

اسلام حشی دی؟



زبان: استاد امان الله امانی

لیکنہ: مولانا محمد منظور نعمانی

سرېزه:

اسلامي لارښوونو ته دهرمسلمان اړتيا اوددين دزده کولو غوره والی:

ورونو! په دومره خبره خو تاسو ټول پوهيږئ چې اسلام د کوم قوم او قبيلې نوم نه دی چې په هغې کې دې پيدا کيدونکی هرانسان پخپله مسلمان وي او د مسلمان کيدودپاره دې پرهغه څه کول لازم نه وي، لکه څنگه چې دشيخ يا سيد (سادات) په کورنۍ کې زيږيدونکی هرماشوم پخپله سيد يا شيخ وي او هغه ته دشيخ يا سيد کيدو لپاره څه کول لازم نه وي بلکه اسلام د هغه دين او پرهغه تگ لارې دژوند تيرولو نوم دی چې دالله جل جلاله رېښتوني رسول (ص) دالله تعالی له لورې راوړی دی او هغه په قرآن مجيد اود رسول الله ﷺ په مبارکو احاديثو کې ښودل شوی دی، هرهغه څوک چې دغه دين ومني اوپر همدې تگ لارې (طريقې) باندې روان شي نو هغه اصلي مسلمان دی او کوم وگړي چې نه په دغه دين باندې پوهيږي او نه ورباندې تگ کوي هغه اصلي مسلمان نه دی، معلومه شوه چې داصلي مسلمانۍ لپاره دوه خبرو ته اړتيا ده! يوه داچې مونږ داسلام سپيڅلی دين وپيژنو او ليرتليزه دهغې د اړينو اوبنستيزو خبرو په هکله پوهه او علم ولرو او دوه مه داچې دادين ومنو اوقبول يې کړو، اوددې سره سم د عمل کولو پريکړه وکړو. دهمدې نوم اسلام دی اودمسلمان کيدو همدا مطلب دی، نود اسلام

پوهه او علم تر لاسه کول یعنې د دین په ضروري اوارینو خبرو پوهیدل د مسلمان کیدو لپاره ترټولو لومړنې شرط دی. لکه څنګه چې په حدیث شریف کې راغلي دي:

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ (سنن ابن ماجه - (1 / 260)

یعنې د دین د علم د لاسته راوړلو لپاره کوښښ او هلې ځلې کول پر هر مسلمان فرض دي. اودا خبره تل په یاد ساتل په کار دي چې په دین کې کوم شیان فرض دي دهغو سرته رسول عبادت دی. نو له دې کبله دین زده کول او د دین په خبرو د پوهیدلو کوښښ کول هم عبادت دی، د الله جل جلاله په وړاندې دا ډیر اجر او ثواب لري او رسول الله ﷺ د دې ډیر زیات غوره والی او فضیلتونه بیان کړي دي، په یو حدیث شریف کې راغلي دي:

مَنْ خَرَجَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَانَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يَرْجِعَ (ترمذي)

(څوک چې د دین د زده کړې لپاره له کوره ووځي تر هغې پورې چې بیرته خپل کورته نه وي راغلی نو هغه د الله په لاره کې دی.

په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي:

وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ (مسلم)

(څوک چې د دین د پوهې په طلب او د دین د خبرو د زده کولو لپاره په کومه لاره روان شي نو الله جل جلاله هغه ته د جنت لاره اسانه کړي)

په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي:

مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى (ترمذي)

(د دین د علم طلب کول اود دې د لاسته راوړلو لپاره کوښښ کول دمخکینو گناهونو کفاره ده (یعنې په دې سره د انسان گناهونه بشل کیږي)

لنډه دا چې د دین زده کول او د اسلام

د ضروري او اړينو خبرو د علم او پوهې د لاسته راوړلو لپاره هڅې او کوشښ کول پرهر مسلمان فرض دي.

که هغه شتمن وي يا بيوزله، زلمی وي يا بوډا، دليک لوست خاوند وي يا نالوستی اوبیسواده، بشځه وي يا سړی د پورتنیو احادیثو څخه د اهم معلومه شوه چې په دې کار کې کوم وخت لگيږي اوددې لپاره چې څومره ستونځې او کړاوونه گالل کيږي دالله تعالی په دربار کې دهغې ډیر لوی اجراو ثواب ورکول کيږي نو ځکه مونږ ټول باید ددې هوډ او عزم وکړو چې د دین د زده کولو اود اسلام د ضروري خبرو د پوهې د لاس ته راوړلو لپاره به هر وړه کوشښ کوو.

کوم مسلمان ورور چې د عمر د زیاتوالي پاته کاروبار کې د بوختیاله کبله په کومه اسلامي مدرسه کې چې منظم ډول د زده کوونکي په توگه د داخلیدلو اود دین د زده کړې توان نه لري نو دهغه لپاره د دین د زده کړې اود دین د ضروري خبرو معلومولو آسانه طریقه داده: که چیرې نوموړی دلیک لوست خاوند وي نو د دین معتبر کتابونه دې ولولي او څوک چې دلیک لوست څخه برخمن نه وي نو هغه دې دښو پوهو استاذانو څخه دغه راز کتابونه واوري. که چیرې په کورونو، حجرو، ټولنیزو ځایونو، اوجوماتونو کې ددې ډول کتابونو لوستل، اوریدل او اورول رواج ومومي نو دهر پور طبقې په مسلمانانو کې د دین علم او پوهه عمومي بڼه موندلای شي. دا وړوکی او کوچنې کتاب په ځانگړي ډول د همدې موخې اومقصد لپاره لیکل شوی دی، په دې کې د دین ټولې هغه اړینې اوضروري خبرې اود رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه لارښوونې چې دهر مسلمان پوهیدل پرې اړین دي په ډیره

ساده او اسانه ژبه ليکل شوي دي، راشي دغه خبرې پخپله هم زده کړئ اونوروته يې هم وروښاياست او په نړۍ کې د دغوديني لارښوونو دخپرولو کوشش دخپل ژوند موخه وگرځوئ.

په حديث شريف کې راغلي دي :
« مَنْ جَاءَهُ الْمَوْتُ وَهُوَ يَطْلُبُ الْعِلْمَ لِيُحْيِيَ بِهِ الْإِسْلَامَ فَبَيَّنَّهُ وَبَيَّنَ النَّبِيِّينَ دَرَجَةً وَاحِدَةً فِي الْجَنَّةِ »
 (سنن دارمي)

(چې څوک ددين د زده کولو لپاره له دې کبله کوشش کوي چې ددې په وسيله اسلام ژوندي کړي (يعنې په نورووگړو کې يې خپور کړي او خلک ددې سره سم روان شي) او په دغه وخت کې ورته مرگ راشي نو په آخرت کې به هغه پيغمبرانو ته دومره نژدې وي چې دده او پيغمبرانو په مينځ کې به يواځې ديوې درجې توپيروي.

الله جل جلاله دې مونږ ټولوته ددې توفيق راکړي چې پخپله دين زده کړو نوروته يې وښايو، پخپله ددين په لاره روان شو اود الله جل جلاله نور بندگان په دې لاره دروانولو کوشش وکړو.

محمد منظور نعماني

لومړی څپرکې

کلمه طيبه (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ)

دالله جل جلاله څخه پرته بل کوم معبود نشته (يعني بل هيڅوک دعبادت او بندگي لايق نشته) اومحمد صلی الله علیه وسلم دالله رسول دی.

ورونو! همدا کلمه داسلام دروازه او ددين اوایمان اساس او بنسټ دی. ددې په منلو اوپه اخلاص سره ویلو دډیر عمر کافر اومشرک هم مومن اومسلمان دژغورنې نجات مستحق او ور ګرځي خو دشرط دی چې په دې کلمه کې دالله تعالی دتوحید اودحضرت محمد صلی الله علیه وسلم درسالت کوم اقرار دی دایې په پوهه منلی اوقبول کړې وي، نوکه چیرې کوم انسان په توحید اورسالت بیخي نه پوهیږي اوپرته له معنی او مطلب پوهیدلو هغه داکلمه ویلي وي نو هغه به دالله په وړاندې مومن اومسلمان نه وي، نوله دې کبله اړینه ده چې مونږددې کلمې په معنی او مطلب ځان ښه پوه کړو. ددې کلمې دوه برخې دي، لمړۍ برخه یې **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** ده.

په دې کې دالله تعالی دتوحید اقرار دی اوددې مطلب دادی چې دالله تعالی څخه پرته بل کوم ذات اوهستي نشته چې هغه دې دعبادت اوبندگي لايق وي، یواځې یوالله هغه ستر ذات دی چې دعبادت اوبندگي لايق دی ځکه چې یواځې الله

تعالی زمونږ اودټولوخالق پيداكوونكى اومالك دى، همغه پالونكى اوروزي وركونكى دى، دمږه كولو اوژوندي كولو واكدار اوڅښتن دى، ناروغي او روغتيا، شتمني اوبيوزلي اوهر ډول جوړول او وړانول، گټه اوتوان يواځې دهغه په واک او قدرت كې دى، او له هغه پرته چې په ځمكې اواسمان كې كوم څوك دي كه انسان وي يا ملايك داتول دهغه بنده گان اودهغه پيداښت دى، دهغه په خدايي كې هېڅوك ورسره برخه لرونكى اوشريك نشته اونه هم دهغه په حكمونوكې څوك دكمښت اوزياتوالي يابدلون توان او اختيار لري، اونه دهغه په كارونو كې څوك دمدخلې واک اوتوان لري، نو له دې كبله يواځې هغه اوپه كامله توگه ددې لايق دى چې دهغه عبادت اوبندگي وكړاى شي اوپه ستونځو، كړاوونو اوخپلو ټولوحاجتونو كې په ژړا اوزارى سره دهغه څخه دعا اوغوښتنه وشي، يواځې الله تعالى حقيقي مالک الملک اواحکم الحاکمین دى، يعنې دټولي دنيا نړۍ اوکایناتو پادشاه دى، اودټولو حاکمانو څخه ستر او لوى حاکم دى، نو له دې كبله اړين دي چې دهغه هر حکم ومنل شي اوپه كامله اوپوره وفادارى سره دهغه پرحكمونو تگ وشي اودهغه دحکم په مقابله كې دبل چا حکم هېڅكله ونه منل شي. كه هر څوك وي، خپل پلار وي، دوخت حاکم وي، يادقوم اوقبيلې مشر وي ياخپل خوږملگرى اودوست وي يا خپله دخپل زړه غوښتنه اودخپل ځان خوښې اوهوس وي. لنډه دا چې مونږ پوه شو اوومومنه چې يوازې يو الله تعالى دعبادت اوبندگي لايق دى، اومونږ يواځې دهغه ذات بنده گان يو نو لازمه ده چې زمونږ كړه وړه هم ددې سره سم وي چې د نړۍ وگړي زمونږپه ليدلو وانگيري

چې دا دیوځدای بندگان دي، دالله تعالی پر حکمونو روان دي اودالله لپاره ژوندکوي اومره کيږي.

لنډه داچې:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
زمونږ اقرار او اعلان وي

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
زمونږ عقیده او ایمان وي

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
زمونږ کړه وړه اوزمونږشان وي

ورونو! (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ددين دبنسټ لومړنی خېسته اودټولو پيغمبرانوعليهم السلام تر گردو زيات مهم اولومړنی بلنه اوسبق دی اود دين په ټولو خبروکی ددې درجه تر ټولو لوړه اوهسکه ده. د رسول الله صلی علیه وسلم مشهور

حديث دی چې فرمايلي يې دي:
إِلَّا الْإِيمَانُ بِضَعٍ وَسَبْعُونَ أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (بخاري)

(ایمان څه دپاسه اويا څانگې لري اوپه دې ټولو کې ترټولو زیاته غوره او اعلى د **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** ويل دي.

له دې کبله په ذکر ونوکې هم تر ټولو زيات غوره ذکر **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** ذکرکول دي څنگه چې په يوېل حديث شريف کې دي .

أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ الْحَمْدُ لِلَّهِ (سنن النسائي)

په ټولو ذکر ونوکې ترټولو غوره اولور د**لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** ذکر دی اوغوره دعا الحمد لله ده .

په يو حديث شريف کې راغلي دي :
قَالَ : يَا مُوسَى لَوْ أَنَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَعَامِرَهُنَّ غَيْرِي ، وَالْأَرْضِينَ السَّبْعَ وَضَعْنَ فِي كِفَّةٍ ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فِي كِفَّةٍ ، لَمَأَلَتْ بِهِنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ " . (شرح النسبة)

الله تعالیٰ د موسیٰ علیه السلام دیوې پوښتني په ځواب کې وفرمایل یا موسیٰ: که چیرې اووه آسمانونه او اووه ځمکې اوڅه چې په دې کې دي د تلې په یوه پله کې کېښودل شي او **لااله الاالله** په بله پله کې نو د **لااله الاالله** پله به درنه شي.

ورونو! **لااله الاالله** داغوره والې اووزن له دې کبله دی چې په دې کې د الله تعالیٰ د توحید ژمنه او اقرار دی یعنې یواځې دهغه د عبادت او بندګۍ کولو او دهغه د حکمونو د پیروي او هغه خپل هدف او مقصد ګرځولو او دهغه سره دخپل زړه تړون او پریکړه ده، او همدا د ایمان او اسلام روح دی، له همدې کبله رسول الله ﷺ مسلمانانو ته حکم کړی دی چې دا کلمه دې پرلپسې وای او خپل ایمان دې پرې تازه کوي. ډیر مشهور حدیث دی چې یوه ورځ نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ نُجَدِّدُ إِيمَانَنَا قَالَ أَكْثَرُوا مِنْ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
(مسند احمد)

(ای خلکو! خپل ایمانونه تازه کوئ ځینو اصحابو ګرامو پوښتنه وکړه! مونږ څنګه خپل ایمانونه تازه کړو؟ نبي علیه السلام وفرمایل: **لااله الاالله** ډیر ډیر (په کثرت سره) ووايي.

د **لااله الاالله** په ویلو سره د ایمان د تازه کیدو لامل دادی چې په دې کې د الله تعالیٰ توحید یووالی یعنې یواځې دهغه د عبادت او بندګۍ او تر ټولو زیات د هغه سره د وفادارۍ، مینې او دهغه د اطاعت ژمنه او اقرار دی او څنګه چې یادونه وشوه همدا د ایمان روح دی. په څومره غوراو توجه سره چې مونږ دا کلمه ولولو په هماغه کچه به زموږ ایمان تازه اوزمونږ ژمنه به پخه وي او ان شاء الله تعالیٰ چې بیا به

د لاله الا الله سره سم عمل او کړه وړه کوو. وروڼو! داپريکړه وکړئ چې درسول الله صلی الله عليه وسلم د حکم اولارښوونې سره سم به مونږ داکلمه په غوراو پوهې سره وایو ترڅو زمونږ ایمان تازه وي اوزمونږ ټول ژوند د لاله الا الله په قالب کې برابرشي. .
تردې ځایه دکلمې شریفې یواځې دلمړنۍ برخې لاله الا الله بیان وشو.

دکلمې دوهمه برخه (محمد رسول الله)

په دې کې دحضرت محمد صلی الله علیه وسلم درسالت اوپیغمبري اقرار او اعلان دی. درسول الله ﷺ درسالت مطلب دادی چې الله تعالی هغه دنړۍ دلارښوونې اوهدایت لپاره رالیږلی دی او هغه چې کوم څه ښودلي او د کوم شي په هکله یې چې خبر ورکړی دی هغه ټول سم، صحیح اوپه کامل ډول حق دي.
دبیلګې په توګه قرآن مجید دالله له لوري نازلیدل، دملايکو شتون، دقیامت راتلل، له مرګه وروسته په دوهم ځل دمړو ژوندې کیدل اودخپلو خپلو کړو وړو سره سم جنت یا دوزخ ته تلل اوداسې نور.

لنډه داچې دنبي کریم صلی الله علیه وسلم درسول کیدو مطلب دادی چې هغه کومې خبرې په دې ډول خلکو ته ښودلي دي هغه ټولې په کامل ډول سمې اوحق دي چې هیڅ شک اوشبهبه پکې نشته اوهمدارنګه نبي کریم صلی الله علیه وسلم چې وګړوته کومې لارښوونې کړي دي اوکوم احکام یې ورکړي دي هغه ټول په اصل کې دخدای تعالی لارښوونې اوخدایي احکام دي چې دوحې په وسیله ورته ښودل شوي دي. له دې څخه به تاسې پخپله پوه شوي یاست چې

دیوانسان درسول په حیث له منلو څخه پخپله دالازمیرې چې دهغه هره لارښوونه او حکم باید ومنل شي، ځکه چې الله تعالی یو غوره انسان له دې کبله دخپل رسول په توګه ټاکي چې دهغه په ذریعه خپلو بندگانو ته خپل هغه احکام ور ورسوي چې پر هغو باندې د بندگانو څخه د تګ کولو غوښتنه کوي، الله تعالی په خپل مبارک کتاب کې فرمایلي دي :

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ ﴾ النساء: ٦٤

مونږ هیڅ رسول نه دی استولې مګر ددې لپاره چې دالله په حکم یې مننه وشي. لنډه داچې په رسول الله صلی الله علیه وسلم دایمان راوړلو اوباور کولو موخه اومطلب دادی چې دهغه هره خبره په کامله توګه حق منل، دهغه په لارښوونو اوتعلیم باندې ځان پوهول اودهغه په حکمونو دعمل کولو پریکړه کول. نوکه چیرې کوم انسان کلمه لولي خو دخپل ځان په هکله یې داهوډ اوعزم نه وي کړی چې زه به درسول الله صلی الله علیه وسلم هره خبره په کامل ډول حق اوددې پر خلاف به ټولي خبرې ناسمې، اودهغه دشریعت اوحکمونوسره سم به چلن نه کوم، نودغه انسان په اصل کې مومن اومسلمان نه دی اوکیدای شي چې هغه دمسلمان کیدو په مطلب نه وي پوهیدلی. داڅرګنده خبره ده کله چې مونږ کلمه وویلې اورسول الله صلی الله علیه وسلم مو دالله تعالی برحق رسول ومنلو نودازمونږ لپاره اړین دي چې دهغه دحکمونو پیروي وکړو، دهغه ټولي خبرې ومنو اودهغه په راوړي شریعت باندې په کامل ډول عمل وکړو.

کلمه په اصل کې یوه ژمنه او اقرار دی

دکلمې شریفې ددواړو برخو (لااله الاالله محمدرسول الله) دمطلب تشریح او وضاحت پورته بیان شو. له دې څخه به تاسو پوهیدلې یاست چې کلمه په اصل کې ددې خبرې اقرار، ژمنه او تعهد دی چې زه یواځې یو الله تعالی دعبادت او بندګۍ لایق اومالک بولم اود دنیا او اخرت هرشي یواځې دهغه په واک اواختیار کې ګڼم نوله دې کبله به زه یواځې دهغه ذات عبادت او بندګۍ کوم او بنده چې څنګه دخپل مولا او اقا پر حکمونو چلیږي نو زه به هم دهغه پرتولو حکمونو عمل کوم اودهر شي څخه زیات به له هغه سره مینه اومحبت لرم، او حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دخدای تعالی ریشتونې اوبرحق رسول منم، اوس به زه دیو امتي په توګه دهغه اطاعت او پیروي کوم، اودهغه په راوړي شریعت باندې به عمل کوم، په اصل کې ایمان دهمدې ژمنې اواقرار نوم دی اودتوحید او رسالت د شاهدۍ ورکولو مقصد اومطلب همدا دی، نو ځکه هرکلمه ویوونکي مسلمان ته پکار دي چې خپل ځان دغه ژمنې او شاهدۍ ته ژمن وګڼي اودهغه ژوند دهمدې اصولو سره سم تیر شي ترڅو هغه دالله تعالی په وړاندې یو ریشتونۍ مومن اومسلمان اود ژغورنې نجات اوجنت حقدار وي. د داسې نیکمرغه وګړولپاره ډیر ستر زیږي اوبشارتونه راغلي دي چې دپاکې کلمې دواړه اجزاء (توحید او رسالت) په ریشتونې زړه اواخلاص مني اوپه زړه، ژبې اوعمل سره ددې گواهي ورکړي. له حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرت معاذ رضی الله عنه ته وفرمایل:

مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ (بخاري).

(څوک چې په ریښتوني زړه سره د لاله الله محمدرسول الله شاهدي ورکړي نو الله تعالی د دوزخ په آورحرام کړی دی.

ورونو! د (لاله الله محمدرسول الله) حقیقت اوددې په ارزښت باندې ځان ښه پوه کړئ، په زړه او ژبه ددې گواهي ورکړئ اوداپریکړه وکړئ چې خپل ژوند به دهمدې شاهدي سره سم تیروئ.

ترڅوزمونږ شاهدي دروغ ونه خیږي، ځکه چې پرمهدې شاهدي زمونږ ایمان، اسلام اوزمونږ ژغورنه اونجات تراو لري.

نوپکارده چې:

لاله الله محمد رسول الله
اویقین وي

لاله الله محمد رسول الله
اعلان وي

لاله الله محمد رسول الله
زمونږ دژوند اصول اوټولو نړیوالوته زمونږ پیغام وي، ددې دخپرولو اوپورته کولو لپاره مونږ ژوند وکړو اومړه شو.

دوهم څپرکې

لمونځ

دلمانځه اهميت او اغيزې:

پرالله تعالى اورسول الله صلى الله عليه وسلم دايمان راوړلو اوپه توحيد اورسالت د شاهدی ورکولو څخه وروسته ترټولو لومړی اوتر ټولو ستر فرض په اسلام کې لمونځ دی. لمونځ دالله تعالى ځانگړی او خاص عبادت دی چې په شپه او ورځ کې پنځه ځله فرض کړای شوی دی. دقرآن مجید په سلگونو آیتونو اود رسول الله صلى الله عليه وسلم په ډیرو زیاتو احادیثو کې دلمانځه په هکله ډیر ټینگار اوتاکید شوی دی او لمونځ ته د دین ستن او د دین بنسټ ویل شوی دی.

لمونځ ځانگړې اغيزې لري، که چیرې په سمه طریقه اداکړای شي، اودالله تعالى په حاضراو ناظر گڼلوی په پوره توجه، پاملرنې، خشوع، خضوع اوعاجزی سره ولوستل شي نوپه دې سره دانسان زړه پاک او سپیڅلی کیږي، ژوندیې سمېږي، گناهونه ورځینې لیرې کیږي، دنیکی اوریښتنولی مینه اودالله تعالى ویره اوخوف دهغه په زړه کې پیدا کیږي. نوله دې کبله په اسلام کې دنوروتولو فرضونوڅخه زیات په همدې باندې ټینگار اوتاکید شوی دی اوپه همدې خاطر د رسول الله ﷺ دافرمان ؤ چې هرکله به هغه ته داسلام منلو لپاره څوک راغی نوهغه به ورڅخه دتوحيد دلارښوونې څخه وروسته لومړنی ژمنه دلمانځه اخستله. لنډه داچې دکلمې څخه وروسته لمونځ داسلام بنسټ دی.

دلمانځه ترک کوونکې د رسول الله ﷺ په نظر کې:

له مبارکو احادیثو څخه معلومیږي چې رسول الله ﷺ دلمونځ نه کول د کفر خبره اود کافرانو طریقه او تگ لاره گر ځولې ده، اودابه یې فرمایلي چې څوک لمونځ ونه کړي نو دهغه په دین کې هیڅ برخه نشته لکه څرنګه چې د صحیح مسلم په یو حدیث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایلي:

بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ (مسلم)

(د بنده او اسلام ترمنځ دلمونځ پرېښودلو فاصله ده)

مطلب دادی که چیرې انسان لمونځ پرېږدي نو کفر ته رسیږي.

په یو حدیث شریف کې راغلي دي :

" بَيْنَا وَبَيْنَهُمْ تَرْكُ الصَّلَاةِ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ " . (مسند بزار)

څمونږ او هغوی ترمنځ بس دلمانځه پرېښودل دي، څوک چې هغه پرېږدي نو کفر یې وکړ.

لمونځ ادا کول ډېر ستر دولت او ډیره لویه نیکمرغي ده اود لمونځ پرېښودل لوی هلاکت او ستره بدمرغي ده. ددې د معلومولو لپاره رسول الله صلی الله علیه وسلم پرلمانځه د تاکید او ټینګار په لړ کې فرمایلي دي:

مَنْ حَافِظٌ عَلَيْهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا وَبُرْهَانًا وَنَجَاةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ لَمْ يَحَافِظْ عَلَيْهَا لَمْ يَكُنْ لَهُ نُورٌ وَلَا بُرْهَانٌ وَلَا نَجَاةٌ وَكَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ قَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَأَبِي بَنْ خَلَفٍ (مسند احمد)

(څوک چې لمونځ په سمه طریقه او خپل ټاکلي وخت باندې ادا کوي نو دهغه لپاره به (دغه لمونځ) په قیامت کې نور او برهان وي، اودهغه لپاره به د (ایمان او اسلام) دلیل وي، اود نجات ذریعه به وي. او څوک چې (لمونځ) په ښه طریقه او خپل ټاکلي وخت ادا نه کړي نو دهغه لپاره به نه نور وي او نه به ورته دلیل وي، اونه به یې له عذاب څخه وژغوري اودغه انسان به د قیامت

په ورځ دقارون، فرعون، هامان، او ابی بن خلف سره وي.

ورونو! مونږهريو ته سوچ اوفکرکول اړین دي، که چیرې مونږ په سمه طریقه پرځپل ټاکلي وخت اوپابندی سره دلمانځه پرادا کولو ځانونه عادت نه کړونوبیا به زموږ حشر او راپورته کیدل له قبرونوڅخه څنګه وي.

دمحشرپه میدان کې سپکاوې اورسوايي:

دلمانځه پریشودونکي اونه اداکوونکي چې دقیامت په ورځ دکوم سخت ذلت اورسوايي سره مخامخ کيږي نو دادقرآن مجید په یوآیت شریف کې داسې بیان شوي دي.

﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ (٤٢) خَشَعَةً

أَبْصَرُهُمْ رَهَقَهُمْ ذَلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَلَامُونَ (٤٣) ﴿الْقلم: ٤٢ - ٤٣﴾

((په کومه ورځ چې الله پاک خپله پوندۍ برېښه اودوی سجدې ته را وبلل شي نوتوان به یې نه وي چې سجده وکړي. سترګې به یې ټیټې اوسپکاوي به خوارکړې وي. هو! هغه وخت چې دوی روغ رمټ وو سجدې ته بلل شوي وو))

دپورتني آیت شریف مطلب اولنډیز دادی چې دقیامت په ورځ به (حال داچې ډیرسخت ساعت به وی اود دنیا له پیل څخه نیولي ترقیامت پورې ټول انسانان به په محشر کې راغونډ وي) نود الله تعالی یوه ځانګړې اوخاصه تجلې به ښکاره شي، په دغه وخت کې به آواز وکړای شي چې ټول خلک دې دالله پاک په وړاندې سجده وکړي نوکومو نیکمرغو مومنانو چې په دنیا کې لمونځونه اداکول او الله تعالی ته یې سجدې کړې وي نو هغوی به

په بیره ژر سجده وکړي خو کومو وگړو چې د روغ رمت بدن درلودلو سره سره یې لمونځونه نه اداکول نودهغوی ملاګانې به په دغه وخت کې دتختوپه څېرسختې کړای شي او هغوی به دکافرانوسره ولاړپاتې شي.

سجده به ونه شي کړای او پر هغوی به دسخت سپکاوي او خواری عذاب خپور شوی وي، دهغوی سترګې به ټیټې او خواري وي، پورته به دکتلو توان نه لري، د دوزخ له عذاب څخه مخکې به دسپکاوي او خواری دغه عذاب په محشر کې دتولوانسانانو په وړاندې وگوري. الله تعالی دې موږ ټول له دغه عذاب څخه وساتي. په اصل کې دلمونځ پریښودونکي اونه اداکونکي انسان په پوره ډول دخپل خدای څخه باغي دی او هغه چې څومره خوار او رسوا کړای شي او هرڅومره عذاب چې ورکړای شي نوبې له شکه هغه ددې وړ او مستحق دی.

داسلامي امت دځینو امامانو په وړاندې دلمانځه پریښودونکي وگړي له دین څخه وتلي خارج اودمرتدینو په شان دوژلووړدي.

ورونو! مونږ ټول باید په دې باندې په سمه توګه ځانونه پوه کړو چې دلمانځه څخه پرته داسلام دعوا بې ځای اوبې بنسټه ده.

دلمانځه اداکول هغه ځانګړې اسلامي کړنه او عمل دی چې دالله تعالی سره زموږ تړاو ټینګوي اومونږ دهغه دمهرباني اورحمت مستحق اووړوي.

دلمانځه برکتونه:

کوم بنده چې پنځه وخته دالله تعالی په

وراندي حاضر اولاس ترلی ودریږي، دهغه ستاینه اوسپیڅلتیا یادوي، حمدو ثنا وایي، دهغه په وړاندي سرښکته کوي، پرسجده پریوځي اوله هغه نه دعاگانې غواړي نودغه بنده دالله تعالی دځانگړې مینې او رحمت مستحق گرځي، دهر وخت په لمانځه سره دهغه گناه بشل کیږي، دهغه په زړه کې روښنایي اونورانیت پیدا کیږي اوژوند یې دگناهونوله خپرو اوچتلیو څخه پاک کیږي. په یو حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دیو ډیر غوره مثال په بیانولو سره وفرمایل:

أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بَبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خُمْسًا مَّا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرْنِهِ قَالُوا لَا يُبْقِي مِنْ دَرْنِهِ شَيْئًا قَالَ فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخُمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا (بخاري)

(وواياست! که چیرې په تاسو کې د کوم یو د کور مخې ته یو نهر بهیږي او هغه په دغه نهر کې هره ورځ پنځه ځله لامبې نوايا دهغه په بدن به خپره پاتې شي؟ اصحابو کرامو وویل: دالله رسول! هیڅ به یې پر بدن پاتې نه شي! نبي علیه السلام وفرمایل: نود پنځو لمونځونو مثال همدغه شان دی الله تعالی ددې په برکت گناهونه او خطاګانې لیرې کوي.

د جماعت په لمانځه تاکید اود هغې غوره والې:

د رسول الله صلی الله علیه وسلم له ا حادیثو څخه دا هم معلومیږي چې د لمانځه د اصل غوره والي او برکت د لاسته راوړلو لپاره په جماعت سره لمونځ ادا کول هم شرط دي. او په دې باندې دومره زیات تاکید او ټینګار شوی دی چې کوم خلک به د غفلت یا سستی له امله جماعت ته نه حاضریدل، دهغوی په باره کې رسول الله صلی الله علیه وسلم یوځل وفرمایل:

فَيَحْرِقُوا عَلَيْهِمْ بِحُزْمِ الْخُطْبِ بُيُوتَهُمْ (مسلم)

(زما زړه غواړي چې ددغو کسانو کورونه وسوزوم .

نو یواځې له همدې یو مبارک حدیث څخه جوتېږي چې دجماعت لمونځ پریښودل دالله تعالی اورسول الله صلی الله علیه وسلم په وړاندې څومره ناخوښ دي.

او په صحیح حدیث کې راغلي دي چې:
صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَدِّ بِسَبْعٍ وَعَشْرِينَ دَرَجَةً
(بخاري)

(په جماعت سره دلمونځ ادا کولو ثواب د یواځې لمونځ ادا کولوڅخه اووه ویشت درجې زیات دی)

څرگنده دي وي چې دجماعت دلمانځه دغه تاکید اوغوره والی یواځې دنارینوو لپاره دی، په حدیث شریف کې ښکاره ویل شوي دي چې دښځو په خپلو کورونو کې دلمونځ کولو ثواب په جومات کې له اداکولوڅخه زیات دی.

په منظم ډول اویابندی سره په جومات کې دجماعت لمونځ اداکولو اجراو ثواب په آخرت کې دورکولو سربېره په دنیا کې هم ډیرې سترې ګټې اوفایده لري، دمثال په ډول داچې دجماعت له پابندی څخه په انسان کې دوخت دپابندی وړتیا او عادت پیداکیږي، په شپه ورځ کې پنځه ځله دکلي مسلمان وروڼه په یو ځای کې سره راغونډیږي چې له دې څخه سترې او لویې ګټې اوفایده ترلاسه کوي، دجماعت له پابندی څخه دلمانځه پوره پابندی په برخه کیږي اوکوم وګړي چې دجماعت پابندی نه کوي زیات لمونځونه یې قضاء کیږي. اویوه ستره ګټه یې داده چې په جماعت سره دلمونځ کوونکي هرمسلمان لمونځ دټول جماعت دلمانځه برخه ګرځي چې په هغوي کې دالله تعالی داسې صالح اونیک بنده ګان هم وي چې

لمونځونه يې دخشوع اوخضوع درلودونکي وي او الله تعالى هغه قبلوي. او الله تعالى دمهرباني اوکرم څخه داهيله کيدای شي چې کله هغه ذات دجماعت دځينو وگړو لمونځونه قبول کړي نودهغوی سره په جماعت کې لمونځ کوونکو نورو خلکو لمونځونه به هم قبول کړي، سره له دې چې لمونځونه يې دهغه درجې ته نه وي رسيدلي.

بدان رابه نيکان به بخشکړيم نومونږ هريوباید دافکر او سوچ وکړو چې پرته له سختې مجبورتيا دجماعت لمونځ دلاره ورکول دخومره ستر ثواب او لويو برکتونو څخه خپل ځان بې برخې کول دي.

دخشوع اوخضوع اهميت:

په خشوع اوخضوع سره دلمانځه اداکولو مطلب دادی چې د الله تعالى په حاضراو ناظر گڼلو سره لمونځ په داسې ډول وکړای شي چې زړه يې دهغه ذات له مينې څخه ډک وي او دهغه دوېرې، لويوالي او عظمت فکر يې پر زړه او بدن مسلط وي. لکه څنگه چې کوم مجرم ديو ډيرستر حاکم اوبادشاه په وړاندې ودريږي نو داسې فکر وکړئ چې زه دخپل خدای په وړاندې حاضريم اودهغه دتعظيم لپاره ولاړيم، درکوع پروخت داسې وانگيرئ چې زه دهغه په وړاندې ښکته کيږم، په همدې ډول کله چې سجده کوي نو همدا خيال وکړي چې زه دهغه په وړاندې سجده کوم اودهغه په وړاندې خپله خواري اوعاجزي څرگندوم. ډيره ښه اوغوره خو داده چې ددریدو اوقيام په حالت کې اوپه رکوع اوسجده کې چې څه لولي دغه ټول په پوره پوهه اوغورسره ولولي. په اصل کې دلمانځه اصلي لذت اوخوند هغه مهال

موندلی شي چې څه په لمانځه کې ویل کیږي دهغو په معنی اومطلب دپوهیدو سره ولوستل شي، په لمانځه کې چې کوم اذکار لوستل کیږي دهغو دمعناگانو زده کول ډیر آسان دي. په لمانځه کې خشوع اوخضوع اودالله په لورې دزړه توجه په اصل کې دلمانځه روح اوساه ده اود الله تعالی کوم بنده گان چې په دغه ډول لمونځ ادا کوي نودهغوی ژغورنه، نجات، بریالیتوب او کامیابي باوري اویقیني ده، الله تعالی فرمایي:

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ المؤمنون: ١- ٢
(په باوري ډول مؤمنان بریمن دي، هغوی چې په خپل لمانځه کې خشوع اوعاجزي کوي.)
اوپه یو مبارک حدیث کې دي چې رسول الله ﷺ وفرمایي:

((يَقُولُ خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ تَعَالَى مَنْ أَحْسَنَ وُضُوءَهُنَّ وَصَلَاتَهُنَّ لَوْفَتَهُنَّ وَأَتَمَّ رُكُوعَهُنَّ وَخُشُوعَهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ))
(ابو داؤد)

(الله تعالی پنځه لمونځونه فرض کړي دي څوک چې په سمه توگه ددې لپاره اودس وکړي اوپه ټاکلې وخت یې ادا کړي اورکوع او سجدې هم په سمه توگه وکړي اوپه پوره خشوع اوعاجزي سره یې ادا کړي نو ددغه بنده لپاره دالله تعالی ژمنه اووعدده ده چې الله تعالی به یې وبخښي، اوڅوک چې داسې ونه کړي (یعنې په دغه ډول لمونځ ادا نه کړي) نودهغه لپاره دالله تعالی ژمنه نشته که وغواړي نو وبه یې بخښي اوکه وغواړي نوعذاب به ورکړي.
که چیرې مونږ داغواړوچې داخرت له عذاب څخه نجات ومومو او الله تعالی مونږه وبخښي

نو پرمونږ لازم دي چې دپورتني حديث شريف د لارښوونې سره سم پنځه وخته لمونځونه په ډيره ښه طريقه ادا کړو.

دلمانځه د ادا کولو طريقه:

کله چې دلمانځه وخت راشي نو مونږ بايد لومړې په ښه ډول اودس وکړو اوداسې فکروکړو چې د الله تعالی په دربار کې دحاضری اودهغه دعبادت لپاره پاکوالي او سپيڅلتيا اړينه او ضروري ده، دادالله تعالی ښکینه اواحسان دی چې په اوداسه کې يې هم زموږ لپاره ډير رحمتونه اوبرکتونه ايښي دي. په حديث شريف کې راغلي دي:

مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ
(صحيح مسلم - (2 / 46)

((چا چې په ښه او غوره توگه اودس وکړ، د بدن څخه به يې گناهونه ووځي ان چې دنوکانو لاندې گناهونه به يې هم ووځي)).
يعنې د گناهونو ناوړه اغيزې داوداسه په اوبو سره وينځل کيږي. داودس څخه وروسته چې کله مونږ دلمانځه دپاره ودریږو نو اړينه ده چې په سمه اوښه توگه په خپل زړه کې داتصور پوځ او ژور کړو چې مونږ گناهگار اومختورن بنده گان دخپل هغه مالک او معبود په وړاندې دریږو چې زموږ دظاهر، باطن، پټ اوشکاره حالاتو څخه په کامل ډول خبردی اود قیامت په ورځ دهغه ذات په وړاندې ودریدل حتمي دي، نو د کوم وخت لمونځ چې اداکوي په ځانگړې ډول دهمغه وخت نیت وکړئ اودسنت طریقي سره سم ترغوړونو پورې لاسونه پورته کړئ په زړه او ژبه وواياست:

الله اکبر: (الله ډیر لوی دی)

بيا لاسونه وترئ اود الله تعالى په وړاندي
دپوره حاضريدو سوچ اوفکر وکړئ اودا ثنا
ولولئ:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ
(بخاري)

(سُبْحَانَكَ اللَّهُم) ای زما خدايه پاک دی
ذات ستا

(وبحمدک) ستاينه او ثنا ده تالره
(وتبارک اسمک) اوبرکت لرونکی دی نوم
ستا

(وتعالی جدک) هسک اولور دی شان ستا
(ولا اله غیرک) اونشته بل معبود پرته
له تانه

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿١﴾ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ

الْعَالَمِينَ ﴿٣﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٤﴾ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٥﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ

نَسْتَعِينُ ﴿٦﴾ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٧﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ

الْمَغضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٨﴾ ﴿٧﴾

الفاتحة: ١ - ٧

(اعوذ) پناه غواړم

(بالله) په الله سره

(من الشيطان) له شيطان

(الرجيم) مردود رتل شوي

(بسم الله) شروع کوم په نوم د الله

(الرحمن) چې ډیر زیات مهربان

(الرحيم) اوبښه بښونکی دی

(الحمد لله) ټولی ستايني خاص الله لره دي

(دخدايتوب ټول صفتونه يوازې الله لره دي).

(رَبِّ الْعَالَمِينَ) چې پالونکي دټولو

کایناتو دی.

(الرحمن الرحيم) ډیر زیات مهربان اوبښه

بښونکی دی
 (مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ) څښتن دورځې دجزاء دی
 (إِيَّاكَ نَعْبُدُ) یوازې ستا عبادت کوو
 (وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ) او یوازې له تا کومک
 اومرسته غواړو
 (اهْدِنَا) وښایه مونږ ته
 (الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) لپاره سمه
 (صِرَاطَ الَّذِينَ) لپاره دهغوکسانو
 (أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) چې لورینه کړې تاپر هغوی
 (غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ) نه چې غضب شوی
 پرهغوي (نه لپار دغضب شوو خلکو چې یهود
 دي).

(وَلَا الضَّالِّينَ) اونله لپار ورکوي
 اوگمراهان، (او نه لپار دگمراهانو چې
 نصارادي).

(آمِينَ) ای الله دغه دعا زما قبوله کړی.
 له دې څخه وروسته کوم سورت یاد یو سورت
 څه برخه (آیتونه) ولولئ، موږ دلته دقرآن
 شریف څو لنډ سورتونه دژباړې سره لیکو:

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۝١ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي﴾

دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝٢ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

﴿النصر: ١ - ٣﴾

(وَالْعَصْرِ) لوږه اوقسم په زمانې
 (إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ) بې شکه انسان
 خامخا په تاوان کې دی
 (إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا) پرته له هغو کسانوچې
 ایمان یې راوړی
 (وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ) او نیک عملونه یې
 کړي دي.
 (وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ) او وصیت یې کړی
 یوتربله په حق

(وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ) او وصیت یې کړی
یوتربله په صبر.

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝١ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝٢ لَمْ يَكِدْ وَلَمْ يُولَدْ

۝٣ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝٤﴾ الإخلاص: ١ - ٤

(قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) ووايه هغه الله یو دی
(اللَّهُ الصَّمَدُ) الله بې نیازه دی
(لَمْ يَكِدْ) نه یې دې زیږولی (نه ترې څوک
پیدایي).

(وَلَمْ يُولَدْ) اونه زیږول شوې (او نه دچانه
پیدایي).

(وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ) او نشته لپاره
دهغه سیال هیڅوک (او نه څوک دده برابر
دی)

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝١ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝٢ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ

إِذَا وَقَبَ ۝٣ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۝٤ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ

إِذَا حَسَدَ ۝٥﴾ الفلق: ١ - ٥

(قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) ووايه! د تیارو
څیروونکي سهار په رب پناه غواړم.

(مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ) دهغه دټولو پیداکړو
څیزونو له شر څخه

(وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ) اود شپې دخوږي
اودرنې تیاري له شر څخه

(وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ) اوپه غوټو
پوکي کوونکو کوډگرو ښځو له شرڅخه

(وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ) اود حسد او رخه
کوونکي د حسد او رځې له شرڅخه

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝١ مَلِكِ النَّاسِ ۝٢ إِلَهِ النَّاسِ ۝٣

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ

﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾ الناس: ١ - ٦

(قُلْ أَغُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ) ووايه پناه غواړم په رب دخلکو

(مَلِكِ النَّاسِ) په واکمن دخلکو

(إِلَهِ النَّاسِ) په معبود دخلکو

(مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ) دهغو همیشني وسوسه اچوونکو له شرخه.

(الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي) هغه چې وسوسه اچوي

(صُدُورِ النَّاسِ) په زړونو دخلکو کې

(مِنْ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ) له پیریانو او انسانانو.

په هر حال د الحمد شریف څخه وروسته دقرآن مجید کوم سورت یا دکوم سورت یوه برخه (څو آیتونه) لوستل لا زم دي او په هرلمانځه کې دومره قراءت یعنې دقرآن مجید لوستل اړین دي. کله چې قراءت وکړئ نو دالله تعالی د عظمت او لویوالي په هکله فکروکړئ، په زړه او ژبه الله اکبر ووايي، رکوع ته ولاړ شئ اوطاق ځله ووايي:

(سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) پاک دی رب زماچې

ډیرلوی دی

(سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) پاک دی رب زماچې

ډیرلوی دی

(سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) پاک دی رب زماچې

ډیرلوی دی

کوم وخت چې په رکوع کې دالله تعالی دپاکۍ او لویوالي دغه کلمات پر ژبه جاري وي نو په زړه کې هم دهغه ذات دسپيڅلتيا او لویوالي پوره پوره احساس پکار دی.

ددې څخه وروسته له رکوع سر راپورته کړئ او ووايي چې:

(سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) اوري الله تعالى چې څوک دهغه ستاينه او ثناکوي
له دې وروسته ووايي:
(رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) ای زموږ ربه ټولې ستاينې
ستا لپاره دي
له دې څخه وروسته بيا په ژبه اوزړه سره
الله اکبر ووايي
اود خپل رب په وړاندې په سجدي پريوځي
او يوه په بل پسې دوه سجدي وکړي او په سجدو
کې دالله تعالى لورته پوره توجه وکړي او هغه
ذات حاضر او ناظر وگڼي او داچې الله تعالى
زما هره خبره اوري.
په ژبې، زړه او روح سره څوطاق ځله
ووايي :
(سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) پاک دی رب زما چې
دستراولور شان لرونکی دی.
(سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) پاک دی رب زما چې د
ستراولور شان لرونکی دی.
(سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) پاک دی رب زما چې
دستراولور شان لرونکی دی.
دسجدي په حالت کې چې کوم وخت دغه کلمات
پر ژبه جاري وي نو په زړه کې دخپلې عاجزۍ
، بيوزلۍ اود الله پاک دې اندازې لوړوالي
اوستروالي پوره پوره توجه اوفکر کول په
کار دي. دغه توجه اوفکر چې څومره زيات او
ژور وي نولمونځ به په هماغه اندازه زيات
ښه او ارزښناک وي ځکه چې دادلماڅخه روح
دی. دا يواځې ديو رکعت يادونه و شوه بيا
چې څورکعات لمونځ ادا کوئ نوپه همدغه ډول
يې اداکړئ خو داپه پام کې ساتئ چې
(سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ) يواځې په لومړي رکعت کې
لوستل کيږي. دلماڅخه په پای اومينځ کې چې
کله په قعده کې کيښي نوتشهد (التَّحِيَّاتُ)
لوستل کيږي چې داگواکي دلماڅخه

لنډيز، خلاصه او جوهر دی او هغه دا دی.
(التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)
 (بخاري)

((د ادب او تعظيم ټولې کلمې يواځې د الله لپاره دي، ټول عبادتونه او خيراتونه (صدقې) د الله دپاره دي، سلام دې وي پر تائباندي اي پيغمبره او د الله پاک رحمت او دهغه برکتونه ! سلام دې وي پر مونږ او د الله پاک پر ټولونیکو بنده گانو باندې ! شاهدي ورکوم چې د الله څخه پرته بل معبود نشته او شاهدي ورکوم چې محمد صلی الله عليه وسلم د الله بنده او رسول دی.))

په درې رکعتي او څلور رکعتي لمونځونو کې چې کله په دوهم قعه کې کېښي نو يواځې همدغه **التَّحِيَّاتُ** تر اخره لوستل کيږي او کله چې په وروستني او آخري قعه کې کيښي نو د **التَّحِيَّاتُ** څخه وروسته درود شريف اودعا هم لوستل کيږي دغه دواړه هم دلته لیکو:

(اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ)
 (سنن نسايي)

((ای الله خپل خاص رحمت نازل کړې پر محمد ﷺ او دهغه پر کورنۍ او اهل باندې څنګه چې رحمت کړې تاپر ابراهيم ﷺ او پراهل دهغه باندې، بې شکه ته ستايلى شوى اود لوى شان څښتن يې. ای الله برکتونه نازل کړې پر محمد ﷺ ، او پراهل اولاد دده، څنګه چې تا برکتونه نازل کړي پر ابراهيم ﷺ او پراهل دهغه بې شکه ته ستايلى شوى اود لوى شان څښتن يې.))
 دا درود شريف په اصل کې د رسول الله ﷺ اود

هغه داهل او اولاد لپاره (یعنې دنبی
 ﷺ دكورنۍ اودهغه سره دخاص ديني تړاو
 لرونكو لپاره) درحمت اوبركت دعا ده.
 څنگه چې موږ ته ددين ستر نعمت اود
 لمانځه لوړ دولت د رسول الله صلى الله عليه وسلم
 په واسطه رارسېدلى دى نو له دې كبله الله
 تعالى د رسول الله صلى الله عليه وسلم ددغه
 بشپړتيا او احسان دمخكې اوشكرپه توگه پرمونږ
 باندې دامقرر او لازم كړى چې كله لمونځ
 اداكوو نو په پاى كې د رسول الله صلى الله عليه
 وسلم اودهغه سره دخاصو تړاو لرونكوخلكو
 لپاره درحمت اوبركت دعاهم وكړو نوځكه
 موږته بيايې چې دهرلمانځه په اخركې د
 التحيات لوستلو څخه وروسته د رسول الله صلى
 الله عليه وسلم دغه بشپړتيا او احسان راياد كړو
 اوپه ريشتوني توگه پر هغه باندې دغه درود
 شريف ولولو او دهغه په واسطه درحمت اوبركت
 دعا وغواړو، له درود شريف څخه وروسته
 دخپل ځان لپاره دعا وكړئ او له دې څخه
 وروسته بيا سلام وگرځوئ.

(اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ
 فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ
 (بخاري)

((اى الله ماږخپل ځان ډير زيات ظلم كړى
) اوستا په فرمانبردارۍ او عبادت كې له
 مانه ډيره نيمگړتيا شوې ده) او له تانه
 پرته بل هيڅوك دگناهونو بشونكې نشته نوته
 يواځې پرخپل فضل اوكرم سره ما وبښې او پر
 ما رحم وكړې ته بشونكى اوډير مهربان ذات
 (ي.))

په دې دعا كې دخپلو گناهونو او
 نيمگړتياوو اقرار دى اودالله تعالى څخه په
 عاجزۍ او زارى سره دپښنې اومهربانۍ

غوښتنه ده. په حقيقت کې د بنده لپاره همدغه مناسب دي چې هغه دلمانځه په شان عبادت د اداکولو پروخت هم د خپلې نيمگړتيا اوقصور اعتراف وکړي، خپل ځان گنهگار او عاجز وگڼي، د الله تعالى بښنه اودهغه رحمت اومهرباني خپله ډاډمنتيا اوتکيه وشميري اود عبادت په کولو دهغه په زړه کې دغرور احساس پيدا نه شي ځکه چې دالله تعالى دعبادت پرځای راوړلوحق مونږ هيڅکله هم نه شو ادا کولای. په دې څپرکي کې چې مو دلمانځه اړوند دکومو خبرو يادونه اړينه بلله هغه ټول مو بيان کړل، په پای کې يوځل بيا وايو چې لمونځ ډير اغيزناک عبادت دی که چيرې داپه پوره غور، فکر، توجه، پوهې، خشوع او خضوع سره ادا شي نو دغه راز لمونځ دانسان څخه په کړو وړو او اخلاقو کې ملایکه اوفرشته جوړولای شي.

ورونو! دلمانځه پراهميت اوارزښت ځانونه پوه کړئ، رسول الله صلى الله عليه وسلم به دخپل امت پرلمانځه دقايم او دايم پاتې کيدو په هکله دومره فکر کاوه چې بيخي په وروستني وخت کې هم چې کله رسول الله صلى الله عليه وسلم له دې فاني نړۍ څخه رحلت کاوه اوپر مبارکه ژبه څه ويل ورته هم ستونځمن و نو هم رسول الله صلى الله عليه وسلم خپل امت ته پرلمانځه دقايم پاتې کيدو اود لمانځه داداکولو په هکله په ډير زيات ټينگار سره وصيت فرمايلي ؤ.

کوم مسلمان چې نن ورځ لمونځ نه ادا کوي اود لمانځه دقايمولو اوخپرولو په لاره کې څه کوشښ نه کوي نو هغه دې دخداي لپاره فکروکړي چې دقيامت په ورځ به هغه څنگه دخپل پيغمبر صلى الله عليه وسلم سره مخامخ کيږي اوپه څه ډول به د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره سترگې په سترگوکيږي؟ حال داچې هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم وروستنی وصيت تر پښو لاندې کوي !! راشئ موږ ټول دحضرت ابراهيم عليه السلام هغه دعا چې په قرآن مجيد کې راغلې ده ولولو:

﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ﴾



رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴿٤١﴾ ابراهيم:
٤٠ - ٤١

(رَبِّ اجْعَلْنِي) اي ربه زما! وگرځوه ته ما
(مُقِيمَ الصَّلَاةِ) ودره وونكي د لمانځه
(وَمِنْ ذُرِّيَّتِي) او له اولادي زما
(رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءَ) اي ربه زمونږ! او قبوله
كړه دعا زما
(رَبَّنَا اغْفِرْ لِي) اي ربه زمونږ! بښنه وكړه
ماته
(وَلِوَالِدَيَّ) او مور او پلار زماته
(وَلِلْمُؤْمِنِينَ) او ټولو مومنانوته
(يَوْمَ يَقُومُ) هغه ورځ چې كيږي به
(الْحِسَابُ) حساب

دریم څپرکې

زکات

د اسلام په اساسي لارښوونو کې داي مان او
لمانځه څخه وروسته دزکات درجه ده، يعنې
زکات داسلام دريم رکن دی. دزکات مطلب دادی
چې که دکوم مسلمان سره ټاکلي اندازه مال
او شتمني وي نو هغه به هرکال ددغه مال
شميرکوي اودخپل مال او دولت څلويښتمه
برخه به غريبو، نادارو اوبیوزلو خلکو ته
يا د نيکۍ په نورو اړوندو برخو کې ورکوي
چې دزکات د لگښت لپاره الله تعالی او رسول الله
صلي عليه وسلم ټاکلي دي.
(د زکات مسايل، احکام اودمصارفو بيان

د فقهې په کتابونو کې وگورئ یاد علماوو
څخه پوښتنه وکړئ

د زکات غوره والې او اهمیت:

په قرآن مجید کې ځای پرځای دلمانځه سره څنګ په څنګ پر زکات ټینګار او تاکید شوی دی، که چیرې تاسې دقرآن مجید تلاوت کړی وي نو په ډیرو ځایونو کې به تاسو لوستلې وي چې :

﴿وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ (التوبة: ۷۱)

یعنې ودروي لمونځونه او ورکوي زکاتونه .
او څوځایه دمسلمانانو لازمي صفت دابیان
شوی دی چې (الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ

الزَّكَاةَ) یعنې هغوی ودروي لمونځونه او
ورکوي زکات، له دې څخه معلومه شوه چې کوم
خلک لمونځ نه اداکوي او زکوة نه ورکوي
هغوی په بنسټیزه توګه مسلمانان نه دي ځکه
داسلام کومې خبرې اوصفات چې په اصلي
مسلمانانو کې یې شتون لري دې په هغوی کې
نشته. په هر حال دلمانځه نه ادا کول
اوزکات نه ورکول دقرآن مجید د بیان سره
سم دمسلمانانو صفت نه دی بلکه دکافرانو
اومشرکانو صفت دی، دلمانځه په باره کې الله
پاک فرمایلي دي

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (الروم: ۳۱)

((او ودروئ تاسی لمونځونه اومه کيږئ
تاسو له مشرکانوڅخه)) .
او د زکات نه ورکول یې دمشرکانو
اوکافرانوځوی او عادت ښودلې دی .

﴿وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ۖ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ

كٰفِرُونَ ۝﴾ فصلت: ۶ - ۷

((او هلاکت دی لپاره د مشرکانو، هغه کسان چې نه ورکوي زکات او هغوی له آخرت نه هم منکر دي.))

د زکات د نه ورکونکي لپاره درد ناک عذاب:

د زکات نه ورکونکي به ډیر بد او ناوړه انجام سره په قیامت کې مخامخ کیږي او کومه سزا چې هغوی ته ورکول کیږي هغه دومره سخته ده چې په اوریدو یې د انسان غونۍ زیگیږي او زړه ترې لږزیږي. په سورت توبه کې الله تعالی فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ ٱلَّذَهَبَ وَٱلْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ

فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ ٔأَلِيمٍ ۝﴾ یَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فُتُكُوتُ

بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا

كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ۝﴾ التوبة: ۳۴ - ۳۵

((او هغه کسان چې خزانه کوي سره زر او سپین زر اونه مصرفوي هغه په ليار د الله کې نوزیږي ورکړه هغوی ته په عذاب دردناک. هغه ورځ چې ډیرې گرمې به شي دا خزانې به اوږد جهنم کې، نو دا غول کیږي به په دغو خزانو تندي دهغوی، اړخونه دهغوی، اوشاګانې دهغوی، او وېل کیږي به هغوی ته چې دا هغه څه دي چې خزانې کې و تاسې لپاره د ځانونو خپلو، نو وڅکئ تاسې هغه څه چې خزانه کول به مو))

ددې آیت شریف د مضمون تفصیل رسول الله ﷺ په

یوحدیث کې هم بیان کړیدی.
((مَا مِنْ صَاحِبِ كَنْزٍ لَا يُؤَدِّي حَقَّهُ إِلَّا جَعَلَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جَبْهَتُهُ وَجَنْبُهُ وَظَهْرُهُ حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ تَعَالَى بَيْنَ عِبَادِهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعْدُونَ)) (سنن ابوداؤد)

(دکوم شخص سره چې سره زراو سپین زر
 یعنې مال او دولت وي اوهغه ددې څخه حق
 ادا نه کړي (یعنې زکات او نورحقونه ترې
 ورنه کړي) نو د قیامت په ورځ به دجهنم په
 اورکې ډیرې زیاتې تودې اوگرمې کړای شي
 اوپه هغې سره به دده تندي، اړخونه اوشا
 داغول کيږي، ان ترهغې پورې چې الله تعالی
 دخپلو بندگانو ترمنځ په هغه ورځ کې
 پریکړه کوي چې ستاسې په حساب پنځوس زره
 کاله ده) یعنې هغه ته به پنځوس زره کاله
 دا سخت عذاب ورکول کيږي.

په ځینو مبارکو احادیثو کې دزکات دنه
 ورکونکو لپاره له دې څخه دسختو عذابونو
 یادونه هم شوې ده.

الله تعالی دې مونږ ټول دخپل عذاب څخه
 وساتي! الله تعالی چې کومو خلکو ته شتمني
 اودولت ورکړی دی که چیرې هغوی زکات ورنه
 کړي اودالله تعالی دحکم سره سم یې دالله تعالی
 په لپاره کې ونه لگوي نو بې له شکه دغه
 ډیر ناشکره اوډیرظالم دي اوهغوی ته چې په
 قیامت کې کوم سخت عذاب ورکول کيږي هغه په
 کامل ډول پرخای دی.

زکات نه ورکول ظلم اودنعمت نا شکري ده:

ښایې په دې هم فکر وشي چې په زکات
 اوصدقاتوسره په اصل کې دخپلو بیوزلو او
 اړمنو ورونو سره مرسته او کو مک کيږي
 نودزکات نه ورکول په اصل کې پرخپلوبیوزلو

او اړمنو وروڼو ظلم کول او ددوی حق خوړل دي.

ورونو! لږ غوندي فکروکړئ! زمونږ اوستاسي سره چې کوم مال او شتمني ده دغه ټول د الله تعالی ورکړه ده اومونږ پخپله هم دهغه بنده گان او پیدایښت یو نو که چیرې هغه له موږ څخه ټول مال وغواړي بلکې دخپلو ځانونو دسرښندنې اوقربانولوکه هم راته ووايي نودازمونږ دنده ده چې پرته له ځنډه خپل هرڅه قربان کړو، داخو دهغه ډیره لویه مهرباني او کرم دی چې دخپل ورکړي مال څخه یواځې دخلویښتمې برخې دورکولو حکم یې کړی دی.

دزکات اجر او ثواب:

دالله تعالی بل ډیرلوی کرم، احسان او ښیگنه داده چې هغه ذات دزکات، خیرات او صدقي ډیرلوی اجر او ثواب ټاکلی دی، حال داچې دزکات یا صدقي ورکوونکي چې څه ورکوي نو هغه دالله تعالی له خپل ورکړي مال څخه ورکوي نو له دې کبله که چیرې الله تعالی په دې کوم اجر او ثواب نه ورکولای نودابه په کامله توګه حق وای خو دا دالله تعالی ډیره زیاته مهرباني او کرم دی چې دهغه دراکړي مال څخه مونږ څه شی دهغه په حکم دزکات یا خیرات په توګه دهغه په لاره کې مصرفوو، نو الله تعالی په دې ډېرخوشحالیږي او په دې ډیرو سترو اجر وروڼو او ثوابونو ژمنه فرمایي! لکه چې په قرآن مجید کې راغلي دي:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَبْعَ

سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سَبْطَةٍ مِائَةِ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣١﴾

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتَّبَعُونَ مَا أَنْفَقُوا مِنْهُ وَلَا أَدَّى لَهُمْ

أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿البقرة: ۲۶۱- ۲۶۲﴾

((مثال دهغو کسانو چې خپل مالونه د الله په ليار کې لگوي د يوې دانې په شان دی چې اووه وړي ترې رازرغون او په هر وړي کې سل دانې وي، اود الله پاک چې چاته خوښه شي نور يې هم ور ډيروي، الله پاک د پراخ رحمت څښتن او په هر څه ښه پوه دی. هغه کسان چې خپل مالونه د الله په ليار کې مصرف کړي او بيا دخپل خيرات پسې احسان اوضرنه ترې نور بې به يې پوره بدله ورکړي، هيڅ دار به پرې نه وي اونه به غمژن کيږي) په دې آيت شريف کې د زکات ورکونکو اود الله په ليار کې دمصرف کوونکولپاره د الله تعالی له لوري درې ژمنې اووعدې فرمايل شوي دي: يوه داچې څومره هغه مصرفوي نوالله پاک ورته ددې په بدله کې په سلگونو چنده زيات ورکوي، دويم داچې هغه ته به ډير زيات اجر او ثواب په برخه او د لويو لويو نعمتونو څخه به برخمن شي اودريم داچې د قيامت په ورځ به په هغه هيڅ ډول ويره، خطر، غم اوانديښنه نه وي. سبحان الله!

ورونو! اصحابو کرامو د الله تعالی پردغوژمنو کامل اوپوره باوراويقين درلوده نو له دې کبله دهغوۍ حال داوو:

أَمْزَنَا بِالصَّدَقَةِ قَالَ كُنَّا نَحَامِلُ أَوْ قَالَ كُنَّا نَحَامِلُ عَلَى ظُهُورِنَا (صحيح مسلم)

څه مهال به چې مونږ ته د صدقې او خيرات امر او حکم وشونو مونږ به بارونه وړل يا داچې په خپلو شاگانو به مو دخلکوبارونه وړل (مزدوري به موکوله او هغه به موبياخيرات اوصدقه کوله).

کله به چې د الله تعالی په لاره کې دخيرات

کولو دغوره والي او ثواب آيتونه پر رسول الله ﷺ نازل شول اودنبي کریم ﷺ څخه به يي واوريدل نوپه هغوی کې به چې څوک بيوزلي يا دصدقې لپاره مال نه درلوده نو هغوی به هم دخيرات کولو په اراده دمزدوري لپاره له کورونو څخه وتل او پر خپلو شاگانو به يي بارونه اوبوجونه وړل او کومې پيسې به يي چې وگټلې دالله په لاره کې به يي مصرفولې. دزکات داهميت، غوره والي او فضليت په باره کې مونږ دلته د رسول الله ﷺ يو مبارک حديث لیکو:

((ثَلَاثٌ مِّنْ فَعَلْنَنَ فَقَدْ طَعِمَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ عَبْدَ اللَّهَ وَخَذَهُ وَأَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَعْطَى زَكَاةً مَّالِهِ طَيِّبَةً بِهَا نَفْسُهُ)) (سنن ابوداؤد)

(درې خبرې دي هر څوک چې هغه غوره او اختيار کړي نو هغه دايمن خوند اولذت وځکلو: يو داچې يواځې دالله تعالی عبادت وکړي، دويم داچې پر لاله الله دهغه ريسټوني ايمان، عقیده اوباور وي اودرېم داچې هر کال دزړه په پوره خوښۍ سره دخپل مال زکات اداکړي.

نو کوم بنده ته چې دغه درې خبرې په برخه شي نو هغه به دايمن له لذت څخه برخمن شي. الله تعالی دې مونږتولو ته دايمن لذت اوخوند را په برخه کړي.

دزکات اوخيراتونو دنياوې گټې:

دزکات اوخيراتونوکوم اجر، ثواب او انعام چې دالله تعالی له لوري په آخرت کې بنده ته ورکول کيږي ددې برسیره په دې دنيوي ژوند کې هم له دې څخه سترې اولويې گټې لاسته ته راځي، دمثال په ډول: لومړې داچې دزکات اوخيرات ورکوونکي مومن زړه

ڊيرخوښ او ډاډمن وي، بيوزلي وگړي ورسره
رخه او حسد نه کوي بلکې هغوی دده ښه والی
او بهتري غواړي، دهغه لپاره دعا کوي، دميني
او محبت په ضرورته گوري، دنورو عامو وگړو
په نظرونو کې هم ددهغه انسان ډير قدر او
درناوی وي، دټولو وگړو مينه او خواخوږي
ددهغه انسان په برخه کيږي او الله تعالى دهغه
په مال کې ډير برکتونه اچوي. په يو حديث
شريف کې راغلي دي چې رسول الله صلی الله عليه
وسلم وفرمايل چې الله تعالى فرمايي:

**أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ اللَّهُ أَنْفَقَ يَا ابْنَ
آدَمَ أَنْفَقَ عَلَيْكَ**

(بخاري)

((رسول الله وفرمايل چې الله تعالى فرمايي:
اي دادم ځويه! ته زما په اړمنو او محتاجو
بنده گانو اود نيکي په نورو کارونو کې
زما له لوري درکړی مال ولگوه نو تاته به
پرلپسې نور مال هم درکوم).

په يو بل حديث شريف کې رسول الله صلی الله عليه
وسلم وفرمايل:

((إِنْ كُنْتَ لِحَالِفًا عَلَيْهِنَ لَا يَنْقُصُ مَالٌ مِنْ صَدَقَةٍ فَتَصَدَّقُوا))

(مسند احمد)

(زه په دې باندې لوړه او قسم کوم چې
د خيرات او صدقې په ورکولو مال نه کميږي
نو تاسې صدقه کوئ.

(يعنې دالله پاک په لپاره کې دمصرفولو په
وجه) به کوم انسان بيوزله، تش لاسې او مفلس
نه شي). الله تعالى دې مونږ ته د رسول الله ﷺ
پر دغو سپيڅلولارښوونو حقيقي ايمان او يقين
راپه برخه کړي او په ډير ذوق او شوق سره دې
د عمل کولو توفيق راکړي. امين .

څلورم څپرکې

روژه

دروژې اهميت اوفرضيت:

د اسلام په اساسي لارښوونو کې دایمان، لمانځه او زکات څخه وروسته دروژې درجه ده، الله تعالی فرمایي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ

مِن قَبْلِكُمْ لَكُمْ مَلَكُمُ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ البقرة: ١٨٣

((ای مومنانو! پرتاسې روژه فرض شوې ده لکه څنگه چې له تاسې څخه په مخکې خلکو هم فرض شوې وه، ترڅو تاسې پرهیزگاران شئ.))

په اسلام کې درمضان دټولې میاشت روژه فرض ده اوکوم بنده چې پرته له عذره اومجبورتیا درمضان دمیاشتي یوه روژه هم پریرېدی نو هغه ډیر سخت گناهگاردی. په حدیث شریف کې راغلي دي:

مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ فِي غَيْرِ رُخْصَةٍ رَخَّصَهَا اللَّهُ لَهُ لَمْ يَفْضِ عَنْهُ صِيَامُ الدَّهْرِ
(سنن ابوداود)

(کوم شخص چې پرته له کوم عذر اوناروغی درمضان یوه روژه هم پریرېدی نوکه چیرې هغه ددې په بدله کې ټول عمر هم روژه ونیسي نو ددې پوره حق به ادا نه کړای شي).

دروژې اجراو ثواب:

څرنگه چې په روژه کې دخوراک، څښاک اونفساني غوښتنو له پوره کولو څخه خپل نفس دعبادت په نیت سره منع کیږي او دالله تعالی درضا لپاره دخپلو غوښتنو اوخوندونو څخه ځان گوښه کول دي نوله دې کبله الله تعالی ددې اجراو ثواب هم ډیر زیات ټاکلي دي. په حدیث شریف کې دي:

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللَّهُ: كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصِّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ
(بخاري)

رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل چې الله تعالی وفرمايل: (دبنده گانو دټولو نیکو عملونولپاره دثواب ورکولویو قانون مقرر دی اود هر عمل اجراو ثواب به دهمدغه ټاکلي اومقرر حساب له مخې ورکول کیږي خو روژه له دغه عام قانون څخه مستثنی ده. ددې په باره کې الله تعالی فرمایي: بنده په روژه کې یواځې زمالپاره خپل خوراک، څښاک اودخپل نفس غوښتنې قربانوي نوځکه دروژې اجراو ثواب به زه خپل بنده ته پخپله ورکوم.

۲- مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ
(بخاري)

(هغه څوک چې په ايمان او يقين سره، د الله تعاليٰ درضا لاس ته راوړلو او د ثواب په نيت درمضان د مبارکي مياشتي روڙي ونيسي نو مخکني ټول گناهونه به يې وبښل شي)

۳- وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ حِينَ يُفْطِرُ وَفَرْحَةٌ حِينَ يَلْقَى رَبَّهُ
(بخاري)

(د روڙتي لپاره د خوشي او خوشحالي دوه ځانگړي وختونه دي، يوه ځانگړي خوشي هغه ته دروڙه ماتي پروخت په دې دنيا کې او دوهمه خوشحالي به يې په آخرت کې د الله تعاليٰ په وړاندې د حاضريدو پرمهال په برخه شي)

په يو بل حديث شريف کې راغلي دي چې :

۴- الصَّيَّامُ جُنَّةٌ وَحِصْنٌ حَصِينٌ مِنَ النَّارِ (مسند احمد)

روڙه د دوزخ له اور څخه د ژغورنې ډال دی او يوه کلکه او مضبوطه کلا ده چې د جهنم له عذاب څخه به روڙتي خوندي ساتي.

۵- الصَّيَّامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُ الصَّيَّامُ أَيْ رَبِّ مَنَعْتَهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَفَعْنِي فِيهِ وَيَقُولُ الْقُرْآنُ مَنَعْتَهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَشَفَعْنِي فِيهِ قَالَ فُيْشَفَعَانِ (مسند احمد)

(د روڙه تي لپاره به قرآن او روڙه الله تعاليٰ ته شفاعت کوي، روڙه به وايي چې زما له وجې دې بنده دورځي خوراک، څښاک او د نفسي غوښتنو پوره کول پرې ايشي وه، نو دابنده وبښه او قرآن به وايي چې دې ماله خوب څخه منع کړی وه نو زما سپارښتنه دده په هکله ومنه ! نو ددوی دواړو سپارښتنه به ومنل شي.)

۶- وَلَخُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ

(بخاري)

(دروڙه تي دخولي بوې (چې ځني مهال

دگیدې دخالي کیدو له امله پیداکیږي) دالله تعالی په وړاندې دمشکو له بوې څخه هم زیات خوښ دی).

په دغواحادیثو کې چې دروژې کوم فضیلتونه، غوره والی او ثوابونه بیان شوي دي له دې برسیره دروژې یوه لویه ځانګړتیا داده چې انسان یې له څاروو څخه جلا اوممتاز کړی. که دحيوان اوبو اوخوراک ته زړه وشي نوڅښاک اوخوراک کوي او چې نفسي غوښتنې یې راوپاریږي نود خپل هم جنس سره یوځای کیږي اوخپل خواهش پوره کوي. او هیڅکله خوراک، څښاک اوجنسي غوښتنې نه پوره کول دفرښتو اوملائکو شان اوتګ لاره ده، نو دروژې په نیولو سره انسان دنورو څاریو څخه جلاکیږي اودفرښتو سره یوډول مناسبت او ورته والی پیدا کوي.

دروژې ځانګړې ګټې :

دروژې یوه ځانګړې ګټه داده چې له دې څخه په انسان کې دتقوی اوپرهیزګاری صفت پیداکیږي اوپرځپلو نفسی غوښتنو دکنترولولو ځواک مومي اودالله تعالی دحکم دپاره دخپل نفس اوزړه دغوښتنو څخه د منع کولو عادت ترلاسه کوي، په روژې سره دروح پرمختګ اوروزنه کیږي خو داټولې خبرې هغه مهال ترلاسه کیدای شي چې روژه تي پخپله هم ددې دلاسته راوړلو اراده ولري اوپه روژه کې هغوټولو خبروته پاملرنه وکړي چې رسول الله ﷺ یې لارښوونه کړې ده، یعنې دخوراک اوڅښاک سربیره له ټولو وړو اولویو ګناهونو څخه هم ځان وساتي. نه درواغ و وایي اونه غیبت وکړي، نه له چا سره جنګ جګړه وکړي، لنډه داچې دروژې په مهال

دټولو پټو او ښکاره (ظاهري اوباطني) گناهونو څخه خپل ځان وساتي، لکه څنگه چې په مبارکو احاديثو کې په دې هکله تاکید او ټينگار شوی دی. په يوحديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

۱- **فَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَزِفْتُ يَوْمِي وَلَا يَسْخَبُ فَإِنْ سَابَهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي أَمْرٌ صَائِمٌ** (مسلم)

(کله چې په تا سوکې چاروړه نيولې وي نوښايي چې کومه ناوړه او خرابه خبره دهغه له ژبې څخه ونه وي، شور شغپ دې هم نه کوي اوکه چيرې کوم سړی دهغه سره جگړه وکړي اوکنځلې ورته وکړي نو هغه ته دې يواځې دومره ووايي چې ما روژه نيولې ده، نوله دې کبله ستا د دبدوردو ځواب نشم درکولای.

په يو بل حديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

۲- **مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ** (بخاري)

(څوک چې په روژه کې هم بدې خبرې او ناوړه کارونه پرې نږدي نوالله تعالی دهغه خوراک اوڅښاک پريښودو ته څه اړتيا نه لري)

۳- **« كَمْ مِنْ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الظَّمَا »** (سنن)

(دارمي)

(ډير داسې روژه تيان وي (چې په روژه کې له بدو خبرو او ناوړه کارونو څخه ځان نه ساتي اوله همدې امله) د هغوی له روژو څخه پرته له لورې او تندي څخه هيڅ هم په لاس نه راوړي).

لنډه داچې دروژې په برکت په روح کې دسپيڅلتيا، تقوی اوپرهيزگاری صفت اوپر نفسي غوښتنو دکنترولولو توان هغه مهال پيدا کيږي چې دخوراک او څښاک په څير له

نورو ټولو کوچنیو او لویو گناهونو څخه هم ځان وساتل شي او په ځانگړي ډول له درواغو، غیبت، بدو ردو، کنځلو او داسې نورو خبرو څخه ژبه وساتل شي. په هرحال که چیرې په همدې ډول پوره روژې ونیول شي نو انشاءالله هغه ټولې گټې اوفایدې لاس ته راتلای شي چې پورته یې یادونه وشوه او په دغه ډول روژې نیول په انسان کې دملایکو صفتونه پیدا کوي. الله تعالی دې موږ ټولو ته توفیق راکړي چې دروژې په حقیقت اوددې په ارزښت او قیمت ځانونه پوه کړو او ددې په واسطه پخپل زړه کې د تقوی او پرهیزگاری صفتونه پیدا کړو. د روژې په هکله دلته عاجزبنده ډیرپه لنډه توگه لیکل کړي دي کوم ښاغلي چې دروژې داهمیت، غوره والي او ددې داغیزو په باره کې له دې څخه زیات تفصیل غواړي نو هغوی دې زما کتاب (برکات رمضان) مطالعه کړي په دې موضوع هغه ځانگړې اوجامع کتاب دی.

پنځم څپرکې

حج

د حج فرضیت:

د اسلام په ارکانوکې وروستنی رکن حج دی، په قرآن کریم کې الله پاک د حج د فرضیت اعلان کړی دی او فرمایي:

﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ

غَفِيْرٌ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٧﴾ آل عمران: ٩٧

((دالله له لورې پرهغو خلکو ددې خونې حج فرض شوی دی چې دليارې توان ورسره وي اوچاچې انکار کړی دی نوباید پوه شي چې الله پاک له ټولوخلکو څخه بې پروا دی))

په دې آیت کې د حج د فرض کیدو اعلان هم شوی دی او ددې سره دالارشوونه هم شوې ده چې حج یواځې پرهغو خلکو فرض دی چې بیت الله شریف ته درسیدلو توان اوقوت لري اود آیت په وروستی برخه کې دې لوري ته هم اشاره ده چې کوموخلکو ته الله تعالی د حج اداکولو توان او استطاعت ورکړی وي او هغوی په ناشکری سره حج ونه کړي (لکه څنګه چې نن سبا ډیر شتمن اوبدای خلک یې نه کوي) نو الله تعالی له ټولو څخه بې نیازه او بې پروا

دی. نو له دې کبله دده له حج نه ادا کولو څخه هغه ذات ته هیڅ زیان نه شي رسيدلای خو ددغې ناشکری او کفران نعمت له امله دغه ناشکره بنده پخپله د هغه ذات له رحمت څخه بې برخې پاتې کېږي او خدای مکړه پایله او انجام به یې ډیرېد او خراب وي. د رسول الله ﷺ په یو حدیث کې راغلي دي:

مَنْ مَلَكَ زَادًا وَرَاحِلَةً تَبْلُغُهُ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ وَلَمْ يَحُجَّ فَلَا عَلَيْهِ أَنْ يَمُوتَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ { وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا } (ترمذی)

(چاته چې الله تعالى دومره مال شتمني ورکړې وي چې هغه پرې حج وکړای شي خو ددې سره سره هم هغه حج ونه کړي نو هیڅ پروا نلري چې هغه یهودي مري یا نصراني ځکه چې الله پاک پخپل کتاب کې ددې خلکو په هکله سخت فرمایلي دي.

ورونو! که چیرې زمونږ په زړو نو کې دایمان او اسلام قدر او ارزښت اود الله تعالى او رسول الله صلی الله علیه وسلم سره څه تړاو وي نو په دې حدیث شریف دپوهیدو څخه وروسته ښایي چې په مونږ کې کوم یو دحج له ادا کولو څخه بې برخې پاتې نه شي خصوصاً هغه څوک چې هلته درسیدلو توان ولري.

دحج غوره والې او برکتونه:

په ډیرو احادیثو کې دحج اودحج دادا کوونکو ډیر غوره والی اوفضیلت راغلی دی، دلته موږ یواځې دخومبارکو احادیثو یادونه کوو

الْعَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ وَقَدْ دَعَاهُمْ فَأَجَابُوهُ وَسَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ
(سنن نسایي، سنن ابن ماجه)

(دحج او عمرې په خاطر تلوونکي خلک د الله

تعالیٰ ځانگړي اوخاص میلمانه دي که له الله تعالیٰ څخه دعا وغواړي نو الله تعالیٰ دهغوی دعا قبلوي اوکه بشنه وغواړي نوهغوی ته بشنه کوي.

په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي :
مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ (بخاري)
 (څوک چې حج وکړي اوپه دې کې کوم ناروا اوبې ځایه اود الله تعالیٰ نافرمانی ونه کړي نوهغه له گناهونو څخه داسې پاک بیرته راگرځي لکه څنګه چې دپیدایشت پرمهال هغه له گناه څخه پاک ؤ.)

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ (بخاري)

رسول الله (ص) فرمایلي: یوه عمره تربلې عمرې پورې دگناهونوکفارې ګرځي او دمېرور حج (یعنې هغه حج چې په اخلاص اوپه سمه توګه اداکړای شي اوڅه گناه اوخرابي په کې نه وي) نودهغه بدله له جنته پرته بل شی نه دی.

دحج تلیاتې لذتونه:

دحج په برکت سره دگناهونو بشل اودجنت نعمتونه دمسلمان په برخه کیږي اودابه په کامل ډول انشاءالله په آخرت کې ورکول کیږي خودالله تعالیٰ دځانګړې تجلی اودهغه سترذات دانوارو دخاص مرکز بیت الله شریف په لیدلو اود مکې مکرمې هغو ځانګړو مقاماتو ته په رسیدلو چې ابراهیم ؑ، اسماعیل ؑ اوزمونږ دڅوړنبي اورسول سیدنا محمد ﷺ خاص اوځانګړی یادګارونه تراوسه پورې موجود دي نوله دې څخه چې مومنانوته کوم لذت اودولت په برخه کیږي هغه هم په دې نړۍ کې د جنت په

خيرنعمت دی. بياپه مدينه منوره کې دپاکي اوسپځلي روضي زيارت، د رسول الله ﷺ په جومات اومسجدنبوي کې لمونځونه کول، مخامخ نبي کریم ﷺ ته درود اوسلام وړاندې کول، دمديني منورې په لارو کوڅو اودهغه ځای په ځنگلونو کې گرځيدل، دهغه ځای په هواکې ساه اخستل، دهغه ځای په سپيڅلي اومقدسه زمکه اوهواکې دپرتې خوشبويي څخه د دماغو معطر کيدل. په شوق، مينه، خوشي اوخوشحالي سره دنبي (ص) يادونه، کله تبسم اوکله ژړا کول داټول هغه روحاني خوندونه اولذتونه دي چې دحج اداکونکو ته د مکې مکرمې اومديني منورې په رسيدلوسره سملاسي په برخه کيږي خوپه دې شرط چې الله تعالی ددې وړتيا اوتوفيق ورکړی وي چې بنده ددغو لذتونو احساس وکړاي شي. راځئ چې ټول دعاوکړو چې الله تعالی دې يواځې په خپل فضل اومهرباني سره دغه لذتونه اوتلپاتي ارزښتونه زمونږپه برخه کړي.

داسلام پنځه بنسټونه :

داسلام دکومو پنځو اساسي ښوونو چې تردې ځای پورې يادونه وشوه يعنې:

- (۱) کلمه (۲) لمونځ (۳) روژه (۴) زکات او (۵) حج .

دې پنځو ته داسلام ارکان ويل کيږي، د رسول الله صلی الله عليه وسلم مشهور حديث دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَصَوْمِ رَمَضَانَ
(بخاري)

داسلام بنسټ په دې پنځوشيانو ولاړدی: يو د (لااله الاالله محمدرسول الله) شاهدي اوگواهي

ورکول، دویم دلمانځه قایمول، دریم زکات ورکول، څلورم درمضان مبارکې میاشت روژې نیول او پنځم د بیت الله حج کول چې هغې ته درسیدلو توان ولري.

ددغو پنځو شیانو داسلام دارکانو اوداسلام دبنسټونومطلب دادی چې دا د اسلام اساسي فرايض دي اوپه دې باندې په ښه توگه د عمل کولو سره د اسلام په پاتې نورو احکامو دعمل کولو استعداد او وړتیا پیدا کیږي، دلته مونږ ددغو ارکانو یواځې اهمیت اوغوره والی بیان کړی دی. ددې تفصیلي مسایل دفقهي په معتبرو کتابونو کې وگورئ یادعلماوو اوپوهانو څخه پوښتنه وکړئ.

شپږم څپرکې

تقوى او پرهيزگاري

د تقوى او پرهيزگاري ښوونې او تعليم هم د اسلام لــه اصولي او اساسي ښوونو او تعليماتو څخه دى، د تقوى معنى داده چې د آخرت په حساب، جزا، او سزا باندې يقين او باور ولري، د الله تعالى له نيولو او دهغه له عذاب څخه په ويريډلو د ټولو بدو كړو وړو او ناوړه خبرو څخه ځان وساتل شي او د الله تعالى د حكمونو پيروي وشي يعنې كوم شيان چې الله تعالى پرمونږ فرض كړي دي او دخپلو كومو بنده گانو كوم حق يې چې پرمونږ لازم او ټاكلى دى مونږ هغه ادا كړو او كوم كړه وړه او كومې خبرې يې چې حرامې كړي دي له هغو څخه ځان وساتو او ورته نژدې هم نه شو او د الله له عذاب څخه وويږيو. په قرآن مجيد او احاديثو كې په ډير ټينگار او ټاكيد سره او پرلپسې د تقوى او پرهيزگاري ښوونه او تعليم وركړاى شوى دى، مونږ دلته يواځې څومبارك آيتونه او احاديث ليكو.

د آل عمران په سورت كې الله تعالى فرمايي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ ۖ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (۱۰۲)

﴿آل عمران: ۱۰۲﴾

((اى مومنانو! له الله څخه دهغه د شان سره سم وويړئ او بايد ترمرگه په اسلام ټينگ پاتې شئ))

اوپه التغابن سورت كې فرمايي:

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا﴾ (١٦) التغابن: ١٦

((تراخرنِي وس پوري له الله نه وڊارشئي واورئ اومنه وكرئ))
اودالحشرپه سورت كي فرمايې:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ

إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ (١٨) الحشر: ١٨

((اي مومنانو! لــــه الله وڊارشــــئ او بايد هرڅوك وگوري چي دسبالپاره يې څه ليرلي دي؟ له الله وڊارشئ، بي شكه چي الله پاك ستاسي له كړنوڅخه ښه خبردي))
دقرآن مجيدڅخه معلوميږي چي كوم خلك دالله پاك څخه ډايريږي اودتقوى اوپرهيزگاري سره ژوند تيروي په دنياكي هم پرهغوى دالله تعالى ځانگړى فضل اومهرباني كيږي اوالله تعالى ورسره ډيره مرسته اوكومك كوي.
الله تعالى فرمايې:

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾ (٢) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾ (٣)

الطلاق: ٢ - ٣

((اوهرڅوك چي له الله څخه وويږيږي نوالله به ورته له ستونزو څخه دوتلوليار پيدا كړي اوپه داسي توگه به روزي وركړي چي دى يې گمان هم نه كوي))
دقرآن مجيد څخه داهم معلوميږي چي په كومو خلكوكي تقوى اوپرهيزگاري وي نوهغوى دالله پاك اولياء اودوستان دي اوبيا هغوى ته دبل كوم شي ډاراوانديښنه بيخي نه وي:
الله تعالى فرمايې:

﴿إِلَّا إِبْرَاهِيمَ ءَازِئًا إِلَهُهُ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (١٢)

الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

وَفِي الْآخِرَةِ ﴿٦٤﴾ یونس: ۶۲ - ۶۴

((واورئ دالله په دوستانو نه ډارسته اونه به غمژن کيږي، دوی همغه دي چې ایمان يې راوړی اوله الله نه ډاريږي، په دنیا او آخرت کې دهغوی لپاره دخوښی زیرې دی))
دغوپرهیزگارو او متقیانوخلکو ته چې کوم نعمتونه په آخرت کې ورکول کيږي دهغو یادونه په دې آیت کې شوې ده، الله فرمایي:

﴿ قُلْ أُو۟بَيِّتُكُمْ بِخَيْرٍ مِّنۢ ذٰلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا۟ عِنۡدَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتٌۢ تَجْرٰی

مِنْ تَحْتِهَا۟ الْاَنْهَارُ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَا وَاَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِّنۡ اَللّٰهِ

وَاللّٰهُ بَصِيۡرٌۢ بِالْعٰبَادِ ﴿١٥﴾ آل عمران: ۱۵

((ووايه! له دې څخه غوره څيزونه تاسوته وشايم دهغو کسانو لپاره چې له الله څخه وډارشي دتل لپاره داسې باغونه دي چې ويالې به پکې روانې وي، پاکې کړای شوې ښځې اودالله رضا به يې په برخه وي اولله پاک خپل بنده گان ښه اوپوره ويني))
پدې باره کې دسورت (ص) دا آیت مبارک هم واورئ:

﴿ هٰذَا ذِكْرٌ وَّ اِنَّ لِلْمُتَّقِيۡنَ لِحُسْنِ مَّآبٍ ﴿٤٩﴾ جَنَّٰتٍۭ عَدْنٍۭ مِّنۡۢ مَّۡنۡحَةٍۭ لَهُمُ الْاَبْوَابُ

﴿٥٠﴾ مُتَّكِئِيۡنَ فِيۡهَا يَدْعُوۡنَ فِيۡهَا بِفٰكِهَةٍۭ كَثِيۡرَةٍۭ وَشَرٰبٍ ﴿٥١﴾ وَعِنۡدَهُمْ قٰصِرٰتٌۢ

اَلۡطَرَفِۡ اَنْرَابٍ ﴿٥٢﴾ هٰذَا مَا تُوعَدُوۡنَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ اِنَّ هٰذَا لَرِۡفَعُنَا۟ مَا لَكُمۡ مِّنۡ

نَفَادٍ ﴿٥٤﴾ ص: ۴۹ - ۵۴

دایوه یادونه وه . (اوس واورئ چېگ) د پرهیز کگارانو لپاره په

یقیني اول اېرشکه استوګنګځي دی ، تل تر تله جنتونه چيگ
دروازيگ به ييگ دهغو لپاره پرانستې وي .

هغوی به په کشيگ تکیه وهونکي ناست وي ، دشگوشگو
ميگوو او ځنگلو ووشيانو غوشګتونکي به وي . اوله هغوسره به
حياداريگ همزوليگ ميرمنيگ وي . دا هغه شيان دي چيگ له تاسيگ
سره د حساب په ورځ دهغو درکولو وعده کيږي دازموناروزي ده
چيگ هيڅکله پای ته رسيدونکي نه ده

اوپه قرآن مجيدکې پرهيزگارو بنده گانو
ته دازيرې اورول شوی دی چي دخپل پالونکي
رب تر ټولو ځانګړي نژدې والی به د دوی په
برخه شي، دسورت قمر په وروستي آيت کې
راغلي دي .

﴿ إِنَّ الْتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقَدِّرٍ ﴿٥٥﴾ ﴾

﴿ القمر: ٥٤ - ٥٥ ﴾

((بي له شکه پرهيزگاران به په باغونو
او ويالوکې وي، دتوانا او پياوړي پاچا په
وراندې به د رشتيا او عزت په ځای کې ناست
وي .

په قرآن مجيد کې دا اعلان هم شوی دی چي
د الله تعالی په وړاندې دعزت او شرافت مدار
يواځې په تقوی باندې دی

﴿ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ﴿١٣﴾ ﴾ الحجرات: ١٣

((بي له شکه چې دالله په وړاندې ستاسې
تر ټولو غوره ستاسې پرهيزگاران دي))
همدارنګه رسول الله صلی الله عليه وسلم هم
فرمايلي دي:

(ماته ډيرنژدې اوماته ډيرخوښ هغه خلک
دي چي په هغوي کې دپرهيزګارۍ صفت وي، که
دهرقوم اونسل څخه وي اوپه کوم وطن کې
اوسيري) .

تقوی (يعني دالله تعالی نه ويريډل

اود آخرت فڪر) ڏٺولو نڀڪيو اساس دي، ڀه ڇا
ڪي ڇي ڄومره پرهيزگاري وي نوڀه هغه ڪي به
هغومره نيڪي اوبهيگني راغوندي وي
اوهمدومره به دناوره ڪرو ورو او بدو
خبروخه لري وي.

ڀه حديث شريف ڪي راغلي دي.

يوصحابي رسول الله ﷺ ته عرض وڪرڇي
ماخوستاسي ڏيرارشادات اولارشوني اوريدلي
دي اوزه ويريريم ڇي ڊاٽول نصيحتونه
اولارشوني به زماڀه يادپاتي نه شي نوڄڪه
ماته يوهرارخيز اوجامع نصيحت وڪري ڇي زما
لپاره ڪافي اوڀوره وي، نبي ڪريم ﷺ ورته
وفرمايل: دخيل علم اوڀوهي تر ڀولي له الله
ڄخه ويره ڪوه اودهمدې ڊار، فڪراوپرهيزگاري
سره ژوند ڪوه.

يعني ڪه ڇيري ڊايوه خبره ڀه يادوساتي
اوعمل ورباندي وڪري نوهمدا ستا لپاره
ڀوره ده. ڀه يوبل حديث ڪي راغلي دي ڇي
رسول الله ﷺ وفرمايل:

**مَنْ خَافَ أَدْلَجَ وَمَنْ أَدْلَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ إِلَّا إِنَّ سِلْعَةَ اللَّهِ غَالِيَةٌ إِلَّا
إِنْ سِلْعَةَ اللَّهِ الْجَنَّةَ**
(سنن الترمذي - (8 / 489)

(ڄوڪ ڇي ڊاريڀري هغه وختي روانيڀري
اوڄوڪ ڇي دوخته روان شي نوهغه ڀه وخت خيل
منزل ته رسيڀري، خبردار دالله متاع ڏيره لوره
ده، خبردار دالله متاع جنت دي)

نونيكمرغه اوبريالي هغه دي ڇي دالله
تعالی ڄخه ڊاريڀري اود آخرت فڪروڪري، ڪه دالله
ڀاڪ له ويرې اودهغه دعذاب له ڊاره يوه
اوبهڪه هم له سترگي وبهيڀري نود الله ڀه
وراندي ڏيره قدرمنه ده.

ڀه حديث شريف ڪي راغلي دي :

**لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ قَطْرَتَيْنِ وَأَثَرَيْنِ قَطْرَةٌ مِنْ دُمُوعٍ
فِي خَشْيَةِ اللَّهِ وَقَطْرَةٌ دِمٍ تُهْرَقُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَمَّا الْأَثَرَانِ فَأَثَرٌ فِي**

سَبِيلِ اللَّهِ وَأَثَرٌ فِي فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ (ترمذي)

(الله تعالی ته دانسان له دوه څاخکو اودوو نښوڅخه زیات بل شی ډیر خوښ نه دی، په دې کې یو داوښکو هغه څاخکی دی چې دالله تعالی د ویرې له سترگو توی شي، اودوهم دویښې هغه څاخکی دی چې دالله په لاره کې له بدن څخه توې شوی وي. اوکومې دوه نښې چې دالله تعالی ډیرې خوښې دي په دې کې یوه هغه نښه ده چې دالله په لاره کې په چالګیدلې وي (یعنې په جهاد کې ټپي شوی وي اونښه یې پاتې شوې وي) اودوهم هغه نښه ده چې دالله تعالی دفرايضو له ادا کولو څخه لګیدلې وي (لکه دلمونځ کوونکو په تنډیو او زنگنو باندې لګیدلې وي).

په یوبل حدیث شریف کې راغلي دي:
((عَيْنَانِ لَا تَمَسُّهُمَا النَّارُ عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ))

((سنن الترمذي - (6 / 190)

دوه سترګې دي چې اور نشي ورسیدلای، یوهغه ده چې دالله پاک له ویرې ژاري. لنډه داچې دالله تعالی څخه ریښتونې ویره اود آخرت فکرکه دچاپه برخه شي نودا لویه خبره ده او له دې ویرې اوفکرڅخه دانسان ژوند سره زر جوړیږي.

ورونو! ښه پوه شئ! په دې څوورځې ژوند کې چې څوک دالله پاک څخه ویريږي له مرګه پس به دآخرت په ابدې ژوندکې هغه ته هیڅ ویره اوغم نه وي او هغه به دالله پاک په فضل اومهربانۍ سره دتل لپاره خوښ، تروتازه، ډاډمن او هوسا وي. اوڅوک چې دلته له الله تعالی څخه نه ډارېږي اود آخرت فکرونه کړي اود دنیا په خوندونو او لذتونو کې مست وي نو هغه به په آخرت کې دډیر سخت کړاو اوغم سره مخ روشي اوزرګونه کلونه به د وینو څخه په ډکو اوښکو ژاري.

د پرهیزګارۍ یعنې د الله پاک څخه د ویرې اود آخرت فکر د پیداکولو ترټولو زیاته اغیزناکه وسیله د الله تعالی د هغونیکو بندگانو ملګرتیا او ملتیا ده چې د الله څخه ډاریږي او د هغه د حکمونو پیروي کوي اودوهم د معتبرو دیني اودعوتي کتابونو لوستل او اوریدل دي.

اودریمه وسیله یې داده چې په یواځې والې کې خپل مرګ راپادکړي او پر خپل حالت غوراو فکر وکړي، اوداسې فکر وکړي چې په قبر کې به زما څه حال وي ؟ او په قیامت کې چې کله ټول انسانان راپورته کړای شي نوزما به څه حالت وي ؟ او کله چې د الله پاک په وړاندې دریدل وي اوزما عملنامه زما په وړاندې برسیره کړای شي نوزه به څه ځواب ورکوم او چیرې به خپل مخ پټوم ؟ کوم مسلمان چې دغه لارې چارې وکاروي انشاء الله هرومرو به یې پرهیزګاري په برخه شي، الله پاک دې یې مونږ ټولوته راپه برخه کړي. امین

اووم څپرکې

معاملات

په معاملاتو کې د سپیڅلتیا او ایماندارۍ
 ښوونه او تعلیم هم د اسلام له اصولي
 او بنسټیزو ښوونو څخه دي، د قرآن مجید او د
 رسول الله ﷺ له مبارکو احادیثو څخه معلومیږي
 چې اصلي مسلمان هغه دی چې په خپلو معاملاتو
 او کاروبار کې ریښتونې او ایماندار وي.
 یعنې درغلي، د هوکه، تګي او په امانت کې
 خیانت نه کوي، په درواغو د عواګانې نه کوي
 اونه په درواغو شاهدي او ګواهي ورکوي. د
 سود اورشوت په څیر له ټولو حرامو ګټو څخه
 ځان ساتي او په چاکې چې دغه بدې شتون ولري
 نو د قرآن مجید او احادیثو څخه معلومیږي چې
 خالص مومن او اصلي مسلمان نه دی بلکه یو
 ډول منافق دی او د سختې درجې نافرمان
 او فاسق دی. الله تعالی دی مونږ له دغو ټولو
 ناروا کارونو څخه وساتي. په دې اړه چې په
 قرآن او حدیث کې کوم سخت تاکیدونه راغلي
 دي له هغو نه ځینې مونږ دلته لیکو، د قرآن
 مجید مبارک آیت دی الله تعالی فرمایي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ

بِأَبْطُلٍ ﴿٢٩﴾ النساء: ٢٩

((ای مومنانو! تاسو په ناسمه
 او ناروا طریقه دنورو مالونه مه خورئ.))
 دې مبارک آیت د ګټلو هغه ټولې ليارې
 او طریقي د مسلمانانو لپاره حرامې کړي دي
 چې غلطې او باطلې دي لکه په سوداګرۍ کې

تګي، په امانت کې خیانت، جواړي اوقمار، سټه، سود، رشوت اوداسې نور. بیا په نورو آیتونو کې ددې جلا جلا تفصیل هم بیان شوی دی، دبیلګې په ډول کوم پلورونکی اوسوداګر چې په پیمانه اوتول کې تګي، دهوکه اوبې ایماني کوي نودهغه په اړه په ځانګړي ډول فرمایي:

﴿وَبَلِّ لِلْمُطَفِّفِينَ ۝۱﴾ الَّذِينَ إِذَا أَكَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ۝۲﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ۝۳﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ۝۴﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ۝۵﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝۶﴾ المطففين: ۱ - ۶

((هلاکت اوتباهي ده ښې وهونکوته ! هغوی چې له خلکو څخه راپیمانه کوي نوپوره یې اخلي اوچې نورو ته پیمانه ورکوي یاڅه ورتلي نوکمي پکې کوي، ایاپه دې باورنه لري چې راپورته به کړای شي یوې لوی ورځې ته ! په دې ورځ به ټول خلک د رب العالمین په وړاندې ودریږي)) دنورو دحقونو او امانت ادا کولو لپاره په ځانګړي توګه حکم شوی دی چې:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا ۝۵۸﴾ النساء: ۵۸ ((الله پاک تاسې ته امرکوي چې امانتونه خپلو خاوندانو ته وسپارئ)) اوپه قرآن مجید کې دوه ځايه داصلي اوحقيقي مسلمانانو داصفت اوپیژندګلوي ښودل شوی:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ۝۸﴾ المؤمنون: ۸ ((او هغوی چې دخپلو امانتونو اووعدو پالنه کوي)) اوپه حدیث شریف کې راغلي راغلي دي چې

رسول الله صلى الله عليه وسلم به پخپلو
ډيرو خطبو، وعظونو او نصيحتونو کې فرمايل:

قَالَ إِيْمَانٌ لِّمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ وَلَا دِيْنٌ لِّمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ
(مسند احمد)

(ياد ساتي په چا کې چې د امانت ساتنه نه
وي نو په هغه کې ايمان نشته، اوڅوک چې
د خپلې ژمنې او وعدې لحاظ نه ساتي نو هغه په
دين کې څه برخه نه لري)

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِمِنَ

خَانَ (بخاري)

رسول الله ﷺ وفرمايل: (د منافق درې نښې دي.
د رواغ ويل، په امانت کې خيانت كول،
او ژمنه نه پوره كول او په ځينو رواياتو کې
څلور هم راغلي دي چې كله په جنگ شي نو
كنځلي كوي.

په تجارت اوسوداگرۍ کې د ټكۍ كوونكو په
باره کې نبي كريم ﷺ فرمايلي دي:

**أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةٍ مِنْ طَعَامٍ
فَادْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَنَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ مَا هَذَا
قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ حَتَّى
يَرَاهُ النَّاسُ ثُمَّ قَالَ مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنَّا** (ترمذي)

((رسول الله (ص) دخوراک په يوه ډيرۍ
باندي تير شو، خپل لاس يې په کې ننويست
نوگوتې يې لمدې شوي، پوښتنه يې وکړه اې
دخوراک خاونده ! داڅه دي ؟ هغه
وويل: باران پرې شوی دی يا رسول الله ! نو هغه
فرمايل: دادی ولې پرې له پاسه نه دي
اچولي چې خلک يې وگوري ؟ بيا يې
فرمايل: څوک چې ټکي، د هوکۀ او فريب کوي
هغه له مونږ څخه نه دی.)) دا خبره نبي كريم
صلى الله عليه وسلم هغه مهال وفرمايله کله
چې يو ځل دمدينې منورې په بازار کې هغه يو
سړی وليده چې د خرڅون لپاره يې غله ډيرۍ

کړې ده چې دپاسه یې پرې وچه غله اچولې وه اولاندې ترې لمده وه. ددې په لیدو نبي کریم ﷺ وفرمایل: داسې دهوکه کوونکي زمونږ له ډلې اوجماعت څخه نه دی. نوکوم پلورونکي چې پیرودونکي ته دخپل مال ښه نمونه وښايي اوعیب یې ورته ښکاره نه کړي نودنبي کریم صلی الله علیه وسلم ددې حدیث سره سم هغه له ریښتونو مسلمانانو څخه نه دی اوخدای مکره هغه دوزخ ته تلونکی دی. په یوبل حدیث شریف کې راغلي دي چې نبي کریم ﷺ وفرمایل:

(څوک چې داسې کوم شي پرچا وپلوري چې عیب اوخرابي پکې وي اوسوداگر اخیستونکي ته دغه عیب ښکاره نه کړي نو دغه ډول انسان به تل دالله په غضب اخته وي.

اوپه یو روایت کې راغلي دي چې پرهغه به تل دالله تعالی پریشتي لعنت وایي. په هرحال د اسلامي ښوونوله مخې په سوداګرۍ اوکاروبارکې هر راز تګي او جعلسازي حرامه او لعنتي ګرځي ده، او رسول الله ﷺ ددغه ناوړه کړنې له کوونکوڅخه دخپلې بیزارۍ اعلان فرمایلي دی. او هغه یې له خپل ټولګي اوجماعت څخه خارج ښودلی دی.

همداډول دسود اورشوت معامله هم سره له دې چې دواړه ورباندې خوښ وي په قطعي ډول حرام ده اوددې په ورکوونکو او اخیستوونکو باندې په احادیثو کې په څرګند ډول لعنت راغلي دي. د سود په باره کې خو مشهور حدیث دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي:

لَعْنُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْلَ الرِّبَا وَمُؤْكَلَهُ وَشَاهِدَهُ وَكَاتِبَهُ
(سنن ابوداؤد)

(لعنت دې وي دسود په اخیستوونکي، ورکوونکي او د سود د سند پرلیکونکي اوشاهدي ورکوونکي باندې. اوهماډول درشوت

په هکله رسول الله ﷺ لعنت فرمایلی دی:

لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي (مسند احمد)

دالله لعنت دې وي درشوت په اخستونکي او ورکوونکي باندې.

په يو حديث شريف کې تردې پورې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

(څوک چې دکوم سړي لپاره په کومه معامله کې جايزه او روا سپارښتنه وکړي بيا دغه سړی سفارش کوونکې ته څه ډالۍ اوتحفه ورکړي او هغه دغه ډالۍ قبوله کړي نوده هم هغه لويه گناه وکړه. گواکې داهم يو ډول رشوت اوسود شو.

په هرحال درشوت اوسود معامله، راکړه ورکړه او په سوداگرۍ کې ټگي اوبې ايماني کول په اسلام کې ټول يوشان حرام دي اوله دغو ټولوڅخه زيات حرام دادی چې ددرواغجنو دعواگانوپه وسيله يا يواځې په زور او جبر سره دچاپه کوم شي باندې ناروا قبضه وکړي. په حديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ أَخَذَ شَبْرًا مِنَ الْأَرْضِ ظُلْمًا فَإِنَّهُ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ (بخاري)

(ماله رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اوریدلي دي چې فرمایلي يې: څوک چې په ناروا او ظلم سره يوه لويشت ځمکه غصب کړي نو همداتوبه ځمکه به تر اوومې طبقې پورې دقيامت په ورځ دهغه په غاړه کې دطوق په شان واچول شي.

په حدیث شریف کې راغلي دي :
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَخْلَفُ أَحَدٌ عِنْدَ مَنْبَرِي هَذَا عَلَى يَمِينِ آثَمَةٍ وَلَوْ عَلَى سِوَاكَ أَخْضَرَ إِلَّا تَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ أَوْ وَجِبَتْ لَهُ النَّارُ (سنن ابوداؤد)

نبي (ص) وفرمايل: څوک چې ددې ممبرسره په درواغو قسم وخوري که په شين مسواک هم وي نو هغه په دوزخ کې ځان ته ځای برابر کړ يا هغه ته اور واجب شو.

په بل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ يودعوی کوونکې ته خبردارې ورکړ اوويي فرمايل:

جَاءَ أَغْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْكَبَائِرُ قَالَ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ قَالَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ ثُمَّ عَفْوُ الْوَالِدَيْنِ قَالَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ الْيَمِينُ الْغَمُوسُ قُلْتُ وَمَا الْيَمِينُ الْغَمُوسُ قَالَ الَّذِي يَقْتَطِعُ مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ هُوَ فِيهَا كَاذِبٌ (بخاری)

يو اطرافي سړی رسول الله ته راغې او وي پوښتل: يارسول الله ! کبیره گناهونه کوم کوم دي ؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: له الله سره شریک نيول، دمور او پلار نافرمانی کول، او غموس قسم ! هغه وپوښتل: غموس قسم څه شی دی ؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: په درواغو دبل مسلمان مال تر لاسه کول.

په بل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: وَمَنْ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ فَلَيْسَ مِنَّا وَلْيَتَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ (مسلم)

(څوک چې په داسې يو شي دعوی وکړي چې په حقيقت کې دهغه نه وي نو هغه له مونږ څخه نه دی او په دوزخ کې دې ځانته ځای جوړکړي.)

اود درواغودشاهدی اوگواهی په اړه په یو حدیث شریف کې راغلي دي چې نبی کریم ﷺ یوه ورځ د سهار له لمانځه څخه فارغ شو او ودریده او په ځانګړي انداز یې درې ځله وفرمایل: په درواغو شاهدي دشرک برابره کړای شوې ده .

دحرام مال پليتي اوبد مرغی:

د مال دلاسته راوړلو دکوموناروا او حرامو ذریعو اولارو چې پورته یادونه وشوه له دغو لارو چې کوم مال لاسته راشي هغه به حرام اوناپاک وي اوڅوک چې دغه دخپل خوراک او څښاک په توګه استعمال کړي نو نبی ﷺ فرمایي چې دهغه لمونځونه به نه قبليري، دعاګانې به یې نه قبليري، تردې پورې که چیرې په دغه مال کوم نیک کار وکړي نوهغه به هم دالله په وړاندې قبول نه وي او په اخرت کې به دالله تعالی دځانګړو رحمتونو څخه بې برخې وي .

په حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

وَلَا يَكْسِبُ عَبْدٌ مَالًا مِنْ حَرَامٍ فَيَنْفَقَ مِنْهُ فَيُبَارِكَ لَهُ فِيهِ وَلَا يَتَصَدَّقُ بِهِ فَيُقْبَلَ مِنْهُ وَلَا يَتْرُكُ خَلْفَ ظَهْرِهِ إِلَّا كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَمْحُو السَّيِّئَ بِالسَّيِّئِ وَلَكِنْ يَمْحُو السَّيِّئَ بِالْحَسَنِ إِنَّ الْخَبِيثَ لَا يَمْحُو الْخَبِيثَ

(مسند احمد - 8)

(25 /

(څوک چې په ناروا طريقه) کوم حرام مال لاس ته راوړي اوله هغې څخه صدقه او خيرات وکړي نودغه صدقه به یې نه قبليري او په دې کې چې څه (پخپلو ارتياوو اومصالحو) کې مصرف کړي نو په هغې کې به برکت نه وي اوکه له مرګه پس یې په ترکه او ميراث کې پريږدي نودابه دهغه لپاره د دوزخ توشه

وي، باور وکړئ چې الله تعالى بدې په بدې سره له مينځه نه وړی (يعني دحرام مال صدقه اوخيرات کول دگناهونو دبښني وسيله کيدای نه شي) بلکه بدې په نيکي سره له مينځه وړي، يوه ناپاکي په بله ناپاکي ختميدای نشي). .
په يوبل حديث شريف کې راغلي دي چې

رسول الله ﷺ وفرمايل:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ { يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ } وَقَالَ { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ } ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِيَ بِـ_____الْحَرَامِ فَـ_____أَنَّى يُسْنَأُ _____تَجَابُ لـ_____ذَلِكَ (مسلم)

رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل اوخلکو! الله پاک طيب او پاک دی، پاک شيان قبولي، الله پاک مؤمنانوته په هغه څه امر کوي چې رسولانوته يې پرې امرکړی دی چې تاسې پاک شيان خورئ، بيا يې ديو داسي سري يادونه وکړه چې دلرې او اوږد سفرڅخه وروسته (په کوم ځانگړي سپيڅلي مقام کې ددعا لپاره) په داسې حال کې ولاړ وي چې دهغه ويشتان گډوډ اوله سره ترپښو پورې په دوړو اوغبار کې پټ وي، داسمان لورته يې لاسونه پورته کړي وي اوپه ډيرې عاجزی سره دعا کوی او وايي: اي زما ربه! اي زما پالونکيه ربه! خودهغه خوراک اوڅښاک له حرام مال څخه وي او دهغه جسم او بدن له حرامو څخه تغذيه شوی وي، نوپه دې حالت کې به دهغه دعا څنگه قبوله شي؟. معنی داده چې هرکله خوراک او څښاک ټول له حرام مال څخه وي نو د دعا دقبولتيا هيڅ ډول وړتيا

نه پاتې كيږي.
په بل حديث شريف كې راغلي دي چې رسول
الله ﷺ وفرمايل:

(كه چيرې څوك يو ټوكړ په لس درهمو
واخلي او په دغو لسو درهمو كې يودرهم هم
دحرامې لارې څخه لاسته راغلي وي نو ترڅو چې
يې دغه جامې په تن وي ددغه سړي هيڅ يو
لمونځ به دالله تعالى په وړاندې قبول نه وي.
په يوبل حديث شريف كې راغلي دي چې
رسول الله ﷺ وفرمايل:

((يَا كَعْبُ بْنُ عَجْرَةَ إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ لَحْمٌ نَبَتَ مِنْ سُبْحَتِ النَّارِ
أُولَى بِهِ))
(مسند أحمد - (28) / 468)

اي كعب بن عجره كوم جسم اوبدن چې په
حرام مال تغذيه شوې وي جنت ته به نشي
داخليدای اودهغه لپاره آورېږمناسب او
وړدی.

ورونو! كه چيرې زمونږپه زړونو كې ديوې
ذرې برابرهم ايمان وي نو د رسول الله ﷺ د دغو
لارښوونو د اوريدو څخه وروسته بايد په
كلكه داهود او عزم وكړو: كه چيرې په نړۍ
كې دهر ډول بيوزلۍ او كړاونو سره مخامخ
شو نو مونږ به هيڅكله هم دكومې ناروا
اوحرامې لارې څخه د يوې روپۍ او پيسې
دلاسته راوړولو هڅه او كوشښ نه كوو او
يواخې په حلاله گټه اوعايد به قناعت كوو.

پاكه گټه او رېښتونې كاروبار:

لكه څرنگه چې په اسلام كې دگټې ناروا
لارې ارې حرامې او له دې څخه لاس ته راغلي
مال دولت ته ناپاك او خبيث ويل شوې دي، نو
له بلې خوا په حلاله طريقه د روزی دلاس ته
راوړلو او په ايماندارۍ سره د سوداگرۍ او

کاروبارکولو ډیر غوره والی ښودل شوی دی. په حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

« **طَلَبُ كَسْبِ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ** »
(طبرانی، بیهقی)

(دحلالې گټې لټون کول هم د دین د اړینو فرایضو د ادا کولو څخه وروسته یو فرض دی).

په یو بل حدیث شریف کې په خپل لاس او کړاو سره د روزی د لاسته راوړلو دغوره والي په اړه نبي کریم ﷺ داسې فرمایلي:

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ
(بخاری)

هیچا خپله روزي له دې څخه په غوره طریقه نه ده خوړلې چې پخپلولا سونو یې دهغې لپاره کار کړی وي اود الله دپیغمبر حضرت داؤد دطریقه وه چې پخپلو لاسونو به یې کار کاوه او روزي به یې لاس ته راوړله.

په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي چې نبي کریم ﷺ وفرمایل:

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ بِمَنْزِلَةِ الشَّهِيدِ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ.
وَعَنِ الْحَسَنِ ، قَالَ : التَّاجِرُ الْأَمِينُ الصَّادِقُ مَعَ الصِّدِّيقِينَ
وَالشُّهَدَاءِ. (مصنف ابن ابی شیبه)

(په ریشتونولي او ایماندارۍ سره کاروبار کوونکي سوداگر به د قیامت په ورځ دپیغمبرانو، صدیقینو او شهیدانو سره وي).

په معاملاتو کې د نرمۍ، زړه سواندۍ او د پور په ادا کولو سخت ټینګار:

په مالي معاملاتو او کاروبار کې لکه څنګه

چې په ریښتنولي او ایمانداري اسلام ډیر ټینګار کړی دی او دایې ډیره اوچته نیکی او الله تعالی ته دنژدې والي وسیله ګرځولي ده، په همدې ډول یې دې لورته ډیر ترغیب او هڅونه هم کړې او ددې ډیر غوره والې یې بیان کړی چې په معامله او راکړه ورکړه کې دنرمۍ تګ لاره اختیار اود سختوالي څخه کار وانه خيستل شي.

په یو حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ وَإِذَا اشْتَرَى وَإِذَا اقْتَضَى (صحیح البخاري - (7 / 240)

رسول الله (ص) الله تعالی رحمت دې وي پر هغه بنده چې په پلورلو او پیرودلو کې او له نورو څخه دخپل حق په لاسته راوړلو کې نرم وي).

په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي چې نبي کریم ﷺ وفرمایل:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُنَجِّيهَ اللَّهُ مِنْ كُرْبٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلْيُنْقِسْ عَنْ مُعْصِرٍ أَوْ يَضَعْ عَنْهُ (صحیح مسلم - (8 / 203)

(څوک چې دالله پاک کوم تنګ لاسي اوبیوزلي بنده ته (دپور په اداکولو) کې مهلت ورکړی (په کلي یا جزوي ډول خپله غوښتنه) وبښي نو الله تعالی به د قیامت د ورځې له اندېښنو او کړاوونو څخه هغه ته نجات ور په برخه کړي)

په یو بل روایت کې راغلي دي چې:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا أَوْ وَضَعَ لَهُ أَظْلَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ (سنن الترمذي - (5 / 127)

رسول الله (ص) وفرمایل: څوک چې تنګ لاسي ته وخت وخت ورکړي اویاورڅخه تیر شي نو د قیامت په ورځ به الله تعالی هغه ته دخپل

رحمت په سیوري کې ځای ورکړي پداسې حال کې چې بل سورې به نه وي.

د رسول الله ﷺ د دغو لارښوونو تر اړه د هغوسوداګرو، بډایو او شتمنو سره دی چې تنګ لاسي او بیوزلي وګړي ترې دخپلو اړتیاوو لپاره پورونه اخلي خو کوم خلک چې له چا څخه پور واخلي نو هغه ته رسول الله ﷺ په ډیر ټینګار سره فرمایلي دي چې تر څومره پورې یې توان وي ژر تر ژره دې دپور د ادا کولو هڅه او کوښښ وکړي او داسې نه شي چې د پوره وړي توب په حالت کې له نړۍ څخه سترګې پټې کړي اود الله تعالی د کوم بنده حق دهغه پرغاړه پاتې شي، په دې باره کې چې رسول الله ﷺ څومره په تاکید او ټینګار سره فرمایلي دي نو ددې اندازه له دغو لارښوونو څخه کیږي.

په یو حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يُغْفَرُ لِلشَّهِيدِ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا الذَّنْبَ (صحيح مسلم - (9 / 469)

رسول الله وفرمایل: شهیدته ټول گناهونه بښل کیږي پرته له پور او قرض څخه.

یعنې که چیرې یو مسلمان دالله په لاره کې شهید شي نو د شهادت له امله به دهغه ټول گناهونه وبښل شي خو که دچا پور دهغه پرغاړه وي نو دهغه غاړه به د شهید کیدو سره سره هم نه خلاصیږي. په یو بل حدیث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أُحْيِيَ ثُمَّ قُتِلَ ثُمَّ أُحْيِيَ ثُمَّ قُتِلَ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ مَا دَخَلَ الْجَنَّةَ حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ دَيْنُهُ

(سنن النسائي - (14 / 291)

(زما دې پر هغه پالونکي رب سوګند وي چې دهغه په لاس کې زما ساه ده که چیرې څوک دالله

په لاره کې شهید شي بیا را ژوندی شي اوبیا شهید شي بیا را ژوندی شي اوبیا شهید شي اوبیا هم دهغه پرغاړه دچا پورا وقرض پاتې وي نو هغه جنت ته نشي تللی ترڅو پورې چې پور ادا نه کړي.

ډمالي معاملاتو اود بندگانو د حقوقو د اهمیت، ارزښت او حساسیت داندازه کولو لپاره بس یواځې دا دواړه احادیث پوره اوکافي دي. الله تعالی دې مونږ ته توفیق راکړي چې مونږ هم ددې په اهمیت، ارزښت او حساسیت پوه شو او ددې هڅه او کوشش وکړو چې دکوم بنده حق زمونږ پرغاړه باقی پاتې نه شي.

اتم څپرکې

ټولنيز احکام

آداب او خپل مينځي حقوق

د ټولنيزو حقوقو او آدابو ښوونه هم د اسلام د سپيڅلي دين د ځانگړو او ډيرو مهمو ښوونو څخه ده او يو مسلمان هغه وخت ريشتيوني او پوخ مسلمان كيداى شي چې د اسلام په ټولنيزو احكامو هم په پوره ډول عمل وكړي. د ټولنيزو احكامو څخه زمونږ موخه د سلوك هغه طريقې دي چې اسلام يې لارښوونه كړې ده. د مثال په توگه داچې د اولاد سلوك او رويه به د مور او پلار سره څنگه وي او د مور او پلار سلوك به د اولاد سره په څه ډول وي؟ يو ورور به د بل ورور سره څنگه مخامخ كيږي؟ له خويندو سره څنگه سلوك وكړاى شي؟

ښځه او ميره به پخپل مينځ كې څنگه ژوند كوي؟ او مشران به له كشرانو سره څنگه سلوك كوي؟ له گاونډيانو سره زمونږ رويه څنگه پكار ده؟ بډاى او شتمن خلك به د بيوزلو وگړو سره څه ډول رويه كوي؟ د اقا او بادار اړيكې دخپل خدمتگارسره اود خدمتگار سلوك به دخپل آقا سره څنگه وي؟ لنډه داچې په دې دنياوي ژوندكې چې دمختلفو طبقو د كومو لويو او کوچنيو وگړو سره زمونږ راشه درشه پيښيږي دهغوى سره د سلوك او ناستي پاستې په هكله چې اسلام مونږ ته كومې ډيرې پوره او روښانه لارښوونې كړي دي، همغه (ټولنيز احكام او آداب) دي او په دې څپرکې كې مونږ ددې په هكله څه ناڅه

یادونه کول غواړو:

دمور او پلار حقوق اودهغوی ادب:

په دې نړۍ کې دانسان ترټولو لومړنې او ډیرلوی تړاؤ او اړیکې دموراوپلار سره وي، داسلام سپیڅلي دین دالله تعالی دحق څخه وروسته ترټولو لوی حق دموراوپلار ښودلی دی، الله تعالی فرمایي:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ

عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ

لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ

ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ الإسراء: ٢٣ - ٢٤

اوستا رب پریکړه کړې ده چې پرته له هغه نه دبل هیچا عبادت مه کوئ، اوله موراوپلار سره ښه چال چلن کوئ، که له هغوی نه یو یا دواړه زړښت ته ورسیري نو اف هم مه ورته وایئ، مه یې رټئ اوپه خورا نرمۍ اومهربانۍ خبرې ورته کوئ، ډیرې مهربانۍ لپاره ورته دماټې اوتسلیمې وزرونه خپاره اوهمیشه ورته دعا غواړئ، چې اي پرورگاره! پرهغوئ رحم وکړه لکه څنگه یې چې په کوچنیوالي کې زما پالنه کړې. دقرآن شریف په یوبل آیت کې دموراوپلاردحق دبیانولو په ترڅ کې تردې پورې ویل شوي دي (که چیرې د چا مور اوپلار کافر اومشرک وي اوخپل اولاد کفراوشرک ته مجبوري نو اولاد ته پکاردي چې د هغوی په وینا دې کفر او شرک نه غوره کوي خو په دنیا کې دې دهغوی سره ښه چال چلن، اودهغوی خدمت دې بیا هم کوي. قرآنکریم فرمایي:

﴿ وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا
وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ
فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ (١٥) لقمان: ١٥

خوکه هغویگ پرتا فشار راولي چيگ له ماسره ته داسيگ خگه
شريک کويگ چيگ تاته د هغه معلومات نه وي نو دهغو خبره
هيڅکله مه منه ، په دنيا کيگ له هغو سره غوره چارچلند کوه ، خو
پيروي دهغه چا دلاريگ وکوه چيگ هغه زما لوري ته رجوع کويگ
ده . بيا ستاسيگ تگولو راکگرځيدل همدا زما لوري ته دي په هغه
وخت کيگ به زه تاسيگ ته در وشگيم چيگ تاسيگ خگه عمل کاوه .
دقرآن مجيد سربيره په احاديثو کي هم
دمور اوپلار دخدمت، خبرې منلو او اطاعت ډير
سخت ټينگار اوتايد شوی دی اوده غوی څخه
سرغړونه، نافرمانی او کړاو ورته رسول ډيره
سخته گناه ښودل شوې ده . په يو حديث شريف کي
راغلي دي:

رَضِيَ الرَّبُّ فِي رَضَى الْوَالِدِ وَسَخَطَ الرَّبُّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ
(ترمذي)

(دمور او پلار په خوښی کي دالله پاک خوښي
اورضا ده اودمور اوپلار په ناخوښی کي دالله
پاک ناراضتيا ده)

په يوبل حديث کي راغلي دي:

**أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ الْوَالِدَيْنِ عَلَيَّ وَلِدَهُمَا قَالَ
هُمَا جَنَّتُكَ وَنَارُكَ**
(سنن ابن ماجه - (53 / 11))

يوسري دنبي كريم ﷺ څخه پوښتنه وکړه !
پراولاد دمور اوپلارکوم کوم حقونه دي؟ نبي
کريم ﷺ ورته وفرمايل: (داولاد جنت او دوزخ
مور او پلار دي)

(يعني دهغوی په خدمت باندي جنت گټل
کيدای شي اود هغوی څخه سرغړونه اوبد چلن
دوزخ ته رستونکي دي).

په یوبل حدیث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

(دمور او پلارخدمت او اطاعت کوونکې زوی یالور چې هرڅو ځله خپل مور یا پلار ته د مینې او درناوي په نظر گوري نو الله پاک به د هر ځل کتلو په بدل کې د یو قبول شوي حج ثواب دهغه لپاره لیکي، اصحابو کرامو پوښتنه وکړه یارسول الله! که چیرې هغه هره ورځ سل ځله ورته گوري نوبیابه هم په هرځل کتلو د یو قبول شوي حج ثواب وړ ته لیکل کیږي؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل: (هو! الله ډیرلوی دی او ډیر پاک دی). مطلب دادی چې دهغه په خزانو کې دهیڅ شي کمې نشته، په کوم عمل چې څومره اجراو ثواب ورکول غواړي ورکولای یی شي.

۲- قَالَ ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ لَا شَكَّ فِيهِنَّ دَعْوَةُ الْمُسَافِرِ وَالْمَظْلُومِ وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ (مسنداحمد)

درې دُعاگانې دي چې په قبلیدوکې یې هیڅ شک نشته: دمسافر دُعا، دمظلوم دُعا او دمورپلار دُعا داوولاد په حق کې.

۳- جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي قَالَ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أَبُوكَ (بخاری)

یوسړی رسول الله (ص) ته راغی او ویی پوښتل: یارسول الله! په انسانانو کې ترټولو زیات زما دښه سلوک حقدار او ورځوکی دی؟ رسول الله ورته وفرمایل: ستامور، هغه وپوښتل، بیاڅوک؟ هغه وفرمایل: ستامور، بیا هغه وپوښتل: بیاڅوک؟ هغه وفرمایل: ستامور، بیا هغه وپوښتل: بیاڅوک؟ رسول الله (ص) ورته وفرمایل: ستاپلار.

۴- جَاءَ أَغْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ

اللّٰهُ مَا الْكَبَائِرُ قَالَ الْإِشْرَآكُ بِاللّٰهِ قَالَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ ثُمَّ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ (بخاری)

یواطرافي سري رسول الله ته راغي او ويي پوڻتل: يارسول الله ! لوی گناهونه کوم کوم دي ؟ رسول الله وفرمايل: دالله پاڪ سره شرک کول، هغه وپوڻتل: بيا کومه ؟ هغه وفرمايل: دمورپلار نافرماني.

ه - أكبر الكبائر عقوق الوالدين یسبُّ الرَّجُلُ أَبَا الرَّجُلِ فَيَسْبُ أَبَاهُ وَيَسْبُ أُمَّهُ فَيَسْبُ أُمَّهُ (أحمد عن ابن عمرو جامع الأحاديث - (5 / 343)

ترتولو لوی گناه دمورپلارنافرماني ده، یوسري دبل سري پلارته کنڊل وکري نوهغه دده پلار ته کنڊل وکري، يا يي مور ته کنڊل وکري نوهغه هم دده مور ته کنڊل وکري.

٦- « كل الذنوب يؤخر الله ما شاء منها إلى يوم القيامة إلا عقوق الوالدين فإن الله تعالى يعجله لصاحبه في الحياة قبل الممات »

« هذا حديث صحيح الإسناد ولم يخرجاه » (الحاكم في المستدرک وشعب الايمان للبيهقي)
دتولو گناهونو سزا الله پاڪ ڪه خوشه يي شي ترقيامته يي خنڊوي، خودمورپلاردسرغرونې سزا الله پاڪ له مرگ مخکي په ژوندانه ڪي دهغي کوونکي ته ورکوي.

په يو حديث کي راغلي دي چي:
٧- جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَدْتُ الْغَزَا وَجِئْتُكَ أَسْتَشِيرُكَ فَقَالَ هَلْ لَكَ مِنْ أُمٍّ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ الزَّمَهَا فَإِنَّ الْجَنَّةَ عِنْدَ رَجُلِهَا (مسند أحمد - (31 / 120)

یوڅوک رسول الله (ص) ته راغي، وي ويل: يا رسول الله! دغزانيت لرم، راغلم چي ستاسي سره سلا او مشوره وکړم. رسول الله (ص) ورځه وپوښتل: ايا مور دي شته؟ هغه وويل: هو! رسول الله (ص) ورته وفرمايل: دهغي خدمت کوه ځکه چي

جنت دهغې دېشو لاندې دی.
په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي چې نبی
کریم ﷺ وفرمایي:

۸- «ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْعَاقُ لِوَالِدَيْهِ

((السنن الكبرى للبيهقي - م م - 8) /

(288)

(دری ډوله خلک دي چې دقيامت په ورځ به
ورته الله پاک درحمت په نظر نه گوري يودله په
کې هغه خلک دي چې د مور او پلار نافرمانی کوي.

داولاد حقونه:

لکه څرنگه چې اسلام په اولاد د مور اوپلار
حقونه مقرر کړي دي همدارنگه يې په مور
اوپلار هم داولاد ځيني حقونه لازم کړي دي،
ترکومه پورې چې دهغوی دخوراک، څښاک او
جامو دحق تړاو دی نودهغه يادولو ته دلته
ارتيا نشته ځکه چې داولاد ددې حق احساس له
مونږسره په فطري اوطبيعي توگه شته.

هوکی! داولاد دکوم حق په ادا کو لو کې
چې له مونږ څخه په عمومي ډول نيمگړتيا
اوغفلت کيږي داد هغوی ديني او اخلاقي
روزنه ده. الله تعالی پرمونږ فرض کړي دي چې
دخپل اولاد اواهل وعيال روزنه اوڅارنه په
داسې توگه وکړو چې له مرگ نه وروسته هغوی
جهنم ته لاړ نه شي، الله پاک فرمايې:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ التحريم: ٦

ای مومنانو! خپل ځانونه اوکورنی موله
اورنه وژغورئ.

داولاد دښي اوسالمنې روزنې غوره والي
رسول الله ﷺ په یو حدیث شریف کې داسې بیان
کړي دی:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ

نَحْلٍ أَفْضَلٍ مِنْ أَدَبٍ حَسَنِ (سنن الترمذي - (7 / 206)

رسول الله (ص) وفرمايل: (دمور او پلار له طرفه دخپل اولاد لپاره له دې څخه زياته غوره ورکړه او عطيه نشته چې دهغوی ښه روزنه وکړي).

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَأَنْ يُؤَدَّبَ الرَّجُلُ وَلَدَهُ أَوْ أَحَدُكُمْ وَلَدَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَتَصَدَّقَ كُلَّ يَوْمٍ بِنَصْفِ صَاعٍ (مسند أحمد - (42 / 429)

نبي عليه سلام وفرمايل: څوک چې خپل اولاد ته تربيه او روزنه ورکړي داله دې څخه غوره ده چې هره ورځ نيم صاع صدقه ورکړي. دځينوخلکو په اولادونو کې دزامنو سره زياته مينه او د زړه تړاو وي او لوني خوارانې هغوی يوبوج اوبارگني.

له همدې کبله دهغوی په روزنه او پالنه کې غفلت او کوتاهي کوي نوځکه په اسلام کې دلونوپه سمه روزنه باندې په ځانگړي ډول ټينگار شوی دی اوددې يې زيات غوره والی بيان کړی دی. په يو حديث کې نبي کریم ﷺ فرمايلي دي:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ عَالَ ثَلَاثَ بَنَاتٍ فَأَدَبَهُنَّ وَزَوَّجَهُنَّ وَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ فَلَهُ الْجَنَّةُ قَالَ ثَلَاثُ أَخَوَاتٍ أَوْ ثَلَاثَ بَنَاتٍ أَوْ بَنَتَانِ أَوْ أُخْتَانِ (سنن ابوداؤد)

رسول الله (ص) وفرمايل: (دکوم سړي چې درې لوني ياخويندې وي اودهغوی سره ډيرښه اوغوره چلن وکړي اوښه روزنه يې وکړي اوپه (مناسب ځای) کې دهغوی نکاح وکړي نو الله پاک به هغه ته جنت ورکړي، اوپه بل روايت کې درې خويندې يادري لوني يادوه لوني اودوه خورگاني هم ښودل شوي دي.

دښځې اوميره حقونه:

د انسانانو په خپل منځي اړیکو کې د ښځې اومیره اړیکې هم ډیرې مهمې دي او دا دواړه ګواکې د نوک او وری په څیر دي. له دې کبله اسلام دهغوی په اړوند هم ډیر ښکاره، روښانه او ټاکیدي لارښوونې کړي دي، په دې اړه د اسلام د ښوونولنډیز دادی چې میرمن ته ښايې چې دخپل میده پوره خیرغوښتنه او خبره ومني اودهغه په امانت کې هیڅ ډول خیانت ونه کړي: الله تعالی فرمایي:

﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ ٣٤﴾

النساء: ٣٤

نونیکی ښځې منونکي وي، دمیره په غیاب کې دهغه د مال او عزت ساتونکي وي. اوځاوندانو ته د اسلام حکم دادی چې هغوی دې د میرمنو سره پوره مینه وکړي، دخپل توان او وس سره سم دې ښه خواږه ورکړي، ښه لباس او جامې دې ورته وکړي اودهغوی د زړه په ساتلو کې دې کمې نه کوي. الله پاک فرمایي:

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ١٩﴾ النساء: ١٩

اودخپلو میرمنو سره ښه اونیکی چال چلن کوئ.

رسول الله ﷺ به ددې قرآني لارښوونوسره سم مسلمانوسرو اوښځو ته دیوبل سره د نیک او ښه چال چلن اودیو بل د خوشحاله ساتلو په هکله ډیر سخت ټینګار کاوه. په دې لړکې څومبارک احادیث دادی: یوځل رسول الله ﷺ ښځو ته د لارښوونې په لړکې وفرمایي:

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةً وَامْرَأَةً بَاتَتْ وَزَوْجَهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ

(سنن الترمذي -

(97 / 2)

رسول الله (ص) لعنت ويلي دي په دري ډلو: يوه هغه ښځه چې شپه پرې تيره شي او خاوند ورڅخه ناخوښه وي.

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «اثنان لا تجاوز صلاتهما رءوسهما: عبد أبى (1) من مواليه (2) حتى يرجع، وامرأة عصت زوجها حتى ترجع» (الصحيحين للحاكم - (17 / 176)

رسول الله (ص) دوه ډلې داسې دي چې لمونځونه يې له سر څخه نه پورته کيږي: هغه غلام چې له خپل بادارڅخه تښتيدلې وي او بل هغه ميرمن چې د خاوندنافرماني کوي ترڅوچې له دې عمل څخه ونه گرځي.

او ددې پرعکس په يوبل حديث شريف کې رسول الله ﷺ فرمايلي دي:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَرُجُهَا عَنْهَا رَاضٍ دَخَلَتْ الْجَنَّةَ (سنن الترمذي - (4 / 388)

رسول الله (ص) فرمايلي دي: (که کومه ميرمن په داسې حال کې مړه شي چې خاوند يې ورڅخه خوښ او راضي وي نو هغه به جنت ته داخله شي.

په يوبل حديث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا تُؤَدِّي الْمَرْأَةُ حَقَّ رَبِّهَا حَتَّى تُؤَدِّيَ حَقَّ زَوْجِهَا (سنن ابن ماجه - (5 / 449)

قسم په هغه ذات چې د محمد ﷺ روح دهغه په لاس کې دی! هيڅ ښځه د الله پاک حق ترهغې پورې نه شي ادا کولای ترڅو پورې چې دخپل ميره حق ادا نه کړي.

اوپه يوه ډيره مهمه موقع دمسلमानانو ډيرې سترې ټولنې ته په ځانگړي ډول نارينه ؤ ته نبي کریم ﷺ وفرمايل:

((فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانٍ مِنَ اللَّهِ وَاسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ)) (صحيح مسلم - (6 / 245)

(زه تاسو ته دښځوسره دښه سلوک اوچلن په ځانگړي ډول وصيت کوم: تاسې هغوی دالله پاک په امان سره خپلې کړي دي، اودهغوی فرجونه مودالله پاک په کلمه باندې ځانته حلال گرځولي دي)).

په يو بل ځای کې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي وَإِذَا مَاتَ صَاحِبُكُمْ فَدَعُوهُ
(ترمذی)

(په تاسو کې غوره هغه څوک دی چې د خپلې ميرمنې په حق کې ښه وي، اوزه دخپل اهل لپاره ښه يم، او چې کله مو دژوندملگرې وفات شي نوډعا ورته کوئ .

په يو بل روايت کې راغلي دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ" (المعجم الكبير للطبراني - (341 / 19)

رسول الله (ص) وفرمايل: (په مسلمانانو کې دزيات کامل ايمان خاوند هغه دی چې اخلاق يې ښه وي اود خپلې کورنۍ سره دهغه چلن په نرمۍ اومينې سره وي).

دعامو خپلوانو حقونه:

دمور، پلار، ښځې اوميره داريکو سربيره دانسان دخپلو عامو خپلوانو سره هم دی، اسلام ددغه اړيکو او خپلوۍ هم ډير لحاظ ساتلی دی اوپه دې اعتباريې هم ځينې خپل منځي حقوق ټاکلي دي. لکه څرنگه چې په قرآن مجيد کې څوځايه د (ذوی القربى) خپلوانو سره د نیک اوښه چلن اوسلوک ټينگار او تاکيد شوی دی. اوپه اسلام کې هغه انسان ډير لوی مجرم اوگناهگار ښودل شوی دی چې

دخپلوانو حقونه ترپېښولاندې کوي اوپه خپل سلوک اوچال چلن کې دخپلوانو اودخپلوۍ داریکو لحاظ نه ساتي نو دا سړی به جنت ته داخل نه شي. بیاپه دې لړ کې د رسول الله ﷺ یوه ځانګړې لارښوونه اوټینګار دادی که چیرې ستاکوم خپلوان ستادخپلوۍ حق ادا نه کړي نود هغه دخپلوۍ حق ته په هر صورت کې ادا کوه. لکه چې رسول الله ﷺ په یو حدیث شریف کې فرمایلي دي:

يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِفَوَاضِلِ الْأَعْمَالِ فَقَالَ يَا عَقْبَةُ صَلِّ مَنْ قَطَعَكَ وَأَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ وَأَعْرِضْ عَمَّنْ ظَلَمَكَ
(مسنداحمد)

یارسول الله! ماته غوره ایمان په گوته کړه: نو هغه ورته وفرمایلي: (غوره اوافضل اعمال دادی: که ستاسو کوم خپلوان ستاسو سره اړیکې نه پالي او دخپلوۍ حق نه اداء کوي نو ته ورسره اړیکې مه پریکوه، هغه چاته ورکړه کوه چې تابی برخې کوي، څوک چې درباندي تېرې کوي دهغه څخه مخ ګرځوه.

دکوچنیانو پرلویانو اود لویانو پرکشرانو عام حقونه:

اسلام دټولنیز ژوند په لړکې یوه عمومي او اصولي لارښوونه داهم کړې ده چې هرکوچني به دخپلو مشرانو احترام او درناوې کوي اودهغوی په وړاندې به په آدب سره اوسي. اوهرمشرته ښايي چې دخپلو کشرانو سره دمينې اوزره سوي چال چلن وکړي (سره له دې چې دخپلوۍ اړیکې سره ونه لري). داسلام له نظره دا کار دومره اړین دی چې رسول الله ﷺ په یو حدیث شریف کې اعلان فرمایلي دي چې:

مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا فَلَيْسَ مِنَّا (سنن ابوداؤد)

(کوم مشرچې پرخپلو کشرانو شفقت نه کوي اوکشردمشرانو ادب نه کوي نو هغه له

مونږ څخه نه دی)
 په یو بل حدیث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:
مَا أَكْرَمَ شَابَّ شَيْخًا لِسِنِّهِ إِلَّا قَيْضَ اللَّهِ لَهُ مَنْ يُكْرِمُهُ عِنْدَ سِنِّهِ
(ترمذی)

(کوم ځوان چې دکوم سپین ږيري دمشرتوب له امله عزت او احترام وکړي نو الله تعالی به دهغه لپاره هم داسې وکړي مقرر کړي چې په سپین ږيرتوب کې به دهغه عزت او احترام کوي).

د ګاونډې حقونه:

د خپلوانو سربیره دانسان اړیکې په ځانګړي ډول دخپلو ګاونډیانو سره هم وي. اسلام دغو اړیکو ته هم ډیر اهمیت ورکړی دی او ددې په اړه یې ځانګړې اومفصلې لارښوونې کړي دي. په قرآن مجید کې چې په کوم ځای کې دمورپلار، ښځې میړه اونورو خپلوانو سره دښه سلوک او نیک چلن حکم شوی دی هلته د ګاونډیانو سره هم د نیک او غوره چلن ټینګار او لارښوونه شوي ده، الله تعالی فرمایي:

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَنًا وَبِذِي

الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ

وَالصَّاحِبِ بِالْجَنُبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ النساء: ۳۶

او تاسیګ تګول د الله بندګي وکړئ، له هغه سره هېڅګ شې شریک مه نیسئ، له مور او پلار سره غوره رویه وکړئ، له خپلوانو، یتیمانو او مسکینانو سره نیک چلن وکړئ، او له خپلوانو ګاونډیانو سره، پردیو ګاونډیانو سره، د ځنګګ له ملکګري او پردیس سره او له هغو وینزو او غلامانو سره

چيگ ستاسيگ په لاس کشگيگ وي ، داحسان چار چلن وکوي ، باور ولري
چيگ الله داسيگ خوک نه خوشگوي چيگ په خپله انکيگرنه مغرور وي
او په خپله لووتيا وياوي

په دې آيت کې د درې ډوله گاو نديانو
يادونه شوې ده او په دې کې دهرډول گاونډي
سره دښه او نیک چلن لارښوونه شوې ده د
(وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ) څخه مراد هغه گاونډي دی چې
دگاونډيتوب سربيره ورسره کومه ځانگړی
دخپلوۍ اړيکي هم لري او د (وَالْجَارِ الْجُنُبِ)
څخه مراد هغه گاونډي دی چې له هغه سره
دخپلوۍ کومې اړيکي نه وي يواځې دگاونډيتوب
حق يې وي چې په دې کې غيرمسلمان گاونډي هم
داخل دی.

اوله (وَالصَّاحِبِ بِالْجَنُبِ) څخه مراد هغه
کسان دي چې په تصادفي توگه ورسره انسان
ملگري شي لکه دسفر ملگري يا دمدرسې ملگري
يا يو ځای کاروبارکوونکي ملگري، په دې کې
هم دمسلمان او غير مسلمان کوم تخصيص نشته
او اسلام ددغو دريوواړو گاونډيانو
اوملگروسره مونږ ته دښه او نیک چلن حکم
کړی دی. رسول الله ﷺ په دې باره کې ډير په
تينگار سره فرمايلي دي:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِي جَارَهُ (بخاری)

څوک چې په الله پاک اود قيامت په ورځ
ايمان لري نو خپل گاونډي ته دې ضرر
او تکليف نه رسوي.

په يو بل حديث کې راغلي دي چې رسول الله
ﷺ وفرمايل:

مَنْ لَا يُؤْمِنُ مِنْ بَنَاتِ شَبْعَانَ وَجَارُهُ طَائِرٌ إِلَىٰ جَنْبِهِ (مصنف ابن ابی شيبه)

(هغه څوک مسلمان نه دی چې پخپله شپه

مړه تېره کړي او اړخ ته یې اوسیدونکي گاونډي وړی وي.

په یوبل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ یوځل په ډیر جلال سره وفرمایل:

وَاللّٰهُ لَا يُؤْمِنُ وَاللّٰهُ لَا يُؤْمِنُ وَاللّٰهُ لَا يُؤْمِنُ قَالُوا وَمَا ذَاكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْجَارُ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ (مسنداحمد)

(په الله قسم! چې هغه څوک کامل مومن نه دی، په الله قسم چې کامل مومن نه دی، په الله قسم چې کامل مومن نه دی! پوښتنه وشوه ای دالله رسوله! څوک کامل مومن نه دی؟ ویي فرمایل: هغه څوک مومن نه دی چې گاونډي دهغه له ضرر څخه په امن نه وي.)

په یوبل حدیث کې راغلي دي چې: **قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ فَلَانَةَ يُذَكِّرُ مِنْ كَثَرَةِ صَلَاتِهَا وَصِيَامِهَا وَصَدَقَتِهَا غَيْرَ أَنَّهَا تُؤْذِي جِيرَانَهَا بِلِسَانِهَا قَالَ هِيَ فِي النَّارِ قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَإِنَّ فَلَانَةَ يُذَكِّرُ مِنْ قَلَّةِ صِيَامِهَا وَصَدَقَتِهَا وَصَلَاتِهَا وَإِنَّهَا تَصَدَّقُ بِالْأَنْوَارِ مِنَ الْأَقْطِ وَلَا تُؤْذِي جِيرَانَهَا بِلِسَانِهَا قَالَ هِيَ فِي الْجَنَّةِ** (مسند أحمد - (341 / 19)

یو صحابي رسول الله ﷺ ته وویل: دفلانی ښځې په هکله ویل کیږي چې ډیر لمونځونه کوي، ډیرې روژې نیسي او ښه صدقه او خیرات ورکوي خودخپلې ژبې په تیزوالي خپلو گاونډیانو ته ضرر او تکلیف رسوي! رسول الله ﷺ وفرمایل: (هغه ښځه به دوزخ ته ځي. بیا همدغه صحابي وویل: ای دالله رسوله! اودفلانی ښځې په اړه ویل کیږي: چې لمونځونه، روژې او خیراتونه ډیر نه (یعنې نفلي لمونځونه، نفلي روژې، او نفلي خیراتونه دلومړنی ښځې پرتله لږکوي) خو خپلو گاونډیانو ته هیڅکله هم پخپله ژبه ضرر او تکلیف نه رسوي، نو رسول الله ﷺ وفرمایل: (دغه ښځه به جنت ته ځي)

ورونو! دادي په اسلام کې دگاونډیانو

حقونه
افسوس! چې نن ورځ مونږله دغو احکاموڅخه
څومره غافل اوبې پروا یو.

د کمزورو او اړمنو حقونه:

تردې ځایه چې د کومو ډلو د حقونو یادونه وشوه دا ټول هغه وگړي دي چې دانسان کوم ځانگړې تړاؤ او اړیکې ورسره وي، کیدای شي چې خپلوان وي یا گاونډي یا یو ځای اوسیدونکي ملگري خو اسلام له دوی سره بیره د ټولو کمزورو طبقو او هر ډول اړمنو وگړو لپاره هم حقونه ټاکلي دي او کوم خلک چې مالي توان او شتمني لري پر هغوی یې دا لازم کړي چې له دغو وگړو سره مرسته او کومک وکړي او په خپلې شتمنۍ او استعدادونو کې د هغوی حق او برخه هم وگنې. د قرآن مجید په دیرو آیتونو کې په دې ټاکید، ټینگار او لارښوونه شوې ده چې د یتیمانو، بیوزلو، اړمنو، مسافرو او نورو محتاجو خلکو سره مرسته وکړئ، د وړو دخوړو او برېښو د لباس اوجامو انتظام وکړئ او داسې نور. رسول الله ﷺ هم په دې اړه په ډیر ټینگار سره ترغیب ورکړی دی او ددې ډیر غوره والی (فضیلتونه) یې بیان کړي دي. په دې لړ کې څومبارک احادیث دادي: رسول الله ﷺ خپلو دواړه مبارکو گوتو ته چې نژدې کړې یې وې اشاره وکړه او ویې فرمایل:

وَأَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى وَفَرَجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا
(بخاری)

د یتیم ماشوم پالنه او کفالت کونکی به په جنت کې ماته دومره نژدې وي لکه څرنگه چې دا دواړه گوتې سره نژدې دي. په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ

وفرمايل: **السَّاعِي عَلَى الْأَرْزَمَةِ وَالْمَسْكِينِ كَالْمَجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ كَالَّذِي يَصُومُ النَّهَارَ وَيَقُومُ اللَّيْلَ**
(بخاری)

دكونډو، بيوزلواو اړمنو خلكو دمرستي لپاره هڅه او كوشښ كوونكي مسلمان دالله په لاره كې دجهاد كوونكي له درجې سره برابر دی او په ثواب كې دهغه مسلمان سره برابر دی چې تل دورځي روژه وي اودشپې نفلونه كوي).

په يو بل حديث كې راغلي دي چې رسول الله

ﷺ مسلمانانو ته حكم وكړ: **أَطْعِمُوا الْجَائِعَ وَعَوِّدُوا الْمَرِيضَ وَفَكُّوا الْعَانِي**
(صحيح البخاري - (466 / 16)

(څوك چې وړی وي دهغوی لپاره خواړه برابرکړئ، درنځورانو پوښتنه وکړئ اوبنديان ازادکړئ).

په يوبل حديث كې راغلي دي چې نبي كريم ﷺ خلكو ته څولارښوونې وكړې اوددې په ترڅ كې يې وفرمايل:

(دمصیبت وهلو سره مرسته کوئ او لار ورکو ته لپاره ښايئ).

په دغو مباركو احاديثو كې نبي كريم ﷺ دمسلمان اوغيرمسلمان كوم تخصيص نه دی كړی بلكه په ځينو احاديثو كې خو نبي كريم ﷺ دڅاروو اوحيواناتو سره هم دښه اونيك چلن په اړه ډير سخت ټينگار فرمايلي دی اوپرې ژبو حيواناتو زړه سواندي كوونكي اودهغوی خبر اخيستوونكو وگړو ته يې دالله تعالى درحمت زيرې اورولې دی. په حقيقت كې اسلام دټول عالم اوگرد مخلوق لپاره رحمت دی اوزمونږ سردار اوستر لارښود حضرت محمد ﷺ رحمة للعالمين دی خو مونږ پخپله دځور نبي ﷺ له احكامو اوپيغام څخه ليرې شوي يو.

کاش! مونږهم ریشتونې مسلمانان شو
اودتولې نړۍ لپاره رحمت وگرځو.

پریو مسلمان دبل مسلمان حقوق:

دخپلوانو، ګاونډیانو او عامو انساني
حقونو سربېره پرهر مسلمان د نورو
مسلمانانو ځینې اسلامي حقونه شته، په دې
باره کې درېسول الله ﷺ څومبارک احادیث دادی:

**الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ
أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ
كُرْبَةً مِنْ كُرْبَاتٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ** (بخاری)

رسول الله ﷺ فرمایلي دي: (مسلمان دبل
مسلمان ورور دی، نه پرې خپله ظلم کوي اونه
یې بل ظالم ته سپاري، او څوک چې دخپل
مسلمان ورور په اړتیاپوره کولو کې لگیا
وي نو الله تعالی به دده اړتیاوې پوره
کړي، کوم مسلمان چې دخپل مسلمان ورور څخه
تکلیف لرې کړي نو الله تعالی به دقیامت په
ورځ له هغه څخه دقیامت کړاونه لرې
کړي، اوڅوک چې دمسلمان په عیبونو پرده
واچوي نوالله به دقیامت په ورځ دهغه په
عیبونو پرده واچوي.

په یو بل حدیث کې راغلي دي چې رسول الله
ﷺ وفرمایل:

**لَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا
وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ** (بخاری)

(تاسې یو تر بله بغض اودښمنې مه کوئ،
حسد مه کوئ، غیبتونه مه کوئ اودیو الله پاک
بنده ګان ورونه ورونه شی، د هیڅ مسلمان
لپاره حلال نه دي چې دخپل مسلمان ورورسره
له دریو ورځو څخه زیات سلام اوخبرې

(پریرېدي)

په یوبل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ مَالُهُ وَعِرْضُهُ وَدَمُهُ حَسْبُ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ
(سنن ابوداؤد)

(دمسلمان مال، نفس، عزت او ابرو پرېل مسلمان بالکل حرام دي، دیوسري همدومره شر بس دی چې هغه خپل مسلمان ورورسپک وگني.)

اوس مونږد ټولنیزو آدابو او خپلمنځي حقوقو دا لړۍ د رسول الله ﷺ په یو مبارک حدیث سره پای ته رسوو چې دهرمسلمان زړه لړزوي:

قَالَ تَذَرُونَ مَنْ الْمُفْلِسُ قَالُوا الْمُفْلِسُ فِينَا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ لَا لَهُ دِرْهَمٌ وَلَا دِينَارٌ وَلَا مَتَاعٌ قَالَ الْمُفْلِسُ مِنْ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ يَأْتِي بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ عِرْضَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا وَضَرَبَ هَذَا فَيَفْقَدُ فَيَقْتَصُّ هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أَخَذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطَرَحَ عَلَيْهِ ثُمَّ طَرَحَ فِي النَّارِ
(مسنداحمد)

رسول الله ﷺ یوځل له اصحابو کرامو څخه پوښتنه وکړه، تاسو وواياست چې مفلس او ناداره څوک دی؟ اصحابو کرامو وویل: (مفلس هغه دی چې دینار او درهم ورسره نه وي) نبي ﷺ وفرمایل: زما دأمت مفلس هغه دی چې دقیامت په ورځ به دلمانځه، روژې او خیراتونو سره راشي خو په دنیا کې به هغه چاته بدې ردې او کنځلې کړې وي، پرچابه یې بهتان لگولي وي، څوک به یې وهلې وي، دجمال به یې په ناحقه خوړلی وي، کله چې هغه دحساب په ځای کې ودرول شي نو پرده دعوی کوونکي خلک به راشي اود هغوی دحقونو په اندازه به دده له نیکیو څخه هغوی ته ورکړای شي تردې پورې چې دده ټولې نیکی به

ختمې شي نوبيا به دهغوی گناهونه پرده
واچول شي او دوزخ ته به وړتيل وهل شي.

**حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ رَدُّ السَّلَامِ وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ
وَإِتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ** (بخاری)

یومسلمان په بل مسلمان پنځه حقونه
لري: دسلام ځواب ورکول، دنیاروغ
پوښتنه، دجنازي پسي تلل، دبلني اودعوت
قبلول اودپرنجي ځواب يي ورکول.

ورونو! په دې مبارکو احاديثو غوروکړئ
اوفکروکړئ چې دنوروخلکو حقونه ترپېښولاندې
کول، هغوی ته بدې ردې ويل او دهغوی
غیبتونه کول خپل ځان څومره په هلاکت
اوتباهی کې اچول دي.

دالله بنده گانو! که چیرې تاسود چاحق تلف
کړی وي نوپه دنیا کې دهغې حساب وکړئ،
یادهغه بدله ورکړئ یاترې معافي او بشنه
وغواړئ اود راتلونکې لپاره داحتیاط ژمنه
اوهوډ وکړئ که نه په آخرت کې ددې انجام
دیربد دی.

نهم څپرکې

ښه اخلاق او غوره صفات

د ښو اخلاقو او غوره خويونو او صفتونو ښوونه هم د اسلام له اساسي ښوونو څخه ده او دوگړو اخلاقي او روحاني اصلاح او رغاونه له هغو ځانگړو موخو او مقاصدو ځينې دي چې ددې د پوره والي او تکميل لپاره نبي کریم ﷺ د پيغمبر په توگه راليرل شوی دی، پخپله رسول الله ﷺ فرمايلي دي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-: «إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ» (بيهقي)
(رسول الله و فرمايل: زه د الله پاک له طرفه ددې لپاره راليرل شوی يم چې د ښو او غوره اخلاقو ښوونه وکړم او دا دکمال هسکې مرتبې ته ورسوم).

د ښو او نیکو اخلاقو اهميت او غوره والی:

په اسلام کې چې دنیکو او غوره اخلاقو کوم اهميت او غوره والی دی، ددې اندازه د رسول الله ﷺ ددې مبارکو احاديثو څخه کيدای شي.

رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي:
۱- عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِنَّ مِنَ الْإِيمَانِ حُسْنَ الْخُلُقِ، (المعجم الكبير للطبراني - (200 / 7)

نبي کریم غرمایلي دي چې غوره اخلاق دایمان برخه ده.

په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ و فرمايل:

۲- وَإِنَّ مِنْ أَقْرَبِكُمْ إِلَيَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَاسِنُكُمْ أَخْلَاقًا"

(طبرانی)

(دقیامت په ورځ به ماته ترټولو زیات نژدې هغه مسلمان وي چې دهغه اخلاق ترټولو غوره وي)

په یو بل حدیث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

۳- مَا مِنْ شَيْءٍ أَثْقَلُ فِي الْمِيزَانِ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ (سنن ابوداؤد)

(دقیامت په ورځ به د اعمالو په تله کې ټولو دروندشې غوره اوښه اخلاق وي.)

په یو بل روایت کې راغلي دي چې:
۴- وَسُئِلَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يَلْجُ بِهِ الْجَنَّةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُسْنَ الْخُلُقِ (مسند أحمد - (16 / 107)

دنبی کریم ﷺ څخه پوښتنه وشوه هغه کوم صفات دي چې انسان جنت ته رسوي ؟ نبی ﷺ وفرمایل: غوره او ښه اخلاق.

په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

۵- وَإِنَّ صَاحِبَ حُسْنِ الْخُلُقِ لَيَبْلُغُ بِهِ دَرَجَةً صَاحِبِ الصَّوْمِ وَالصَّلَاةِ (سنن الترمذی - (7 / 285)

(دښو او نیکو اخلاقو لرونکي مومن ته به په ورځو کې دروژو نیوونکي اوپه شپو کې دلمونځ کولوونکي (یعنې دنفلي لمونځونو او روژو) اجراوټواب ورکول کیږي.)

۶- حَسَنُ الْخُلُقِ نِصْفُ الدِّينِ (الدیلمی عن انس)

(جامع الأحادیث - (12 / 122)

غوره او ښه اخلاق نیمایي دین دی.

مطلب دادی چې که الله پاک دکوم بنده ایمان په برخه شوې وي او هغه الله تعالی مقرر کړای شوي فرض ادا کوي اوزياتې نفلي روژې نه نیسي اونه دښې ډیر زیات نفلي لمونځونه کوي خو دهغه اخلاق ښه وي نوالله پاک

به هغه ته دخپلو دغو ښواوغوره اخلاقو له وجې دهغو وگړو برابر اجراو ثواب ورکوي چې صایم النهار او قایم الیل وي (یعنې د ورځې روژې نیوونکي اود شپې نفلي لمونځونه ادا کونکي وي).

د بدو اخلاقو ناوړه اغیزې:

په کوم ډول چې رسول الله ﷺ د ښو اخلاقو غوره والی او فضیلتونه بیان کړي دي همدارنگه نبي کریم ﷺ مونږ د بدو اخلاقو له ناوړه اغیزو څخه هم خبر کړي یو. په یو حدیث کې راغلي دي چې نبي کریم ﷺ وفرمایل:

۱- حسن الخلق من أخلاق أهل الجنة وإن سوء الخلق من أخلاق أهل النار (ابن عساکر) (جامع الأحادیث - (36 / 466)
غوره او ښه اخلاق د جنتیانو د اخلاقو څخه او بد اخلاقي د دوزخیانو له اخلاقو څخه دي.
۲- وَإِنَّ سُوءَ الْخُلُقِ لَيُفْسِدَ الْعَمَلَ كَمَا يُفْسِدُ الْخُلُّ الْعَسْلَ (جامع الأحادیث - (1 / 433)

او بد اخلاق اعمال داسې فاسد او خرابوي لکه سرکه چې عسل او شهد خرابوي.

۳- «خصلتان (1) لا يكونان في مؤمن : سوء الخلق ، والبخل « (شعب الإيمان للبيهقي - (17 / 51)

دوه خویونه دي چې په مؤمن کې نه پیداکيږي: یو بد اخلاقي او بل بخل او شومتیا.

په یو بل حدیث کې راغلي دي چې نبي کریم ﷺ وفرمایل:

۴- ومن شقاوة ابن آدم سوء الخلق (الخرائطى عن سعد) (جامع الأحادیث - (22 / 50)

د بني آدم د بدبختۍ او شقاوت نښه او علامه بد اخلاقي ده.

دځينو مهمواو اړينو اخلاقو بيان

په قرآن مجيد او احاديثو کې خو دټولو ښواونیکو اخلاقو او غوره روحاني صفتونو ښوونه شوې ده او دگړدو بدو اخلاقو او ناوړه عادتونو څخه دځان ساتلو په کلکه غوښتنه شوې ده خو دلته مونږ يواځې داسلام دځوااساسي او اړينو اخلاقي لارښوونو يادونه کوو چې له دې څخه پرته کوم انسان ريښتوني مومن او مسلمان نشي کيدای.

ريښتينولي او صداقت:

په اسلام کې رښتيا ويل او ريښتينولي دومره زيات اهميت لري چې هر مسلمان ته دتل رښتيا ويلو سربيره په ډير ټينگار سره ددې لارښوونه هم شوی ده چې هغه دې تل دريښتونو وگړو سره او د ريښتيا ويوونکو وگړو سره ملگرتيا کوي، الله تعالی فرمايې:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ (١١٩)

التوبة: ١١٩

ای مومنانو! دالله پاک څخه وويريرئ او يواځې دريښتنوسره ملگري شئ.

١- إِنَّ الصَّدَقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يَكُونَ صَدِيقًا وَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا

(صحيح البخاري - (45 / 19)

صدق او ريښتيانيکي ته لارښوونه اونیکي جنت ته لارښوونه کوي، اويوسري ريښتيا وايي تردې چې وگرځي صديق. اودرواغ لارښوونه کوي بدی ته اوبدي لارښوونه کوي اورته، اويوسري دروغ وايي تردې چې دالله تعالی په وړاندې

کذاب وليکل شي.
۲- فَإِنَّ الصِّدْقَ طَمَئِينَةٌ وَإِنَّ الْكُذِبَ رِيبَةٌ (سنن الترمذي - 9) /

(58)

صدق اوريشتيا ډاډ او اطمنان دی او دروغ
شک اوترديد دی.

۳- أَلَا إِنَّ الصِّدْقَ وَالْبِرَّ فِي الْجَنَّةِ أَلَا إِنَّ الْكُذِبَ وَالْفُجُورَ فِي
النَّارِ

(مسند أحمد - 1 / 50)

خبردار ! صدق اونیکي په جنت کې دي،
خبردار ! دروغ او فجور په اور کې دي.

۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا عَمَلُ الْجَنَّةِ قَالَ الصِّدْقُ وَإِذَا
صَدَقَ الْعَبْدُ بَرَّ وَإِذَا بَرَّ آمَنَ وَإِذَا آمَنَ دَخَلَ الْجَنَّةَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ
مَا عَمَلُ النَّارِ قَالَ الْكُذِبُ إِذَا كَذَبَ الْعَبْدُ فَجَرَ وَإِذَا فَجَرَ كَفَرَ وَإِذَا كَفَرَ
دَخَلَ يَغْنِي النَّارَ

(مسند أحمد - 13 / 390)

له عبدالله بن عمرو بن عاص ؓ څخه روایت دی
چې یوسړی رسول الله ﷺ ته راغی او ویي ویل :
یا رسول الله ! دجنت عمل څه شی دی ؟ رسول الله
ﷺ وفرمایل: صدق او ریشتیا ! کله چې بنده
ریشتیا وایي نو هغه نیک شي او کله چې نیک
شي نومؤمن شي او کله چې مؤمن شي نو جنت ته
داخل شي. هغه سړي وویل : یا رسول الله ! داور
کوم عمل دی ؟ رسول الله ﷺ وفرمایل: دروغ !
کله چې بنده دروغ وایي نو فاجر شي، او کله
چې فاجر شي نوبیا کافر شي او کله چې کافر شي
نوبیا اور ته داخل شي.

۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا
يَجْتَمِعُ الْإِيمَانُ وَالْكَفَرُ فِي قَلْبِ امْرِئٍ وَلَا يَجْتَمِعُ الصِّدْقُ وَالْكَذِبُ
جَمِيعًا وَلَا تَجْتَمِعُ الْخِيَانَةُ وَالْأَمَانَةُ جَمِيعًا

(مسند أحمد - 17 / 280)

له ابوهريرة ؓ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: ايمان او كفر ديوسري په زړه کې نه جمع کيږي، اونه صدق او کذب دواړه په يو زړه کې را جمع کيږي، او نه خيانت او امانت دواړه په يو زړه کې راجمع کيږي. په يو بل حديث کې راغلي دي چې نبی کریم ﷺ وفرمايل:

٦- اَعْلَمُ أَنْ مِنْ آيَةِ الْإِيمَانِ أَنْ تَوَثَّرَ الصَّدَقُ حَيْثُ يَضُرُّكَ عَلَى الْكَذِبِ حَيْثُ يَنْفَعُكَ
(شعب الإيمان للبيهقي - (10) / 366)

(پدې پوه شئ چې دايمان له نشو څخه يوداده چې رښتيا ويل اختيارکړئ سره له دې چې تاسوته په کې زیان او ضرر وي په داسې حال کې چې دروغ ويل هغه مهال درته ګټه رسوي.

څرنگه چې په اصل کې نجات او ژوند په رښتيا کې دی نوله درواغو څخه ځان وساتئ سره له دې چې تاسوته نجات او برياليتوب څرګندشي ځکه چې د درواغو انجام بربادي اوبدمرغي ده.

الله تعالی دې مونږ ټولوته توفيق راکړي چې دتل لپاره رښتيا اختيار کړو چې نجات ورکونکي، جنت ته رسونکي او دالله اود رسول محب اومحبوب جوړونکي دي. او له درواغو څخه پوره ځانو نه وساتو چې پایله يې تباهي، بربادي اود الله او رسول له طرفه د لعنت او ناراضتيا سبب دي اود منافقینو نښه او علامت دی.

د وعدې او ژمنې پابندي:

داهم په اصل کې درېشتیا یو ځانګړی ډول دی چې دچا سره کومه ژمنه وکړئ هغه پوره کړئ په قرآن مجید او احادیثو کې په ځانګړي توګه په ټینګار او تاکید سره ددې لارښوونه شوې ده.

الله تعالی فرمایي:

﴿وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَاتِبٌ مَسْئُولٌ﴾ (الاسراء: ۳۴)

او وعده مپوره کړئ بې له شکه چې دوعدې په هکله پوښتنه کېدای شي. اود قرآن مجید په یو بل آیت کې یې دنیکیود یادولو په لړ کې فرمایلي دي:

﴿وَالْمُؤْفُونَ إِذَا عَاهَدُوا﴾ (البقرة: ۱۷۷)

او دخپلو وعدو پوره کوونکي دي کله چې وعده وکړي.

په حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ به په خپلو خطبوکې داسې فرمایلي:

((وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ)) ((مسند أحمد - (24 / 481))

(څوک چې دخپلې وعدې پابندي نه کوي دهغه په دین کې برخه نشته)

په یو بل حدیث کې راغلي دي چې نبي کریم ﷺ وفرمایلي:

﴿وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرٌ﴾ (صحيح البخاري - (1 / 59))

اوکله چې ژمنه اوعهدو کړي نوغدرکوي. دوعدې نه پوره کول دمنافقانو له ځانګړو نښو څخه دي.

نو د رسول الله ﷺ ددې فرمان سره سم د وعدې ماتول او د ژمنې خلاف کول د ایمان سره نه شي جمع کېدای. الله پاک دې له دغو بدو عادتونو څخه مونږ ټول وساتي.

د امانت ساتنه:

دامانت ساتل هم په اصل کې درښتیا او ریښتینولۍ یو ځانګړی ډول دی، په اسلام کې ددې ټینګار او تاکید په خصوصیت سره شوی دی، الله پاک فرمایي:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ النساء: ۵۸

الله پاک تاسې ته امرکوي چې امانتونه خپلو خاوندانو ته وسپارئ او د قرآن مجید په یو بل آیت کې درېښتینو مومنانو د صفتونو د یادولو په ترڅ کې فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ المؤمنون: ۸

او هغوی چې د خپلو امانتونو او وعدو رعایت کوي

د رسول الله ﷺ څخه روایت شوی چې هغوی به په خپلو خطبو کې داسې فرمایي:

۱- ((لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ)) (مسند أحمد - (24 / 481))

په چا کې چې دامانت ساتنې صفت نه وي نو گواکې په هغه کې ایمان نشته.

رسول الله ﷺ د حجة الوداع په تاریخي خطبه کې په تاکید سره وفرمایي:

۲- وَمَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ أَمَانَةٌ فَلْيُؤَدِّهَا إِلَىٰ مَنْ أُتِمَّتْهُ عَلَيْهَا

(مسند أحمد - (42 / 179))

او له چا سره چې امانت وي نو هغه چاته دې وسپاري چې په ده یې باور او اعتماد کړی دی.

۳- «أربع إذا كان فيك لا يضرك ما فاتك من الدنيا : حفظ أمانة ، وصدق حديث ، وحسن خليفة ، وعفة طعمة»

(المستدرك على الصحيحين للحاكم - (18 / 247))

څلور صفات که په ټاکي وي نو د دنیا له لاسه وتل درته زیان نه رسوي: یو دامانت

ساتل، رېښتيا ويل، غوره اخلاق او پاکوالي دطعام .

په يو حديث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

۴- وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: مَنْ كَانَ فِيهِ وَاحِدَةٌ مِنْ ثَلَاثٍ رَوَّجَهُ اللَّهُ مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ، يَغْنِي أَمَانَةً خَفِيَّةً شَهِيَّةً، فَأَدَّأَهَا مِنْ مَخَافَةِ اللَّهِ (المعجم الكبير للطبراني - (17 / 212)

اونبي ﷺ وفرمايل: په چاکې چې ددې دريو څخه يوصفت هم وي نو هغه ته الله جل جلاله حوري واده کوي: چې له چا سره داسې امانت وي چې هغه پټ وي او د خوښې شي هم وي خو هغه يې يواځې دالله جل جلاله له ويرې وسپاري.

رسول الله ﷺ دمعراج دپيښې او حالا تو په لړ کې داسې فرمايلي دي:

۵- ثم مر على رجل قد جمع حزمة عظيمة لا يستطيع حملها ، وهو يريد أن يزيد عليها قال : يا جبريل ما هذا ؟ قال : هذا رجل من أمتك عليه أمانة لا يستطيع أداؤها ، وهو يزيد عليها .

(دلائل النبوة للبيهقي - (2 / 274)

بيامونږ په داسې يوسري باندي تيرشو چې ډير زيات لرگي يې را ټول کړي وه چې ورلاى او پورته کولای يې نه شول، خو هغه به دنورو اراده هم کوله ، ما وويل: يا جبرائيل ! داڅوک دى ؟ هغه وويل: داستا دأمت يوسرى دى چې په هغه باندي امانتونه بار دي او هغه يې ادا کولای نه شي خو هغه نور هم پرې ورزياتوي.

گرانو وروڼو! که چيرې مونږ غواړو چې د الله پاک په وړاندي رېښتوني مومنان اود هغه درحمتونو مستحق شو نو لازمه ده چې په هره معامله کې د امانت ساتنه او اي هان داري اختيار کړو او دوعدي پوره کول دخپل ژوند اصول وگرځوو. په ياد ولرئ چې زمونږ څخه په کوم يوه کې دغه صفتونه نه وي نو هغه دالله

او رسول په وړاندې ریشتونې مومن او کامل مسلمان نه دی.

عدل او انصاف:

اسلام په هره معامله کې دعدل او انصاف په کولو ډیر سخت ټینګار کړی دی الله پاک فرمایي:

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ ﴾ النحل: ۹۰

بې له شکه الله پاک تاسې ته دعدل او احسان کولو حکم کوي.

بیا په اسلام کې په عدل او انصاف باندې دومره ټینګار یواځې دخپلوانو په حق کې نه دی شوی بلکه دپردیو په حق کې هم او د نفس، مال، دین او ایمان د دښمنانو په حق کې هم د عدل او انصاف ټینګار شوی دی، دقرآن شریف څرګند او روښانه ارشاد دی:

﴿ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ

لِلتَّقْوَىٰ ۖ ﴾ المائدة: ۸

د یوه قوم دښمني او کینه باید تاسې دانصاف پریښودلو ته اړنه باسي، انصاف وکړئ ځکه چې انصاف تقوی ته نژدې دی.

له دې آیت څخه په واضح ډول څرګندېږي که چیرې دکوم سړي یا کوم قوم سره زمونږ دښمني او جنگ وي نوبیا هم مونږ له هغوی سره بې عدالتي اوبې انصافي نشو کولای او که بې انصافي ورسره وکړو نو دالله پاک په وړاندې به سخت مجرم او گناهګاریو.

درسول الله ﷺ څخه روایت دی چې نبی

ﷺ وفرمایي:

۱- إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَقْرَبُهُمْ مِنْهُ

**مَجْلِسًا إِمَامًا عَادِلًا وَإِنَّ أَبْغَضَ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَشَدَّهُ
عَذَابًا إِمَامًا جَائِرًا**
(مسند أحمد - (22 / 290)

(دقیامت په ورځ به الله پاک ته ترټولو زیات نژدې او ډیر خوښ عادل امام وي (یعنې دالله پاک دحکم سره سم په عدل او انصاف سره حکومت کوونکې واکمن) او له الله پاک څخه به ترټولو زیات لرې اوپه ډیر سخت عذاب اخته به جائراوظالم امام وي (یعنې په ظلم اوبې انصافی سره حکومت کوونکې واکمن) .

په یوبل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ یوه ورځ اصحابو کرامو ته وفرمایل:

**۲- أَتَذَرُونَ مَنْ السَّابِقُونَ إِلَى ظِلِّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
قَالُوا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْلَمَ قَالَ الَّذِينَ
إِذَا أُعْطُوا الْحَقَّ قَبْلَهُ وَإِذَا سُئِلُوا بِذُلُوهُ وَحَكَمُوا لِلنَّاسِ حُكْمَهُمْ
لِأَنْفُسِهِمْ**

((مسند أحمد - (49 / 418)

(تاسو پوهیږئ چې دقیامت په ورځ به دالله پاک درحمت سیوري ته کوم کوم خلک مخکې کیږي؟ اصحابو کرامو وویل: الله او رسول ته ښه معلوم دي (نو ځکه نبي کریم ﷺ دې مونږ ته ووايي چې کوم نیک مرغه بندگان به دقیامت په ورځ درحمت سیوري ته مخکې بوتلل کیږي ! نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: (دابه هغه بندگان وي چې کله دهغوی حق ورته ورکړل شي نوقبول یې کړي اوکله چې له هغوی څخه خپل حق وغواړي نو پرته له ځنډه یې حق اداکړي اودنورولپاره هم په کامله توګه داسې پریکړه اوحکم کوي چې په څه ډول یې دځان لپاره کوي (یعنې دخپل ځان اوپردي په معامله کې کوم توپیرنه کوي) .

۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ: يَوْمَ مِنْ إِمَامٍ عَادِلٍ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً، وَحَدَّ يَقَامُ فِي الْأَرْضِ بِحَقِّهِ أَزْكَى فِيهَا مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ عَامًا. (المعجم الكبير للطبراني - (10 / 31)

له ابن عباس ؓ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: د عادل امام یوه ورځ د شپیته کلونو عبادت څخه غوره ده، او په حقه سره د الله جل جلاله یو حد په ځمکه کې جاري کیدل د څلوېښتو کلونو باران څخه غوره دي.

۴- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ وَكُنَّا يَدَيْهِ يَمِينُ الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا (صحيح مسلم - (9 / 350)

رسول الله ﷺ فرمایلي: عدل او انصاف کوونکي به د الله جل جلاله ښي لوري ته د نور په ممبرونو باندې ناست وي په داسې حال کې چې د الله جل جلاله دواړه لاسونه ښي دي، دا عادلان هغه څوک دي چې عدل به کوي په خپل حکم کې، په خپل اهل کې او په هغوی کې چې دوی تر لاس لاندې دي.

افسوس! مونږ مسلمانانو د اسلام دغه سپڅلي لارښوونې بيخې هیرې کړي دي، که چیرې نن په مسلمانانو کې دغه صفتونه پیدا شي چې ریشتونې خپلې وعدې ته ژمن، د امانت ساتونکي اود هرچا سره د عدل او انصاف کوونکي شي نو د نړۍ عزتونه به د هغوی قدمونه ښکلوې او په جنت کې به یې هم اوچتي درجې په برخه شي.

زړه سواندې اوبښنه کول:

که چیرې تاسې څوک د کړاو، غم او درد په حالت کې ووینئ نو پر هغه زړه سوې کول او خواخوږي ورسره کول اود کوم خطاکوونکي

له خطا څخه تيريدل اوبښنه ورته کول هم له هغو اخلاقو څخه دي چې په اسلام کې ډير اهميت اوغوره والې لري. په يو حديث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

۱- **وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنَ عِبَادِهِ الرَّحَمَاءَ** (صحيح البخاري - (20 / 341)

او الله جل جلاله په هغو خلکو رحم کوي چې په خلکو رحم کوونکي وي.

۲- **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ وَمَنْ لَا يَغْفِرُ لَا يَغْفِرُ لَهُ** (مسند أحمد - (39 / 246)

رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چې رحم نه لري په هغه رحم نه کيږي، څوک چې معافي اوبښنه نه کوي هغه ته بښنه نه کيږي.

په يوبل حديث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

۳- **((مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ))** (صحيح البخاري - (18 / 403)

(څوک چې په بل رحم نه کوي نو پر هغه به رحم نه کيږي.

په يوبل حديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

۴- **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ** (صحيح البخاري - (22 / 368)

په هغه چا الله رحم نه کوي چې په نورو خلکو رحم نه کوي.

په يو حديث کې راغلي دي رسول الله ﷺ وفرمايل:

۵- **(الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ ارْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ يَرْحَمَكُم مِّنْ فِي السَّمَاءِ))** ((سنن أبي داود - (13 / 103)

(په رحم کوونکو باندې رحمن (ذات) رحم کوي، تاسو د زمکې په اوسیدونکو رحم وکړئ نو د آسمان والا به پر تاسو رحم وکړي).

له دې حديث څخه په څرگنده معلوميږي چې اسلام د دوست او دښمن ټولو سره بلکې په زمکه کې هستوگن دټولو مخلوق سره دزړه سوي اورحمدي تعليم اوښوونه کوي، په يو حديث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

٦- «بينما رجل يمشي في طريق أصابه عطش، فوجد بئرا، فنزل فيها فشرب، ثم خرج، فإذا كلب يلهث يأكل التراب من العطش، فقال الرجل: لقد بلغ هذا الكلب من العطش مثل الذي كان بلغ بي، فنزل البئر فملأ خفه (1) من الماء، ثم أمسك الخف (2) بفيه، فسقى الكلب، فشكر الله فغفر له» فقالوا: يا رسول الله، وإن لنا في البهائم لأجرا؟ فقال رسول الله ﷺ: «في كل ذات كبد رطبة (3) أجر»

(مستخرج أبي عوانة - (11 / 38)

يوسړی په لاره روان ووچې تېرې شو، نوکوهي يې پيدا کړ، هغې ته ښکته شواو او به يې وڅښلې، کله چې راپورته شونويوسړي يې وليده چې له تندي يې تېره وهله، هغه وويل: دې هم زما په څېر تېرې شوی، نوکوهي ته ښکته شو او پخپله موزه کې يې او به راپورته کړې اوسپي ته يې ورکړی، نوالله پاک په دې کار او عمل سره هغه ته ښنه وکړه، صحابه کرامو پوښتنه وکړه چې ايا په څارويو کې هم مونږ ته اجر شته دی؟ نو رسول الله وفرمايل: دهرڅگرځاوند په خدمت کې اجر او ثواب دی.

افسوس! دالله پاک پر مخلوق زړه سوي کول اود ټولو سره د خواخوږۍ صفت له مونږ څخه وتلي دي چې له کبله يې مونږ دخداي پاک درحمتونو څخه بې برخې يو.

نرم خوي او اساني کول:

په راکړه ورکړه او په هر راز چال چلن

کې نرمي او اساني کول هم د اسلام له ځانگړو ښوونو څخه دي، په يو حديث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

۱- عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ يُحَرِّمِ الرَّفْقَ يُحَرِّمِ الْخَيْرَ
(صحيح مسلم - (12 / 483)

نبي ﷺ فرمايلي دي: څوک چې له نرمۍ څخه بې برخې شو هغه له خيرڅخه بې برخې شو.
۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا أَوْ وَضَعَ لَهُ أَظْلَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ
(سنن الترمذي - (5 / 127)

له ابوهريرة ر څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: چاچې تذک لاسي ته وکتل يايي پريښوده نو الله جل جلاله به د قيامت په ورځ هغه د عرش ترسيوري لاندې کړي چې پرته له دې بل سيوري نه شته.

په يو بل حديث کې راغلي دي چې:
۳- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ وَيُعْطِي عَلَى الرَّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنفِ وَمَا لَا يُعْطِي عَلَى مَا سِوَاهُ
(صحيح مسلم - (12 / 486)

رسول الله ﷺ وفرمايل: اي عايشې! الله تعالى نرمي کونکې دی او نرمي خوښوي او په نرمۍ دومره ورکړه کوي چې هومره په سختۍ نه ورکوي، اونه يې په بل شي ورکوي.

زغم او صبر کول:

د ناخوښو خبرو زغمول او په دغه مهال دقهرنه کول او يادهغې کمول له هغو اخلاقو څخه دي چې اسلام يې په ټولو انسانانو کې پيدا کول غواړي او د الله پاک په وړاندې دهغو مومنانو لويه درجه ده چې په خپل ځان کې دغه صفت پيدا کړي. په قرآن مجيد کې چې

کوم ځای دهغو خلکو يادونه شوې چې دهغوی لپاره جنت ښايسته کړای شوی دی نو هلته دهغو خلکو په ځانگړي ډول يادونه هم شوې ده، لکه چې الله تعالی فرمايې.

﴿وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾ (آل عمران: ۱۳۴)

او قهر زغمونکي او خلکو ته عفو کونکي وي

د داسې خلکو لپاره د رسول الله ﷺ دارنگه زيرې دي:

۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصَّرْعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ (صحيح البخاري - (72 / 19)

له ابوهريرة ر. ه. خ. روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: قوت او ځواک په پهلوانۍ کې نه دی، بلکې قوت او ځواک په دې کې دی چې د قهر او غضب په وخت کې ځان کنترول کړي.

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ الْغَضَبَ يُفْسِدُ الْأَمْرَ كَمَا يُفْسِدُ الْخَلُّ الْعَسْلَ" (المعجم الكبير للطبراني - (14 / 352)

رسول الله ﷺ وفرمايل: قهر او غضب کار داسې خرابوي لکه سرکه چې شهد او عسل خرابوي.

۳- من كف لسانه ستر الله عورته ومن ملك غضبه وقاه الله عذابه ومن اعتذر إلى ربه قبل الله عذره (ابن أبي الدنيا عن ابن عمر)

(جامع الأحاديث - (368 / 21)

چا چې خپله ژبه وساتله نو الله جل جلا له به يې عیبونه پټ کړي، چا چې قهر او غضب کنترول کړ نو الله جل جلاله به يې له عذاب څخه خوندي کړي، چا چې خپل رب ته عذروړاندي کړ نو الله جل جلاله به يې عذرومني.

ډیر نیکمرغه دی د الله پاک هغه بنده چې د

قهر راتلو پروخت دغه آيتونه او احاديث راڻاد ڪري اوڇپل قهر اوغصه وزغمي نو الله پاڪ به ددي په بدل ڪي له هغه څخه خپل عذاب منع ڪري.

نبي خبري اوخوره ژبه:

داسلام له اخلاقي ښوونو څخه يوه ځانگړي ښوونه داهم ده چې ښايي خبري اترې په ښواخلاقو او خوره ژبه وکړاي شي، له سختو خبرو او بدې ژبې څخه ځان وساتل شي. الله پاڪ فرمايي:

﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾ (البقرة: ۸۳)

اوخلکوته ښي اوغوره خبري کوئ .
اسلام ښي اوغوره خبري کول دنيکي کار گرځولي دي او سختې خبري يې گناه ښودلي ده، رسول الله ﷺ فرمايلي دي.

۱- **ومن ملک لسانه ستر الله عورته (المجالسة وجواهر العلم - 1) (748 /**

چاچي خپله ژبه کنترول کړه الله جل جلاله به يې عیبونه پټ کړي.

۲- **عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : وَإِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِيَّ (شرح السنة (احاديث فقط) - (1 / 825)**

نبي ﷺ فرمايلي دي: او الله جل جلاله بدگني فاحشي خبري او بد ژبي کول.

۳- **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ ، وَلَا بِاللَّعَّانِ ، وَلَا الْفَاحِشِ ، وَلَا الْبَذِيَّ (شرح السنة - (1 / 838) (مسند البزار - (1 / 480)**

رسول الله ﷺ فرمايلي دي: مؤمن نه وي طعن ويونکي، لعن ويونکي، فاحش او بدژبي.

الله پاڪ دې دبد ژبي اوسختو خبرو له دغه تيري کوونکي او منافقت له خصلت څخه زمونږ ساتنه او حفاظت وکړي چې دالله پاڪ مومن او

نيڪ بنده ڳان شو.

عاجزي او تواضع:

اسلام چي ڪوم عادتونه په خپلو پيروانو او منوونكو کي پيدا ڪول، پخول او عام ڪول غواړي له هغو څخه يو دا هم دي چي د الله پاک د نورو بنده ڳانو په وړاندي انسان خپل ځان کم ښکاره کړي او خپل ځان عاجز او متواضع وگڼي يعني له غرور، تکبر او لويي څخه خپل زړه پاک وساتي او ددي پر ځای عاجزي او تواضع خپله تگ لاره وگرځوي، دالله پاک په وړاندي عزت او سرلوري دهغو نيکمرغو خلکو لپاره ده چي په دي نړۍ کي په تواضع او خاکساري سره ژوند کوي.

الله پاک فرمايي:

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ (٦٣) الفرقان: ٦٣

او دمهربان خدای بنده ڳان هغه ګان دي چي په خورا وقار سره په ځمکه ګرځي. په بل ځای کي الله پاک فرمايي:

﴿تِلْكَ الْأَمْثَلُ الْآخِرَةُ لِمَنْ جَعَلَهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا﴾

﴿٨٣﴾ القصص: ٨٣

دا د آخرت کور مونږ يوازې هغو خلکو ته ورکوي چي په ځمکه کي دلويي او فساد هڅي نه کوي.

په يو حديث کي رسول الله ﷺ وفرمايل:

١- مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ دَرَجَةٌ رَفَعَهُ اللَّهُ دَرَجَةً حَتَّى يَجْعَلَهُ فِي عِلِّيِّينَ (مسند احمد)

(هغه څوک چي يوه درجه تواضع او عاجزي اختيار کړي الله پاک به دهغه درجه او مرتبه دومره اوچته کړي چي هغه به اعلي عليين ته

ورسوي، چې د جنت تر ټولو اوچته درجه ده).
 او ددې پرعکس الله پاک ته غرور او تکبر
 دومره ناخوښ دی چې په یو حدیث کې رسول الله
 وفرمایل:

۲- مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبَرٍ أَكْبَهُ اللَّهُ عَلَى
 وَجْهِهِ فِي النَّارِ (مسند احمد)

(دچاپه زړه کې چې د وري د دانې هومره
 تکبر هم وي نو الله پاک به هغه پرمخې دوزخ ته
 واچوي)

په یو بل حدیث کې راغلي دي چې:
 ۳- وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ خَرْدَلٍ مِنْ كِبَرِيَاءٍ
 (مسلم)

(دچاپه زړه کې چې دوري د دانې هومره
 غرور او تکبر وي هغه به جنت ته داخل نه
 شي)

په یو بل حدیث کې رسول الله و فرمایل:
 ۴- مَا مِنْ رَجُلٍ يَمُوتُ حِينَ يَمُوتُ وَفِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ
 خَرْدَلٍ مِنْ كِبَرٍ تَحِلُّ لَهُ الْجَنَّةُ أَنْ يَرِيحَ رِيحَهَا وَلَا يَرَاهَا (مسند
 احمد - (35 / 239)

کله چې یو سړی مړ شي اودهغه په زړه کې د
 وري د دانې په اندازه کبروي نوهغه ته
 جنت نه ورکول کیږي، نه یې بوې په نصیب
 کیږي اونه یې لیدل اودیدار.

الله پاک دې مونږ ټول له دغه شیطاني خوې
 او خصلت څخه وساتي اوهغه عاجزي اوتواضع دې
 راپه برخه کړي چې هغه یې خوشوي اود بندګۍ
 غوښتنه ده. خو دلته موږ داهم باید په یاد
 ولرو چې زمونږ عاجزي او تواضع او خاکساري
 دې دخپل نفس او شخصیت په معامله کې وي خو
 دحق په معامله او د دین په باره کې ښايي
 چې مونږ قوت او پوځوالي ښکاره او جوت
 کړو، په داسې موقع د الله او رسول حکم دغه
 شان دی. لنډه داچې دمومن حالت دادی چې

هغه به خپل نفس او شخصیت کم او عاجز گڼي او پر حق باندې به تل کلک او ټینګ ولاړ وي اود چا له ویرې او ډاره به په دې کې کمزوري نه ښکاره کوي.

صبر، میرانه اوشجاعت:

په دې نړۍ کې پرانسانانو د کړاوونو او ستونځو وخت هم راځي، کله ناروغي او رنځونه وي، کله د بیوزلۍ او اړمنتیا حالت وي نو ددغه ډول حالا تو لپاره داسلام ځانگړی لارښوونه داده چې د الله پاک بنده له صبر او همت څخه کار واخلي او د زرگونو ستونځو او کړاوونو سره سره په پوره ځواک او میرانه پر خپلو اصولو کلک ودريږي، دداسې خلکو لپاره دقرآن مجید زیرې دی چې دغه خلک دالله پاک خوښ دي.

﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾ (١٤٦) آل عمران: ١٤٦

الله پاک مینه کوي دصبرکوونکو سره په بل آیت کې دي:

﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ (١٥٣) البقرة: ١٥٣

بې له شکه الله دصبر کوونکو ملگری دی. په یو بل آیت شریف کې دهغو مومنانو ستاینه شوې ده چې دستونځو او کړاونو په حالت کې اود حق لپاره په جهاد کې کلک او ثابت قدم وي او له سرښندنې څخه دریغ نه کوي. الله فرمایي:

﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا﴾

﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ (١٧٧) البقرة: ١٧٧

اودسختیو، مرضونو، جنګ او جگړې په وخت کې صبر کوونکي وي، هو! همدا ریښتیني اوهمدا

پرهیزگار خلک دي. په یوحدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله

ﷺ

وفرمایلي: ((وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنْ الصَّبْرِ)) (صحیح البخاري - (5 / 318) (سنن الترمذي - (7 / 321)

(د صبر له توفیق څخه غوره او پراخه نعمت بل کوم نشته.

په یو بل حدیث کې راغلي دي چې:

« الصبر نصف الإيمان » (المستدرک علی الصحیحین للحاکم - (8 /

(336

(صبر نیم ایمان دی)

اوددې پر خلاف بې صبري اوبې زړه توب د اسلام له نظره ډیر ناوړه عیب دی، نبی کریم ﷺ پخپلو دعاگانو کې له دې نه پناه غوښتله. الله تعالی دې مونږ ټولو ته د صبر او همت توفیق را په برخه کړي اوله بې صبري او بې زړه توب څخه دې مونږ په خپلې پناه کې وساتي.

اخلاص اود نیت سمول:

اخلاص دټولو اسلامي اخلاقو بلکې دټول اسلام روح اوجان دی. داخلاص مطلب دادی چې مونږ هرکارکوو هغه دالله اود هغه درضالپاره ترسره کړو او پرته له دې زمونږهیڅ کوم غرض او موخه نه وي، داسلام اساس او بنسټ توحید دی اود توحید تکمیل په اخلاص سره کیږي، یعنې کامل توحید دادی چې زمونږهرکار دالله پاک درضا،خوښی، اجر او ثواب لپاره وي،

رسول الله ﷺ فرمایلي دي:

۱- مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَأَبْغَضَ لِلَّهِ وَأَعْطَى لِلَّهِ وَمَنَعَ لِلَّهِ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ

الْإِيمَانُ

(سنن ابوداؤد)

(چاچې دالله پاک لپاره محبت اوبغض وکړ اوچاچې د الله پاک لپاره یې ورکړه او منع وکړه نو هغه خپل ایمان مکمل کړ. مطلب دادی چې څوک خپلې اړیکې اومعاملات دخپلو شخصي غوښتنو اونورو موخو پر ځای یواځې دالله پاک درضا اوخوښۍ په خاطر تابع کړي نو همغه دالله پاک په وړاندې کامل مومن دی، په یوبل حدیث کې نبي کریم ﷺ وفرمایل:

۲- **إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ** (مسلم)

(الله پاک ستاسو شکلونو اوبدنونو ته نه گوري بلکه ستاسو زړونو ته گوري) یعنې دالله پاک له طرفه دجزا او ثواب معامله د اخلاص اونیت سره سم صورت نیسي. په یو بل حدیث کې راغلي دي چې نبي کریم ﷺ وفرمایل:

۳- **وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حَبِّهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ، إِنَّمَا نَظْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نَرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا** « معرفة السنن والآثار للبيهقي - (7 / 87)

او دالله په مینه کشکیگ مسکین او یتیم او بندي ته خواوه ورکوی (او هغوته وائی چيگ) مونږ تاسیگ ته یوازینګ دالله په خاطر خواوه درکوو ، مونږ له تاسیگ څخه نه څه بدله غواؤو نه شکریه

۴- **عن رافع ، قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم ، يقول : « العامل في الصدقة لوجه الله بالحق كالغازي في سبيل الله حتى يرجع إلى أهله »** مسند عبد بن حميد - (1 / 489)

له رافع څخه روایت دی چې ماله رسول الله څخه واریدل چې فرمایل یې: دالله پاک لپاره دزکات او صدقې په حق سره راټولوونکې په شان دغازي دی په لاره دالله پاک کې ترهغې چې

بیرته کورته راگرځي.
 هـ-ومن فتح باب عطية ابتغاء لوجه الله اعطاه الله خير الدنيا
 والآخرة (ابن جرير في تهذيبه عن أبي هريرة) (جامع الأحاديث -
 (99 / 21)

چاته چې دالله پاک لپاره دورکړې دروازه
 پرانستل شوه نو هغه ته الله پاک د دنیا او اخرت
 خير په برخه کړ.

په پای کې دیوبل حدیث شریف یادونه کوو
 چې په اوریدو یې شایي مونږ ټول ولرزیږو،
 په ځینو روایتونو کې راغلي دي چې کله به
 حضرت ابو هريره ؓ دا حدیث بیانولو نو کله
 کله به هغه بیهوشه شو، رسول الله ﷺ فرمایلي
 دي:

إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُفْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ فَأَتَى بِهِ
 فَعَرَفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى
 اسْتَشْهَدْتُ قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ جَرِيءٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ
 بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ
 وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأَتَى بِهِ فَعَرَفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ
 تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ
 الْعِلْمَ لِيُقَالَ عَالِمٌ وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ
 فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ فَأَتَى بِهِ فَعَرَفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا
 عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ
 فِيهَا لَكَ قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ هُوَ جَوَادٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ
 فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ
 (مسلم)

د قیامت په ورځ به تر ټولومخکې د هغه
 سړي په هکله پرېکړه اوفیصله وکړای شي چې
 شهید شوی وي، هغه به راوستل شي، الله جل
 جلاله به هغه ته د خپلو نعمتونو یادونه وکړي
 هغه به یې ومني او اقرار به وکړي الله جل

جلاله به ورته وفرمایي: تا د دغو نعمتونو په باره کې څه طریقه اختیار کړي وه ؟ هغه به ووايي: ما ستا په لار کې جهاد کړی ؤ تر دې چې شهید شوم ! الله جل جلاله به ورته وفرمایي : تا درواغ وویل، تا ددې لپاره جنگ کړی وو چې خلک درته میرني او باتورووايي، او دا درته ویل شوي دي، بیا به د هغه په هکله حکم وکړای شي، پر مخې به یې په راښکلو دوزخ ته ورواچوي.

او هغه سړی چې د (دین) علم یې زده کړی او نورو ته یې ښوولې وي او قرآن یې لوستلې وي هغه به راوستلې شي الله پاک به ورته د خپلو نعمتونو یادونه وکړي چې هغه به یې وپیژني او اقرار به وکړي نو پوښتنه به ترې وکړي تا ددغو نعمتونو په باره کې څه طریقه غوره کړي وه ؟ هغه به ووايي: ما علم زده کړی ؤ نوروته مې ښوولې ؤ او ستا د رضا لپاره مې قرآن لوستلې ؤ الله به ورته وفرمایي: تا درواغ وویل ! تا علم ددې لپاره زده کړی ؤ چې خلک درته عالم ووايي او قرآن دې لوستلې ؤ ددې لپاره چې خلک درته د قرآن ماهر او پوه ووايي، نو دا درته ویل شوي دي، بیا به د هغه په باره کې حکم وشي او پرمخې به په راښکلو دوزخ ته واچول شي.

او هغه سړی چې الله پراخه هر ډول مال دولت ورکړې وي هغه به راوستل شي، الله پاک به ورته د خپلو نعمتونو یادونه وکړي نو هغه به یې وپیژني او اقرار به وکړي، پوښتنه به ترې وشي، تا د دغو نعمتونو په باره کې کومه طریقه اختیار کړي وه ؟ هغه به ووايي: ما په هر هغه لاره کې ستا په خاطر لگښت کړی ؤ چې هلته یې لگول ستا خوښ وو ، الله پاک به ورته وفرمایي: ته در واغ

وايې، تا ددې لپاره خپل مال دو لټ مصرف کړي ؤ چې خلک درته سخي ووايې او دا درته ويل شوي دي، بېا به د هغه په باره کې حکم وشي او پرمخې به په راشکلو دوزخ ته واچول شي.

ورونو! مونږته ښايي چې خپلو عملونو ته ددې حديث شريف په رڼاکې وگورو او په خپلو زړونو او نيتونو کې د اخلاص پيدا کولو کوښښ وکړو. اى الله! مونږ ټولو ته اخلاص په برخه کړي او زمونږ ارادې او نيتونه يواځې پخپل فضل او مهربانۍ سره سم کړي او مونږ پخپلو مخلصو بنده گانو کې وشميرې. آمين

ترتولو زیات دالله پاک جل جلاله، رسول الله ﷺ او دین سره مینه کول:

ورونو! څنگه چې اسلام مونږ ته په الله پاک او رسول الله ﷺ د ایمان لرلو او دلمانځه، روژې، حج، اوزکات د اداکولو ښوونه کوي اود ایمان داری، پرهیزگاری، ښو اخلاقو او نیک چال چلن اختیارولو لارښوونه او ټینګار کوي نو په همدې ډول د اسلام یوه ځانګړی لارښوونه دا هم ده چې مونږ د دنیا دهر شي څخه زیات تردې پورې چې د خپل مور او پلار، میرمن اولادونو، ځان، مال، عزت او آبرو څخه هم د الله پاک، دده د رسول ﷺ او دده د سپیڅلي او پاک دین سره مینه وکړو. یعنې که چیرې کله داسې نازک، حساس او سخت وخت راشي چې ددین په پیروی او دالله پاک او رسول الله په حکمونو دعمل کولو له امله مونږ ته دځان، مال، عزت او ابرو ویره او خطر وې نو په دغه ډول وخت کې هم الله پاک، رسول الله او دین پرې نږدو او پرځان، مال یا عزت او ابرو چې څه تیریري هغه ټول په ورین تندي وزغموو. په قرآن مجید او احادیثو کې ځای په ځای فرمایيل شوي دي: کوم خلک چې داسلام دعوی کوي او هغوی د الله پاک، رسول ﷺ او ددین سره دغه شان مینه او ددغه درجې اړیکې او تړاونه لري نو هغه اصلي مسلمانان نه دی بلکه هغه دالله پاک له طرفه د سختې سزا او عذاب وړ دی.

دالتوبې په سورت کې الله پاک فرمایي:

﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ

وَأَمْوَالٌ أَفْتَرَقْتُمُوهَا وَتَجَرَّةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسْكِنٌ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾ التوبة: ٢٤

اي محمده! ووايه كه چيري ستاسي پلرونه، خامن، ورونه، شخي، خيلوان او هغه مالونه چي په خواري مو گتلي دي او هغه تجارت چي په كوته كيدلو يي ډاريږي او زړه ته نژدې كورونه، د الله، دهغه له رسول او د هغه په ليار كې له جهادنه درته ډير گران وي نو درنگ وكړئ ترڅو الله پاك خپل حكم راوليږي، الله پاك فاسق قوم ته روغه ليار نه ښايي.

له دې آيت شريف څخه معلومه شوه چي كوم خلك د الله، رسول اود هغه د دين په مقابل كې دمور پلار يا ميرمن اولادونو يا مال او جايداد سره مينه كوي او چاته چي د الله اورسول دخوښي اود دين خدمت او پرمختگ څخه زيات فكر ددې شيانو وي نو هغه د الله پاك سخت نافرمان اود هغه د قهر او غضب وړ دي. په يو مشهور او صحيح حديث كې راغلي

دي چي رسول الله ﷺ وفرمايل: ثَلَاثٌ مَنْ كُنْ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَمَنْ أَحَبَّ عَبْدًا لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ (بخاري، مسلم)

(دايمان خوړوالي او د دين لذت هغه مسلمان ته په برخه كيږي چي درې خبرې پكې وي:

لومړې دا چي د الله پاك او رسول ﷺ محبت هغه ته دهرشي څخه زيات وي.

دوهم دا چي دچاسره مينه كوي يواځې د الله

لپاره ورسره مینه کوي یعنې ذاتي او حقيقي محبت یواځې دالله سره وي .

دریم داچې دایمان څخه وروسته کفرته ور گرځیدل او دین پرېښودل هغه ته دومره مشکل او ستونځمن وي لکه څنګه چې په اورکې اچول دي .)

نو معلومه شوه چې دالله او رسول په وړاندې اصلي او ریښتوني مسلمان هغه دی چې دهغه د الله، رسول او داسلام د سپیڅلي دین سره مینه دنړۍ له ټولو انسانانو او ټولو شیانو څخه زیاته وي تردې پورې که چیرې هغه دکوم انسان سره مینه کوي نو دالله دپاره ورسره مینه وکړي او ددین سره یې داسې الفت او مینه وي چې داپرېښودل او کفرته ورگرځیدل هغه ته دومره مشکل او ستونځمن بریښي لکه څنګه چې په گرم اورکې اچول کیږي. په یوبل حدیث کې راغلي دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (بخاری)

(نبي عليه السلام فرمایلي دي :په تاسو کې هېڅ انسان ترهغه وخته پورې پوره مومن اوحقيقي مسلمان نشي کیدای ترڅوچې زما سره دخپل مور، پلار، اولاد، اود نړۍ له ټولو انسانانو څخه زیاته مینه ونلري.

ورونو! ایمان په اصل کې ددې نوم دی چې انسان په کامل ډول دالله او رسول شي اوخپلې ټولې اړیکې، تراونه او غوښتنې دهغه په اړیکو اود هغه په دین باندې قربان کړي لکه څنګه چې

كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا مِنْ نَفْسِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ

حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ فَإِنَّهُ الْآنَ وَاللَّهِ لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْآنَ يَا عُمَرُ (بخاري)

مونږ درسول الله سره وو او هغه د عمر بن الخطاب (رض) لاس نيولي وو، نو عمر (رض) ورته وويل: يارسول الله! تاسې ماته له هر شي څخه غوره ياست خوله خپل ځان څخه نه! نو نوبې عليه السلام ورته وفرمايل: داسې نه ده، قسم په هغه ذات چې ځمکاساه دهغه په لاس کې ده ترڅو پورې چې زه درته له خپل ځان څخه هم گران نه شم (ايمان دې کامل نه دی)، عمر (رض) وفرمايل: نو اوس په الله قسم! تاسې ماته له خپل ځان څخه هم محبوب ياست! نو نوبې عليه السلام وفرمايل: اوس نوسمه شوه.

او نن هم د الله پاک دريښتنو اوصادقو بنده گانو همدغه حال دی، سره له دې چې ددوی شمير ډير لږ دی، الله پاک دې مونږ ټول دهغوی سره ملگري اوله هغوی څخه وشميري. آمين

یوولسم څپرکې

دالله پاک دسپيڅلي دين خدمت او بلنه

ورونو! لکه څنگه چې زمونږ لپاره ارين دي چې په الله پاک او رسول ﷺ ايمان راوړو او دهغوی په ښودلې د نيکي او پرهيز گاري پر هغه سمه او روښانه ليار پل کيږدو چې دهغې نوم اسلام دی، همدارنگه پرمونږ فرض دي چې دالله پاک کوم بنده گان له دغې ليارې څخه خبرنه دي يادخپل طبيعت دبدی له امله په دغه ليار تگ نه کوي نوهغوی هم له دې څخه دخبرولو اوپه دې ليار د روانولو هڅه او کوشش وکړو يعنې څرنگه چې الله پاک پرمونږ دا فرض کړي دي چې مونږ دهغه ښه فرمان منوونکي، عبادت کوونکي او پرهيزگاره بنده گان شو په همدې ډول هغه داهم فرض کړي دي چې ددې موخې لپاره دهغه په نورو بنده گانو هم کوشش وکړو، ددې نوم د دين خدمت او د دين بلنه ده. د الله پاک په وړاندې دغه کار دومره ستر او لوړ دی چې الله پاک ډير زيات شمير پيغمبران دې نړۍ ته د همدې مقصد لپاره راليزلي دي اودغو پيغمبرانو راز راز کړاونه او ستونځې گاللې اودهر ډول ربړونو په زغملو سره يې ددين خدمت اوبلنې کار په ښه توگه سرته رسولې اود وگړو د اصلاح او لارښوونې دپاره يې کوششونه کړي دي.

الله پاک دې پرهغوي، دهغوي پر پيروانو او ملگرو بې شميره رحمتونه نازل کړي. دپيغمبرۍ دغه لړۍ دالله پاک په اخري پيغمبر حضرت محمد ﷺ باندې پاې ته ورسیده

او الله پاک دهغوی په وسیله دخپلې دې ځانگړې پریکړې اعلان هم کړی دی چې ددین د بشوونې او بلنې او دانسانانو داصلاح او لارښوونې دپاره اوس په راتلونکې وخت کې کوم نوې پیغمبرنه رالیږل کیږي بلکه اوس به تر قیامته پورې دغه کار هغه وگړي سرته رسوي چې د رسول الله ﷺ راوړې برحق دین یې قبول کړی اودهغه لارښوونې یې دزړه له تله منلې دي. لنډه داچې د نبوت او رسالت د لړۍ دپای ته رسیدو څخه وروسته د دین دبلنې اود انسانانو د اصلاح او لارښوونې ټول مسؤلیت او دنده دتل لپاره د رسول الله ﷺ امت ته سپارل شوې ده اوپه اصل کې دا ددې امت ډیر ستر او لوی غوره والی دی بلکې په قرآن شریف کې دغه کار (د بلنې مسؤلیت) اودغه دبلنې خدمت ددې امت د وجود او شتون موخه او مقصد ښودل شوی دی، ګواکې دا امت دهمدې کار لپاره پیدا کړای شوی دی، الله پاک فرمایي:

﴿ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ

الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۖ ﴾ آل عمران: ۱۱۰

اي محمدي امت ! تاسې هغه غوره ډله یاست چې دخلکو دښیګنې لپاره راویستل شوي یاست ځکه چې دنیکی په لور بلنه کوئ، دبدی مخه نیسې اوپه الله ایمان لرئ.

له دې آیت څخه معلومه شوه چې محمدي امت دنړۍ په نورو امتونو اوټولګیو کې له دې کبله ممتاز او غوره دی چې پخپله دایمان اونیکۍ په لاره دتللو برسیره نور هم د نیکی په لپاره د روانولو اوله بدیو څخه دمنع کولو کوشښ کول د دوی ځانگړی خدمت او خاص مسؤلیت دی اود همدې لپاره دوی

(خیرامة) گرځول شوي دي. له دې څخه دا هم معلومه شوه که چیرې دا امت د دین بلنه اود وگړو د اصلاح او لارښوونې فرض ادا نه کړي نو بیا دوی ددغه غوره والي ورنه دي بلکې سخت مجرمان او گنهگار به وي ځکه چې الله پاک د دومره ستر او لوی کار مسؤلیت دوی ته سپارلی دی او دوی دغه مسؤلیت پوره نه کړ. ددې مثال په کامل ډول داسې دی چې یو پاچا د پولیسو او عسکرو یوه ډله په ښار کې ددې کار لپاره مقررې کړي چې هغوی بډی او بدمعاشان منع کړي خودغه پولیس او عسکر دغه کار سرته ونه رسوي بلکې پخپله هم په هغو ټولو جرمونو او بدیو کې لگیا شي چې دهغو د منع کولو لپاره پاچا هغوی ته دنده سپارلې وه. نو څرگنده ده چې دغه مجرم پولیس او عسکر به دانعام او ماموریت د وړتیا موندلو څخه پرته د سختې سزا وړ هم وي. بلکه که چیرې هغوی ته دنورو مجرمینو او بدمعاشانو څخه زیاته سزا ورکړای شي نو بې ځایه به نه بلکې مناسب به وي.

افسوس! چې نن داسلامي امت حال دا دی چې ددین د خدمت او بلنې او ددنیا د اصلاح او لارښوونې یادونه وکړه نو پخپله په دوی کې څو فیصده داسې نه دي پاتې شوي چې په سمه معنا کې مومن او مسلمان وي، د نیکیو کوونکي او له بدیو څخه ځان ساتوونکي وي نو په داسې حالت کې زمونږ ترټولو لومړنې مسؤلیت دادی چې د دین دبلنې اود اصلاح او لارښوونې کار لومړې ددې امت په هغو طبقو کې و شي چې له دین، ایمان، نیکی او پرهیزگاری څخه لرې شوي وي او ددې یو لامل خو دادی چې کوم خلک ځانته مسلمانان وایي یا ورته ویل کیږي دهغوی عملي حالت څه ډول دي، په هرحال دایمان او اسلام په اقرار

کولو سره د الله پاک، رسول (ص) او د دین سره یې یو ډول اړیکې او یو شان ځانګړتیا پیدا کړې ده او د اسلامي ټولنې او ورورګلوی یو فرد ګرځیدلی دی نو له دې کبله زموږ لپاره دهغه د اصلاح او روزنې فکر په هر حال کول پکار دي، لکه څرنګه چې په فطري توګه هم پر هر انسان دهغه د اولاد او نژدې خپلوانو خبراخیستلو او پالنې او روزنې مسؤلیت دنورو وګړو پرتله زیات وي او یو بل لامل داهم دی چې دنړۍ عام وګړي دمسلمانانو د موجود حالت په لیدلو د اسلام په ښه والي او غوره والي هیڅکله هم نه شي پوهیدای بلکه پرعکس له هغوی څخه کرکه اوبیزاره کیږي، تل دعامو وګړو همدا طریقه وي چې دکوم دین د پیروانو او منونکو دحالت او دهغوی دکړو وړو او اخلاقو په لیدلو دهغه دین په هکله ښه یا بده رای قایموي، تر کوم مهال پورې چې په عمومي توګه ریښتوني مسلمانانو ژوند کاوه اوپه پوره ډول یې داسلام پرحکمونو عمل کاوه نود نړۍ خلکو به یواځې دهغوی په لیدلو د اسلام په سپیڅلي دین مشرف کیدل او ډیرې سیمې او قومونه به پرلپسې داسلام په سپیڅلي دین کې داخلیدل خو له کومه وخته چې په مسلمانانو کې زیات شمیر د داسې وګړوداخل شو چې خپلو ځانونو ته یې مسلمانان ویل خو دهغوی کړه وړه او اخلاق به اسلامي نه وه او د هغوی زړونه، دایمان او پرهیزګاری له نور او رڼا څخه خالي و نو له هماغه وخته نړۍ د اسلام په اړه بدګمانه شوې ده. په هر حال ښايي مونږ په دې حقیقت په ښه توګه ځان پوه کړو چې داسلامي امت دژوند طرز او د مسلمانانو عملي حالت داسلام په حق کې تر ټولو لویه شاهدي او گواهي ده او که چیرې د دوی حالت

ښه شي نو د اسلامي نړۍ په اړه به ښه رایه رامینځ ته کیږي او وگړي به پخپله ددې لورته راشي او که چیرې ددوی حالت بدوي نوبیا به نړیوال هم ددوی په اړه ښه نظر نه لري او که بیا د اسلام لور ته بلنه ورکړای شي نو اغیز به ورباندې نه کوي نو په نورو کې د اسلامي بلنې کار هم په دې پورې تړلی دی چې په اسلامي امت کې اسلامي ژوند یعنې ایمان او صالح عمل عمومیت ومومي، په هر حال له دې کبله هم دا اړینه ده چې لومړې د مسلمانانو د اصلاح او لارښوونې فکر اوپه دوی کې د دیني ژوند دعام کولو لپاره په پوره ځواک سره هڅه اوکوښښ و شي. د دین خدمت، بلنه او دوگړود اصلاح او لارښوونې کوښښ ته جهاد هم ویل شوی بلکه (جهاد کبیر) یعنې لوی جهاد ورته ویل شوی دی.

په سورت فرقان کې داسې راغلي دي:

﴿فَلَا تُطِيعُ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا﴾ الفرقان: ۵۲

د کافرانو پیروي مه کوه او دهغوی سره په دې قرآن لوی جهاد کوه. ددې آیت په هکله دمفسرینو عمومي رایه داده چې له دې څخه تبلیغ او دعوت مراد دی.

اوپه دې کې هیڅ شک نشته که چیرې دبلنې کار په اخلاص، نیک نیتی او یواځې د الله پاک درضا په خاطر وشي نو بې شکه دا د الله پاک په وړاندې ډیر لوی جهاد دی، ډیر وگړي دا گڼي چې جهاد یواځې دهغه جنگ نوم دی چې د دین د اصولو او احکامو سره سم د الله پاک په لاره کې کیږي خو صحیح خبره داده چې د دین بلنه او د الله پاک د بنده گانو د اصلاح او لارښوونې دپاره چې په څه وخت کې دکوم کوښښ کولو

توان وي ددغه وخت خاص جهاد همدا دی، رسول الله صلی الله علیه وسلم د بعثت څخه وروسته نژدې دولس دیارلس کاله په مکه معظمه کې ژوند کاوه، په دې ټوله موده کې د نبی ﷺ او دده د خورو اصحابو کرامو جهاد همدا ؤ چې دمخالفونو او راز راز کړاونو سره سره پخپله پر سپیڅلي دین ښه کلک ولاړ اود نورو انسانانو د اصلاح او لارښوونې کوښښونه یې کول او دالله پاک بنده گانو ته یې په ښکاره او پټه د دین بلنه ورکوله.

لنډه داچې د الله پاک څخه دغافلو او دهغه دلارې څخه دگرځیدلو بنده گانو بیرته د الله پاک طرف ته دراگرځولو، په سمه لاره د روانولو کوښښ کول اوپه دې لاره کې خپل مال او شتمني لگول، د خپل وخت، آرام او راحت قربانول دا ټول دالله پاک په وړاندې په جهاد کې شمیرل کیږي، ددې کار کوونکو ته چې په آخرت کې کوم اجر او ثواب ورکول کیږي او دنه کوونکو لپاره چې د الله پاک له لوري دلعنت اوقهر کوم خطرونه متوجه دي دا ددې احادیثو څخه په ښه توګه څرګندېږي:

((مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا)) (صحیح مسلم - (13 / 164))

(کوم مسلمان چې خلکو ته دسمې لارې بلنه ورکړي او دنیکی لورته یې راوبلي نو کوم خلک چې د هغه خبره ومني او څومره نیکی اود خیرکارونه چې هغوی کوي اوددغو نیکیو کوونکو ته چې څومره اجر او ثواب ورکول کیږي نو هومره اجر او ثواب به هغه چاته هم ورکول کیږي چې ده ته یې دنیکی بلنه ورکړې ده او له دې امله به پخپله د نیکی کوونکو په اجر او ثواب کې کوم کموالی نه راځي).

ددې حدیث څخه معلومه شوه که چیرې ستا

په بلنې او کوشن سره لس شل کسان اصلاح شي او هغوی خدای او رسول وپیژني او د دین پر احکامو عمل وکړي، لمونځونه ادا کړي، او په همدې توګه نور هم همدا فرایض ادا کړي او له گناهونو او بدو خبرو څخه ځان وساتي نو ددې کارونو څومره اجر او ثواب چې دغو ټولو ته ورکول کیږي دهغوی ټولو مجموعې برابر به یواځې تاته هم درکول کیږي.

نو اوس تاسو فکر وکړئ چې دا به څومره اجر او ثواب وي چې یو مسلمان ته د سلګونو انسانانو د عبادتونو او نیکیو برابر اجر او ثواب ورکول کیږي؟ په یو بل حدیث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ حضرت علی کرم الله وجهه ته د خیبر د فتح اوجګړې په مهال وفرمایل:

قَوْلَ اللَّهِ لَأَنْ يُهْدَى بِكَ رَجُلٌ وَاحِدٌ خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ

((صحيح البخاري - (10 / 94))

(ای علی! په الله قسم! که چېرې ستا په وسیله یو انسان ته هم لارښوونه وشي نو ستا په حق کې داله دې څخه غوره ده چې ډیر سره اوشان په لاس درشي. (ښکاره دې وي چې عربو به سره اوشان ډیر لوی دولت او شتمني ګنله). په حقیقت کې د الله پاک بنده ګانو ته لارښوونه اود هغوی اصلاح اود نیکی په لیار دهغوی دروانولو هڅه او کوشن کول لکه چې پورته یادونه وشوه ډیره اوچته نیکی او خدمت دی اود انبیاء ﷺ ځانګړې وراثت اونیا بت دی، بیا دنړۍ تر ټولو ستر مال او شتمني ددې په وړاندې لږ اوکم شی دی. رسول الله ﷺ په یو بل حدیث کې دخلکو دلارښوونې اود هغوی د اصلاح کولو د کار اهمیت دیو عام پوهیدونکي مثال په واسطه هم روښانه کړی

فرمایي:

مَثَلُ الْمُدْهِنِ فِي حُدُودِ اللَّهِ وَالْوَاقِعِ فِيهَا مَثَلُ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا سَفِينَةً فَصَارَ بَعْضُهُمْ فِي أَسْفَلِهَا وَصَارَ بَعْضُهُمْ فِي أَعْلَاهَا فَكَانَ الَّذِي فِي أَسْفَلِهَا يَمْرُونَ بِالْمَاءِ عَلَى الَّذِينَ فِي أَعْلَاهَا فَتَأَذُّوا بِهِ فَأَخَذَ فَأَسَا فَجَعَلَ يَنْفُرُ أَسْفَلَ السَّفِينَةِ فَاتَوْهُ فَقَالُوا مَا لَكَ قَالَ تَأَذَيْتُمْ بِي وَلَا بُدَّ لِي مِنَ الْمَاءِ فَإِنْ أَخَذُوا عَلَى يَدَيْهِ أَنْجَوْهُ وَنَجَّوْا أَنْفُسَهُمْ وَإِنْ تَرَكَوْهُ أَهْلَكُوهُ وَأَهْلَكُوا أَنْفُسَهُمْ

(صحيح البخاري - (9/ 185)

د الله پاک په حدودو کې د سستی اومدا هنت کوونکي او د هغو د ماتوونکي مثال داسې دی لکه چې یوه ډله خلک په کشتۍ باندې پچه واچوي، نو څه خلک ددې کشتۍ په پاس پورې او څه په لاندې پور کې شي نو د لاندې پور خلک داوبواخستلولپاره د پورتنۍ پور په خلکو تیریري نو هغوی ته تکلیف رسیږي نو هغوی تیر راواخلي او د کشتۍ په لاندې برخه کې سورې کول شروع کړي، خلک هغه ته ورشي او ورته ووايي چې دا څه کوی؟ هغه ورته وایي: زما د پورته تلوراتلو څخه تاسو ته تکلیف رسیږي او ماته خامخا اوبه پکار دي (ځکه په کشتۍ کې سورې کوم) نو که چېرې هغوی دده لاس ونیسي نو دې به هم وژغورل شي او خپل ځانونه به هم وژغوري او که هغه (په کشتۍ کې سوري کولو ته) پرېږدي نو هغه به هم هلاک شي او خپل ځانونه به هم هلاک کاندې.

په کامل ډول دگناهونو او بدیو همدغه حال دی، که چېرې دکوم ځای خلک دناپوهۍ په خبرو او گناهونو کې ټکیږي وي او ددغه ځای نیک او هوشیار خلک دهغوی د اصلاح او لارښوونې کوښښ ونه کړي نو پایله به یې دا کیږي چې ددغو مجرمانو او گناهکارانو له امله به د الله پاک عذاب نازلیري اوبیا به

ټول په خپله لمن کې رانغاړي او که له دغو گناهونو او بديو څخه یې دمنع کولو هڅه او کوښښ وکړ نو بیا به ټول له عذاب څخه ژغورل کیږي.

په یوې حدیث کې رسول الله ﷺ په ډیر ټینګار، ټاکید او قسم کولو سره وفرمایې:
وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْهُ ثُمَّ تَدْعُوهُ فَلَا يَسْتَجَابُ لَكُمْ
(ترمذی)

(په الله قسم! چې دهغه په واک کې زما روح دی! تاسو خلکو ته دنیکی حکم کوئ اوله بديو څخه یې منع کوئ په یاد ولرئ که چیرې تاسو دا کار ونه کړئ نو ډیره ممکنه ده چې الله پاک به په تاسو باندې سخت عذاب مسلط کړي اوبیا به تاسو دالله څخه دعاګانې غواړئ اوستاسې دعاګانې به نه قبلېږي).

ورونو! ددې زمانې دځینو روڼ زړو، نیکو او پرهیزګارو خلکو په فکر چې وایې پر مسلمانانو چې له یوې مودې څخه کوم کړاوونه او خواری راروانې دي او په کومو اندیښنو او ستونځو کې ښکیل دي چې د زرګونو، دعاګانو، ختمونو او وظیفو سره سره نه درېږي نو ددې ستر سبب او لامل دادی چې مونږ ددین خدمت، بلنه او د خلکو د لارښوونې او اصلاح کار پرې ایښي دی دکوم لپاره چې مونږ پیدا کړای شوي یو اود ختم نبوت څخه وروسته مونږ ته په کامل ډول دغه دنده او مسؤلیت راسپارل شوی دی او دنړۍ دغه قانون دی چې کوم عسکر خپله ځانګړې دنده ادا نه کړي نو هغه له خپلې دندې څخه گوښه کوي او پاچا چې کومه سزا دهغه لپاره ورکوي همغه ورکوي.

راښئ! په راتلونکې کې ددغه مسؤلیت د ادا کولو لپاره مونږ ټول ژمنه او هوډ وکړو الله پاک دې له مونږ سره مرسته او کومک وکړئ دهغه وعده ده:

﴿وَلْيَنْصُرِكُمُ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ﴾ (الحج: ٤٠)

الله پاک به دهغوکسانو سره هرومرو مرسته کوي چې دده له دين سره کومک کوي.

دولسم څپرکې

پر دين استقامت، کلک او ټينگ دريدل

له ايمان راوړلو څخه وروسته چې پر بنده د الله پاک له لوري کوم ځانگړي مسؤليتونه لازميږي په هغې کې يو ستر مسؤليت داهم دی چې بنده په پوره کلکوالي، همت او هوډمنتيا سره پردين باندې مضبوط ولاړ وي اوکه حالات او زمانه د هغه لپاره هر څومره ناموافقه شي خو هغه بايدپه هيڅ حالت کې دين پرېښودلو ته اماده او تيارنشي، دهمدې نوم استقامت دی، په قرآن کریم کې د داسې خلکو لپاره د ډير سترو نعمتونو او لوړو درجو يادونه شوی ده. الله پاک فرمايي:

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ

أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ (نح: ٣٠)

أُولَئِكَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا شِئْتُمْ أَنْفُسُكُمْ

وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ﴾ (نح: ٣١) نزلان غفور رحيم فصلت: ٣٠ - ٣٢

بې له شکه هغوکسانو چې ويلي دي الله زمونږ رب دی اوبيا په همدې خبره ټينگ ولاړ وي نو ملايکې به پرې نازلېږي او ورته وايي به چې

مه ویریزئ اومه غم کوئ اود هغه جنت زیرې واخلئ چې له تاسې سره یې وعده کیدله، مونږ په دنیا کې ستاسې دوستان یو او په آخرت کې هم او په جنت کې به تاسې ته ټول هغه څیزونه تیار وي چې تاسې یې هیله وکړئ او ټول هغه څه به مو په مخکې وي چې تاسې یې وغواړئ، داد بشونکي او مهربان الله میلمستیا ده.

سبحان الله! په دین باندې دټینګ او کلک دریدونکو اود بندګۍ حق ادا کوونکو لپاره په دې مبارکو آیتونو کې څومره لوی زیرې دی. رشتیا خو داده که دځان اومال اوهر څه په سرښندنې هم څوک دغه درجه ومومي نو دا ډیره لویه نیکمرغي ده.

په یو حدیث شریف کې راغلي دي:

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الثَّقَفِيِّ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ لِي فِي
الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ قَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ بَعْدَكَ قَالَ قُلْ
آمَنْتُ بِاللَّهِ ثُمَّ اسْتَقَمْتُ (مسند احمد)

(له سفيان بن عبدالله ثقفي څخه روايت دی)
هغه وايي چې ماله رسول الله ﷺ څخه غوښتنه وکړه چې ماته داسې پوره نصيحت وکړئ چې له تاڅخه وروسته مې بل چاته دپوښتنې اړتيا پاتې نه شي! رسول الله ﷺ راته وفرمايل: (ووايه! بس يواځې الله پاک زما رب دی او بيا په دې باندې ټينګ او کلک ودريږه اوددې سره سم ژوندکوه).

په قرآن کریم کې زموږ دلارښوونې دپاره الله پاک دخپلو و فادارو بنده گانو ډیرې عبرتناکي پیښې بیان کړي دي چې هغوې په ډیرو سختو، ستونځنو او ناموافقو حالاتو کې هم پر خپل دین ټينګ اوکلک ولاړ وو، د ډیرو سترو شتمنیو په ورکولو او د ډیرو سختو بربرونو او کړاوونو له ویرې هېڅکله هم

هغوی د خپل دین څخه نه دي اوبښتي. په دې کې یوه واقعۀ دهغو جادوگرانو ده چې فرعون د موسیٰ لدمقابلې لپاره راغوښتلي وو اوله هغوی سره یې دډیرو انعامونو او درناویو ورکولو ژمنه کړي وه خو خاص دمعابلې پرمهال چې کله د موسیٰ لددین او دهغه دبلنې ریښتنتوب هغوی ته ښکاره او روښانه شو نو هغوی بیا نه ددې پروا وکړه چې فرعون ورسره دکومو انعامونو، درناویو او لویو چوکیو ورکولو ژمنه کړې ده نو له هغو څخه به بې برخې شي اونه یې ددې پروا وکړه چې فرعون به مونږ ته څومره سخته سزا راکوي، په هر حال هغوی د ټولو خطرونو څخه بې پروا شول اود ټولو وگړو په ستره ټولنه او اجتماع کې یې په لوړ آواز وویل:

﴿قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَىٰ﴾ طه: ٧٠

مونږ ایمان راوړې دی په رب دهارون او موسیٰ باندې.

یعنې هارون او موسیٰ عليه السلام چې دکوم رب د بندګۍ بلنه ورکوي مونږ پر هغه ایمان راوړی دی.

بیا چې د الله پاک دشمن فرعون هغوی وویل چې زه به ستاسې لاسونه او پښې پریکړم اوپه دار به مو وځروم نو هغوی په پوره ایماني هوډ او جرات سره ځواب ورکړ:

﴿قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْيَمِينِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ

قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ (٧٢) إِنَّمَا بَرِينَا لِيُغْفَرَ لَنَا خَطَايَنَا (٧٣)

طه: ٧٢ - ٧٣

نوڅه چې دې په توان کې وي ويې کړه، ستا توان یوازې او یوازې په همدې نړۍ کې

چلیږي، مونږ په خپل رب ایمان راوړی چې
 زموږ گناهونه را وبښي.
 او له دې څخه زیاته عبرتناکه پېښه
 پخپله دفرعون دمیړمنې بي بي آسیه ده،
 تاسوته به معلومه وي چې فرعون دمصر
 دپاچاهي په یواځې ځان واکمن ؤ او دهغه
 میړمن دمصر دملکې سربیره فرعون ته هم
 ډیره گرانه او زړه ته یې نژدې وه نو
 یواځې له دې څخه وانگیرئ چې هغې ته به
 دنیا څومره عزت او څنگه ښه ژوندپه برخه
 ؤ کله چې موسی علیه السلام د دین او دهغه
 دبلنې ریښتینوالي د الله پاک پردغه نیکمرغه
 میړمنې باندې څرگند او ښکاره شو نو هغې
 بیخي ددې پروا ونه کړه چې فرعون به په
 ماباندې څه ډول راز راز ظلمونه کوي اود
 دنیا ددې شاهانه ژوند پرځای به زه دخومره
 سترو کړاوونو او ربړونو سره مخ کیږم،
 لنډه داچې له دغو ټولو خبروڅخه په بشپړ
 ډول بې پروا هغې دخپل ایمان راوړلو اعلان
 وکړ اوبیا دحق په لپاره کې دالله پاک دغې
 پاکې میړمنې دومره بې شمیره کړاوونه او
 ستونځې وزغملې چې دهغو په تصور کولو سره
 هم د انسان غونې زیر زیر کیږي اود انسان
 پښتورگي ویلي کوي، بیا دې ته فکر وکړئ چې
 دالله پاک له طرفه هغې ته کومه لوړه درجه
 ورکړای شوې ده، په قرآن مجید کې په ډیر
 عزت سره دهغې یادونه شوې اود مسلمانانو
 لپاره دهغې صبر او سرښندنه دبیلگې په
 توګه ښودل شوي ده، الله فرمایي:

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ

لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِّنَ الْقَوْمِ

الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾ التحريم: ١١

او الله پاک د مومنانو لپاره دفرعون دښځې مثال وړاندې کوي هغې ویلي وو: ای زما ربه! ماته له خپل پلوه په جنت کې یو کور جوړ کړه اودفرعون اود هغه له کړنو مې خلاصه کړه او له ظالم قوم نه مې وژغوره.

سبحان الله! څومره لویه مرتبه او لوړ مقام دی چې دټول امت لپاره یعنې له حضرت ابوبکر صدیق ؓ څخه نیولې ترقیامت په پورې دټولو مسلمانانو دپاره الله پاک دخپلې دغه نیکې بندۍ پردین ټینګ او کلک دریدل (استقامت) مثال اوبیلګه ګرځولې ده.

په حدیث شریف کې راغلي دي:

عَنْ خُبَّابِ بْنِ الْأَرْتِ قَالَ شَكَوْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ قُلْنَا لَهُ أَلَا تَسْتَنْصِرُ لَنَا أَلَا تَدْعُو اللَّهَ لَنَا قَالَ كَانَ الرَّجُلُ فِيمَنْ قَبْلَكُمْ يُخْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيهِ فَيَجَاءُ بِالْمَنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيَشُقُّ بِأَثْنَتَيْنِ وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ وَيَمْشِطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ مِنْ عَظْمٍ أَوْ عَصَبٍ وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ وَاللَّهُ لَيُيَمِّنَنَّ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّكَّابُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ أَوْ الذَّنْبَ عَلَى غَنَمِهِ وَلَكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ (صحيح البخاري - (11 / 44)

((خُبَّابِ بْنِ الْأَرْتِ (رض) وايي چې مونږشکایت وکړرسول الله (ص) ته هغه مهال چې په مکه مکرمه کې مشرکینو مسلمانانو ته سخت ربرونه، کړاوونه او تکلیفونه ورکول اود هغوی ظلم اوتیرې له حده څخه زیات شو، رسول الله ﷺ دکعبې سیوري ته تکیه کړی وه، مونږووویل: ایا تاسې ځمونږ لپاره دنصرت غوښتنه نه کوئ او ځمونږ لپاره له الله پاک څخه دُعا نه غواړئ؟ نو رسول الله ﷺ وفرمایل: ستاسو څخه په مخکې خلکو کې به

یوسړي ته کنده وویستل شوه او هغه به یې په کې ودراره، بیا به یې په سر ورته آره کیښوده او دوه ټوټې به یې کړ خودې کار به هغه له دین څخه نه اړولو، داوسپنو پر ږمنځو به دهغوی څخه غوښې او پوستکې رالږې کیدل خودې کار به هغه له دین څخه نه اړولو، په الله تعالی قسم ! دادین به برلاسي کیږي ان تردې چې یوسپوربه دصنعاڅخه حضرموت ته یواځې راځي پرته له الله څخه به له بل شي ویره نه لري او یاداچې لیوه یې په رمه حمله وکړي، خوتاسې ډیره بیره کوئ).

الله پاک دې مونږ کمزورو او عاجزو بنده گانو ته هم دخپلو دغو ریښتنو بنده گانودهمت اوپر دین دکلک اوتینگ دریدلو (استقامت) څه ذره راپه برخه کړي او که چیرې دغه ډول کوم وخت راته لیکل شوی وي نود خپلو دغو وفادارو بنده گانو دپښو پر پلونو دتللو توفیق دې راکړي.

بناکردنــــــــــــــد خـــــــــــــــوش رـــــــــــــــسمی
 بخاک وخون غلطیدن
 خـــــــــــــــدا رـــــــــــــــحمت کـــــــــــــــند
 این عاشقان پاک طینت را

ديارلسم څپرکې

د دين لپاره کوښښ، دهغې مرسته او ملگرتيا (جهاد فی سبیل الله)

له مومنانو څخه دالله پاک ځانگړې غوښتنه اوډیر په ټینگار سره یو حکم دا هم دی چې کوم ریشتونې، داسلام سپیڅلي دین او د بندګۍ کومه غوره تګ لاره چې هغوی ښه او ریشتونې منلي او غوره کړې ده نو ددې د ژوندی او ښیرازه ساتلو او ددې دزیات خپرولو او رسولو په خاطر چې کومې هڅې او کوښښونه دهغوی په توان کې وي هرومرو هغه ترسره کړي، ددین په ځانګړی اصطلاح ددې نوم جهاد دی اود حالاتو په بدلون سره ددې صورتونه هم مختلف کیږي، دمثال په توګه که چیرې په کوم وخت کې حالات په دې ډول وي چې پخپله دخپل ځان، کورنۍ، خپل قوم اوټولنې پر دین باندې ټینګ دریځ ستونځمن وي اوله دې امله خدای مکره د کړاوونو او مشکلاتو سره مخامخ کیږي نو په دغه وخت کې دخپل ځان، کورنۍ او قوم پردین باندې دټینګ او کلک دریځلو کوښښ کول اوپه کلکه، پځه اراده او هوډمنتیا سره پر خپل دین ټینګ پاتې کیدل لوی جهاد دی. همدارنګه که چیرې

په کوم وخت کې مسلمانان دناپوهی او غفلت له امله دخپل دین څخه دلیرې کیدو په لور رهي وي نو دهغوی داصلاح او دیني روزني کوښښ کول اوپه دې لپاره کې خپل ځان اومال قربانول هم دجهاد يو ډول دی. همدارنگه که چیرې دالله پاک کوم بنده گان د رب له ریښتوني دین اود هغه له نازل کړیو احکامو څخه بې خبره وي نو هغوی ته په معقولیت او ریښتوني خواخوږی سره د دین د پیغام په رسولو اودالله پاک له احکامو څخه دخبرولو په لاره کې هلې ځلې کول هم د جهاد يو صورت دی اوکه چیرې داسې وخت وي چې په الله پاک او رسول الله ﷺ دایمان لرونکي (جماعت) په لاس کې ټولنیز ځواک او طاقت وي نو په دغه وخت کې دالله پاک دټاکلیو قوانینو سره سم د دین دساتنې اومرستې لپاره دځواک اوقوت استعمالول هم جهاد دی خو ددې دجهاد او عبادت کیدو لپاره دوه ځانگړې شرطونه دي. یوداچې دهغوی دغه اقدام دکوم شخصي یاقومي (توکميزې) گټې یاد شخصي او قومي تعصب او دښمنۍ له امله نه وي بلکه اصلي هدف او موخه یواځې دالله پاک دحکم عملي کول اود هغه ددین خدمت وي، دوهم داچې ددې قوانینو او اصولو په کامله او بشپړه توگه پابندي وکړي. له دغو دواړو شرطونو پرته که ځواک استعمال شي نو ددین له نظره به هغه جهاد نه بلکه فساد وي. همدا راز دظالم او جابرو واکمنانو په وړاندې (که دمسلمانانو څخه وی یاد نامسلمانو څخه) دحق خبره کول هم دجهاد يو ځانگړی ډول دی. په حدیث شریف کې ورته (افضل الجهاد) ویل شوی دی. ددین دکوښښ، ساتنې او ملگرتیا دغه ټول صورتونه (چې پورته یې یادونه وشوه) درجه په درجه واقع دي، په دې د ټینگار او غوره والي په

بارہ کي ڇو آيتونه او احاديث واورئ.
الله پاڪ فرماي:

﴿وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ ۚ هُوَ اجْتَبَاكُمْ﴾ (الحج: ٧٨)

دالله په ليار کي داسي حق جهاد وکړئ چې له هغه سره ښايي، هغه تاسي غوره کړي ياست.
الله پاڪ فرماي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا هَلْ أَذْكَرُ عَلَىٰ بَحْرٍ نُّنِجِكُمْ مِنْ عَذَابِ ٱلْإِيمِ﴾ (١٠) ﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

وَرَسُولِهِ ۖ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (١١)

يَعْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ يُدْخِلُكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَارُ ۖ وَسَمَكٌ طَيِّبَةٌ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ

ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ﴾ (١٢) ﴿ٱلصَّف: ١٠ - ١٢﴾

ای مؤمنانو! ایایو داسي تجارت در وښایم چې تاسي له دردناک عذاب څخه وژغوري؟ په الله او رسول يې پوخ ايمان راوړئ، په مال او سر د الله په ليار کي جهاد وکړئ که پوهیږئ نو دا درته خورا غوره ده. الله پاڪ به ستاسي گناهونه وښيي او هغو باغونو ته به مو داخل کړي چې لاندې له ونو او ماڼیو يې ويالي بهیږي اوپه تل پاتي باغونو کي به ډیر غوره اوبه کورونه درکړي، همدغه ډیر لوی بری دی.

په حدیث شریف کي راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَأَلْتُ ٱلنَّبِيَّ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ ٱلْعَمَلِ أَفْضَلُ قَالَ إِيْمَانٌ بِٱللَّهِ وَجِهَادٌ فِي سَبِيلِهِ (صحیح البخاري - (440 / 8))

(له ابوذر(رض) څخه روایت دی چې ما له رسول الله څخه وپوښتل چې کوم عمل غوره دی؟ هغه راته وفرمایل: په الله پاڪ ریښتوني ايمان او ددين لپاره جهاد کول تر ټولو اعمالو

غوره او افضل دي).
 په يو حديث شريف کې راغلي دي چې نبي
 کریم ﷺ وفرمايل:
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا اغْبَرَّتْ قَدَمًا عَبْدٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَمَسَّهُ النَّارُ (صحيح البخاري - (9 / 385)
 (دکوم بنده په پښو باندې چې د الله په لاره
 کې دتگ کولو په وجه دوره اوگرد ولگيري نو
 دانشي کيدای چې د دوزخ اور ورته ورسيري.
 په يوبل حديث کې دي:

فَإِنَّ مَقَامَ أَحَدِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ سَبْعِينَ عَامًا (سنن الترمذي - (6 / 206)

(په تاسو کې چې کوم يو دالله پاک په
 لپاره کې (يعنې دالله پاک ددين لپاره جهاد،
 مرستي اوساتنې کې) دريدل او څه برخه
 اخستل په خپل کورکې د اويانو کالو
 دلمانځه څخه غوره دي. الله پاک دې موږ ټولو
 ته توفيق راکړي چې دالله ددين لپاره دجهاد
 کولو، مرستې او ملگرتيا دغه اجر او ثواب
 موپه برخه شي.
 آمين.

څوار لسم څپرکې

د شهادت فضيلت اود شهيدانو مرتبه

د اسلام په حق او سپيڅلي دين د ټينگ او کلک دريدلو له امله که چيرې د الله پاک کوم بنده ووژل شي يا د دين لپاره په جهاد او ملگرتيا کې دکوم نیکمرغه مسلمان ځان ولاړ شي نو د دين په ځانگړي اصطلاح کې دې ته شهيد ويل کيږي او د الله پاک په وړاندې داسې وگړي ډيره لوړه او اوچته درجه لري. ددغو ډول وگړو په باره کې په قرآن مجيد کې لارښوونه شوې چې هغوی هېڅکله هم مړه ونه گنئ بلکې د شهيد کيدو څخه وروسته د الله پاک له لوري هغوی ته ځانگړی ژوند په برخه کيږي او بې شميره راز راز نعمتونه ورکول کيږي. الله پاک فرمايي:

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾

آل عمران: ۱۶۹

د الله په لاره کې په وژل شوو د مړوگمان مه کوئ بلکې دوی دخپل پروردگار په وړاندې ژوندي دي او روزي ورکول کيږي. د شهيدانو سره الله پاک څومره محبت لري او هغوي ته څنګه راز راز نعمتونه ورکول کيږي ددې اندازه د رسول الله ﷺ له دې حديث شريف څخه کيدای شي.

نبي کریم ﷺ وفرمايل:

مَا أَحَدٌ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجَعَ إِلَى الدُّنْيَا وَلَهُ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا الشَّهِيدُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجَعَ إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ لِمَا يَرَى مِنَ الْكَرَامَةِ

(صحيح البخاري -

(په جنتیانو کې به هیڅ یو تن دانه غواړي چې هغه دې بیا دنیا ته ولیږل شي سره له دې چې هغه ته به وویل شي چې تاته به ټوله دنیا درکړای شي خو شهید به ددې هیله کوي، یو ځل نه بلکه چې لس ځله هغه دنیاته ولیږل شي ترڅو هر ځل هغه دالله پاک په لاره کې شهید شي اوبیا راشي، هغوی به دا هیله د شهادت د لوړو درجو او ځانگړیو نعمتونو په لیدو سره کوي)

دشهادت د ارزو په شوق کې پخپله د رسول

الله ﷺ حال دا ؤ ،فرمایي:
((وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ وَدِدْتُ أَنِّي أَقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأُقْتَلُ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أَقْتَلُ ثُمَّ أَحْيَا ثُمَّ أَقْتَلُ))
((صحيح البخاري - (22 / 178))

(قسم په هغه ذات چې زما روح دهغه په لاس کې دی ! زما زړه غواړي چې د الله په لاره کې ووژل شم بیا راژوندی شم او بیا ووژل شم بیا را ژوندی شم اوبیا ووژل شم بیا را ژوندی شم . په یو حدیث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایي:

((لِلشَّهِيدِ عِنْدَ اللَّهِ سِتُّ خِصَالٍ يُغْفَرُ لَهُ فِي أَوَّلِ دَفْعَةٍ وَيَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَيَأْمَنُ مِنَ الْفَرَعِ الْأَكْبَرِ وَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْوَقَارِ الْيَاقُوتَةُ مِنْهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَيَرْوَجُ اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِينَ زَوْجَةً مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ وَيُسْقَعُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَقَارِبِهِ)) (سنن الترمذي - (6 / 226)

(شهید ته د الله پاک له طرفه شپږ انعامونه ورکول کیږي: لومړې داچې په اول ځل به ورته بښنه کیږي، دویم داچې په جنت کې به ورته خپل کور او د اوسیدو ځای ښودل کیږي. دریم داچې دمحشر دورځې دسخت هیبت او پریشانی څخه به په امن کې وي چې له هغه څخه به هلته ټول پریشانه وي (إلا ما شاء الله) .

څلورم داچې د قیامت په ورځ به هغه ته دعزت او وقار داسې تاج په سر شي چې د هغه تاج یو یاقوت به له دنیا او مافیه څخه غوره وي. پنځم دا چې د جنت له حورو څخه به ۷۲ حوري هغه ته په نکاح شي. شپږم داچې دهغه له خپلوانو څخه به د اویاوو کسانوپه حق کې دهغه شفاعت قبلېږي.

په یوحديث کې راغلي دي چې نبي کریم ﷺ وفرمایل:

((يُغْفَرُ لِلشَّهِيدِ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا الدِّينَ)))
(صحیح مسلم - (9 / 469))

(شهید ته ټول گناهونه بهېل کېږي خو که چیرې دچا پور او قرض ورباندې وي نو هغه به ورباندې پاتې وي. او یاده دې وي چې ثواب او غوره والې یواځې په دې پورې تړلې نه دی چې د دین په لیاره کې انسان ووژل شي بلکې که چیرې د دین له امله کوم مومن ورېږول شي، بې عزته کړای شي، ووهل شي، مال ترې واخستل شي یا کوم بل ډول زیان ورته ورسول شي نو په دې ټولو به دالله پاک له طرفه هغه ته ثواب ورکول کېږي او الله پاک به دغو خلکو ته دومره لوی مرتبې ورکړي چې لوی لوی عابدان او زهدان به ورباندې غبطه او رشک کوي لکه څرنګه چې په دنیاوي حکومتونو کې دهغو چارواکو ډیر درناوي کېږي او هغوی ته ستر انعامونه او القاب ورکول کېږي چې دخپل حکومت په وفاداری کې ټپیان شي، ووهل شي او بیا هم خپل حکومت ته وفاداروي. په همدې ډول د الله په وړاندې دهغو بنده گانو لپاره ځانګړی عزت دی چې پر خپل دین د ټینګ او کلک دریدلو له امله یا د دین د پرمختګ او خپرولو د کوشش کولو په لړ کې ووهل شي، یابې عزته کړای شي یا بل راز کوم زیان ورته ورسېږي. نو د قیامت په

ورځ به الله پاک دغو خلکو ته خپل خاص نعمتونه، عزت او درناوی په برخه کړي نو نور وگړي به دهغوی مرتبې ته ارمان کوي او داسې به وایي: کاشکې! زمونږ سره هم په دنیا کې داسې عمل شوی وای، ددین لپاره مونږ خوار کړای شوي وای، وهل ټکول شوي وای او زمونږ جسمونه ټپي شوي وای ترڅو نن موږ ته هم دغه نعمتونه را په برخه شوي وای.

ای الله! که چیرې زمونږ لپاره څه وخت داسې ازمیښتونه لیکل شوي وي نو مونږ پر خپل دین کلک او ټینګ وساته اود خپل رحمت او مرستې څخه مو مه بې برخې کوه. آمین

پنځلسم څپرکې

له مرگه پس: قبر، قیامت او آخرت

په دومره خبره خوټول پوهیږئ او منې یې چې څوک په دې دنیا کې پیدا شوي دي نو هرومرو به یوه ورځ له مینځه ځي او مړه کیږي به خو له خپله ځانه دا خبره چاته معلومه نه ده اونه داڅوک معلومولای شي چې له مرگه پس به څه کیږي ؟ دا خبره یواځې الله پاک ته معلومه ده اود هغه په لارښوونې پیغمبران و ته معلومیږي، دالله پاک هر پیغمبر په خپل خپل وخت کې خپل قوم او امت ته په ښه ټینگار او پوره ډول ښودلي او ویلي دي چې له مرگه پس به تاسې له کومو کومو مرحلو څخه تیریږئ او په دنیا کې ستاسې دکړیو عملونو جزا او سزا به په هر پړاو کې تاسې ته درکول کیږي. څرنگه چې رسول الله ﷺ دالله پاک وروستی او آخري پیغمبر او رسول دی اوله ده څخه وروسته بل کوم پیغمبر تر قیامته پورې نه راځي نو له دې کبله نبي کریم صلی الله علیه وسلم پس له مرگه د ټولو مراحلو او منزلونو د پوره تفصیل او تشریح په هکله کامل اوبشپړ بیان په څرگند ډول فرمایلي دی که چیرې دغه ټول یوځای راجمع شي نویو لوی کتاب ترې جوړیدای شي.

په قرآن مجید اود رسول الله ﷺ په مبارکو احادیثو کې چې په دې لړ کې کومې لارښوونې شوې دي دهغې لنډیز دادی:

له مرگه پس درې منزلونه راتلونکي دي: لومړی مرحله اومنزل دمرگ له وخته دقیامت تر راتلو پورې دي، دې ته عالم برزخ

اودقبر عالم ویل کیږي، له مرگه پس که
 دانسان بدن په قبر کې ښځ شي یاپه دریاب
 کې لاهو شي یاوسوزول شي او خاورې ایري شي
 خو دهغه روح په هیڅ صورت کې هم نه فنا
 کیږي، یواځې دومره کیږي چې هغه زمونږ له
 دې نړۍ څخه یوې بلې نړۍ او عالم ته
 انتقال مومي، هلته دالله پاک ملایکې ورڅخه
 دهغه درب، دین اوپیغمبر په اړه ځینې
 پوښتنې کوي نو که چیرې هغه ریښتونی مومن
 وي نو سم ځواب به ورکوي چې د سم ځواب
 دورکولو په صورت کې ملایکې هغه ته زیرې
 اوروې چې ته تر قیامته پورې په خوشۍ او
 ډاډمنتیا سره اوسه او که چیرې هغه مومن
 نه وي بلکه کافر یا تش په نامه مسلمان یا
 منافق وي نوله همدغه شیبې څخه به په سخت
 عذاب، درد او غم کې ښکیل کیږي، چې دغه لړۍ
 به ورباندې ترقیامته پورې جاري او روانه
 وي، دا د برزخ منزل او مرحله ده چې ددې
 زمانه دمرگ له وخته نیولې تر قیامته پورې
 ده.

له دې وروسته دویم منزل د قیامت او
 حشر دی، د قیامت مطلب دادی چې داسې یو وخت
 هرومرو راتلونکی دی چې دالله پاک په حکم
 سره به دا ټوله دنیا په یو ځل ورانه شي
 لکه څنګه چې په سختو او شدیدو زلزلو سره
 ډیرې سیمې او منطقي ویجاړیږي، په همدې
 ډول به په دغه وخت کې ټوله دنیا ګډه وډه
 او ویجاړه شي اوپر ټولو شيانو به په یو
 ځل مرګ اوفنا راشي. بیا به د څه مودې
 وروسته کله چې الله پاک وغواړي ټول به له
 سره راژوندي کړي، په دغه وخت کې به د
 ټولې دنیا مخکنې او وروستني انسانان
 بیرته راژوندي کړي اود هغوی د دنیاوي
 ژوند په هکله به له هریو سره پوره حساب

کيږي، په دې حساب کې چې د الله پاک کوم بنده گان نجات ومومي او د جنت وړ او مستحق شي نو دهغوی په اړه به د جنت حکم وشي اوکوم ظالمان او مجرمان چې دالله پاک د عذاب اود دوزخ وړ او مستحق شي نو هغوی ته به د دوزخ حکم واوړول شي، دا منزل له مرگه پس دويم منزل دی چې د قیامت او حشر په نوم ياديږي.

له دې څخه وروسته به جنتيان د تل لپاره جنت ته ولاړ شي چې هلته به يواځې خوشحالي، ډاډمن ژوند، راحتونه ،خوندونه اولذتونه وي چې په دې نړۍ کې به نه چا ليدلې وي، نه به چا اوريدلي وي او نه به يې په زړه کې دهغې خيال او تصور تير شوی وي.

او دوزخيان به په دوزخ کې واچول شي چې هلته به هغوی ته سخت سخت عذابونه او دردونه په برخه شي، الله پاک دې مونږ ټول له دوزخ څخه وساتي. دغه جنت او دوزخ له مرگه پس دريم او وروستنې منزل دی اوبيا به خلک تل ترته دخپلو کړو وړو او عملونو سره سم په دوزخ يا جنت کې اوسيږي، له مرگه پس ددغو مرحلوه اړه دالله پاک پيغمبرانو او په ځانگړي ډول اخري پيغمبر سيدنا محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم چې کوم څه ښودلي او فرمايلي دي، په قرآن مجيد او احاديثو کې چې کومې يادونې شوي دي دهغې لنډيز پورته بيان شو، اوس څو آيتونه او احاديث دييلگي په توگه واورئ:

الله پاک فرمايې:

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ العنکبوت: ۵۷

هر ساکين دمرگ څکونکي دی، بيا به ماته تاسي ټول راگرځول کيږئ.

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أَجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

﴿ ۱۸۵ ﴾ آل عمران: ۱۸۵

هر ساکس څکونکې دی د مرګ اوبې شکه پوره به درکړای شي تاسې ته اجر ونه ستاسې په ورځ د قیامت.

او ددې دسختو هیبتونو او کړاونو یادونه د قرآن مجید په سلګونو آیتونو کې شوي ده، څو آیتونه دلته لیکو:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ آتِفُؤًا رَبِّكُمْ إِنَّا نَزَّلَتْنَا السَّاعَةَ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿۱﴾

يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ

حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ

شَدِيدٌ ﴿۲﴾﴾ الحج: ۱ - ۲

ای خلکو! له خپل رب نه وډار شئ او پوه شئ چې د قیامت زلزله خورا درنه ده، په کومه ورځ چې سره مخ شي نو وبه گوري چې هره ټي ورکونکې به له خپل ټي خورنه بې پروا او هره بلاربه به په خپله بچې وغورځوي او خلک به درته نیشه ښکاره شي، هغوی به له مستي نیشه نه وي بلکه د الله عذاب خورا ډیر سخت دی.

او دالمزمل په سورت کې الله پاک د قیامت په هکله فرمایي:

﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿۱۴﴾﴾ المزمّل: ۱۴

په هغه ورځ چې ځمکه او غرونه ولړزیږي او غرونه دښگو دروانو او خوزیدونکو ډیرو پشان وي، او په همدې سورت کې یې د قیامت په اړه فرمایلي دي.

﴿يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا﴾ ١٧ ﴿المزمل: ١٧﴾

داسي ورځ ده ڇي هيبټ اوويره يي کوچنيان
بوداگان کوي.
اودعبس په سورت کي الله پاک فرمايي:

﴿فَإِذَا جَاءَتْ أَصَاخُهُ﴾ ٣٢ ﴿يَوْمَ يَقْرَأُ الْمُرءُ مِنْ أَخِيهِ﴾ ٣٤ ﴿وَأُمُّهُ وَأَبِيهِ﴾ ٣٥ ﴿

وَصَاحِبِهِ وَبَنِيهِ﴾ ٣٦ ﴿لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ﴾ ٣٧ ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ﴾ ٣٨ ﴿

صَاحِبُهَا مُتَبَشِّرٌ﴾ ٣٩ ﴿وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ﴾ ٤٠ ﴿تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ﴾ ٤١ ﴿أُولَئِكَ هُمْ

الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ﴾ ٤٢ ﴿عبس: ٣٣ - ٤٢﴾

نو کله ځي کيئونکي چيغه وشي، په هغه ورځ
به هرسري له خپل ورور څخه تبستي له مور او
پلار له ښځي اوبچيو څخه، په دې ورځ به
هرسري له داسي حالت سره مخ وي ځي له بل
څخه به يي بي پروا کوي، ځيني مخونه به په
دې ورځ روښانه، خندان، تازه او خوښ
وي. ځيني مخونه به په همدې ورځ په خړو
گردونو کي پټ او تک تور اوښتي وي. هو!
همدوي کافران او بدچلنه دي.

دقيامت په ورځ به ټول انسانان دالله پاک
په وړاندې حاضر شي، هيڅوک به په هيڅ ځاي
کي پټ پاتي نشي، الله پاک فرمايي:

﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ﴾ ١٨ ﴿الحاقة: ١٨﴾

په همدې ورځ به تاسو الله ته وړاندې کړاي شئ
او هيڅ به موپټ نه وي.
او دالكهف په سورت کي الله پاک فرمايي.

﴿وَيَوْمَ نُسِرُّ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا﴾

﴿٤٧﴾ وَعَرِّضُوا عَلَى رَبِّكَ صَفًا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ

تَجْعَلْ لَكُمْ مَوْعِدًا ﴿٤٨﴾ وَوَضَعَ الْكِتَابَ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ

وَيَقُولُونَ يَوْمَئِذٍ إِنَّ هَذَا الْكِتَابَ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا

أَخَصَّنَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٧﴾ الكهف: ٤٧ - ٤٩

هغه ورځ را په زړه کړه چې مونږ غرونه له خپلو ځایونو بې ځايه او ځمکه بيخي لغړه ومومي او ټول انسانان له مخې راټول کړو چې یو هم رانه پاتې نشي. او ټول کتار کتار ستا رب ته وړاندې کړای شي، الله به ووايي: دادی اوس ماته راغلی لکه څنگه مې چې لومړی ځل پیدا کړي واست؟ که نه نو ستاسې گومان خو دا وو چې مونږ به تاسې ته د وعدې کوم ځای او وخت ونه ټاکو او عملنامې به کیشوولي شي نو ته به وگوري چې گناه کاران به له هغه څه نه چې په عملنامو کې یې کښل شوي ډیر ډاریدونکي وي او وایې به: های زمونږ بد بختی! دا څه دي په دې لیکنه کې؟ زمونږ هره کوچنۍ او لویه راټوله شوې ده! او خپلې کړنې به مخامخ وگوري او ستا رب به په هیچا تیرې ونه کړي.

په قیامت کې دانسان لاسونه، پښې اود هغه ټول غړې او اعضاء هم دهغه پر کړو وړو او عملونو شاهدي اوگواهي ورکوي. په سورت (یس) کې الله پاک فرمایي:

﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا

يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ یس: ٦٥

نن به مونږ دهغوی خولې بندې کړو او لاسونه به یې له مونږ سره خبرې وکړي او پښې به یې په هغه څه شهادت ووايي چې دوی

کول.

لنډه داچې کوم حالات په قیامت کې منځ ته راځي قرآن مجید په ډیر تفصیل سره ټول بیان کړی دي. یعنې لومړې دسترو زلزلو او لویو چاودنو منځ ته راتلل، بیا دټولې نړۍ خرابیدل، تردې چې دغرونو ذرې ذرې کیدل، بیا دټولو انسانانو بیرته را ژوندي کیدل، بیا دحساب لپاره دحشر په میدان کې حاضریدل، او هلته د هرانسان په وړاندې دهغه عملنامه راتلل، او پخپله دانسان د خپلو غړواو اعضاءو دهغه پر خلاف شاهدي اوگواهي ورکول او ورپسې داجر او ثواب یا عذاب او بښنې پریکړه کیدل او له دې وروسته دخلکو جنت یا دوزخ ته تلل دا ټول کارونه د قرآن مجید په ځینو سورتونو کې په داسې تفصیل سره بیان شوي دي چې په لوستلو یې دانسان سترگو ته دقیامت حالت څرگندیږي. لکه څرنګه چې په یو حدیث شریف کې دا راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظَرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُ رَأَى عَيْنٍ فَلْيَقْرَأْ إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ وَإِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ وَإِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ (سنن الترمذي - (160 / 11))

(څوک چې غواړي د قیامت منظر داسې وگوري چې گواکې دا دهغه دسترگو په وړاندې دی نو هغه دې دقرآن مجید: (إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ، إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ) سورتونه ولولي.

اوس مونږ دبرزخ، قبر او قیامت په باره کې د رسول الله ﷺ دڅو مبارکو احادیثو یادونه کوو:

((فَإِنَّهُ لَمْ يَأْتِ عَلَى الْقَبْرِ يَوْمَ إِلَّا تَكَلَّمَ فِيهِ فَيَقُولُ أَنَا بَيْتُ الْغَرْبَةِ وَأَنَا بَيْتُ الْوَحْدَةِ وَأَنَا بَيْتُ التَّرَابِ وَأَنَا بَيْتُ الدُّودِ فَإِذَا دَفِنَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ قَالَ لَهُ الْقَبْرُ مَرْحَبًا وَأَهْلًا أَمَا إِنْ كُنْتَ لِأَحَبَّ مَنْ يَمْشِي

عَلَى ظَهْرِي إِلَى فَاذْ وَلَيْتَكَ الْيَوْمَ وَصَرْتُ إِلَى فَسْتَرَى صَنِيعِي بِكَ
 قَالَ فَيَسْبَعُ لَهُ مَدَّ بَصَرِهِ وَيُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَى الْجَنَّةِ وَإِذَا ذُفِنَ الْعَبْدُ
 الْفَاجِرُ أَوْ الْكَافِرُ قَالَ لَهُ الْقَبْرُ لَا مَرْحَبًا وَلَا أَهْلًا أَمَا إِنْ كُنْتُ لِأَبْعَضَ
 مَنْ يَمْشِي عَلَى ظَهْرِي إِلَى فَاذْ وَلَيْتَكَ الْيَوْمَ وَصَرْتُ إِلَى فَسْتَرَى
 صَنِيعِي بِكَ قَالَ فَيَلْتَقِيهِ حَتَّى يَلْتَقِيَ عَلَيْهِ وَتَخْتَلِفُ أَضْلَاعُهُ قَالَ
 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَصَابِعِهِ فَأَدْخَلَ بَعْضَهَا فِي
 جَوْفِ بَعْضٍ قَالَ وَيُقَيِّضُ اللَّهُ لَهُ سَبْعِينَ نَبِيًّا لَوْ أَنْ وَاحِدًا مِنْهَا نَفَخَ
 فِي الْأَرْضِ مَا أَثْبَتَتْ شَيْئًا مَا بَقِيَتْ الدُّنْيَا فَيَنْهَشُنَّهُ وَيَخْدَشُنَّهُ حَتَّى
 يُفْضِي بِهِ إِلَى الْحِسَابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفْرِ النَّارِ ((سنن الترمذي - (8 / 500)

په قبرباندي هيڅ داسې ورځ نه راځي مگر
 داچې هغه وايي: زه دغربت کوريم، زه د
 تنهايي کوريم، زه دخاوروکوريم. کله چې په
 قبرکې مؤمن بنده څس شي نوقبرورته وايي:
 ښه راغلاست! څما په سرچې څومره خلک
 گرځيدل په هغوټولوکې ته راته گران وي، نن
 چې ماته راغلي نوڅماښه سلوک به
 وگوري، نودسترگو ترديدپورې به ورته پراخه
 شي اوځنت ته به کړکۍ ورته پرانستل
 شي. اوکله چې فاجرياکافرپه قبرکې څس شي
 نو هغه به ورته ووايي: ستاراتلل دي نامبارک
 وي ځکه څماپه سرچې څومره خلک گرځيدل په
 هغوټولوکې مې ته ډيربدراتللي، خونن چې
 ماته راغلي نواوس به څماسلوک وگوري.
 نوپرې راتنگ به شي تردې چې پښتۍ به يوپه
 بل کې ننوځي، رسول الله ﷺ خپلې گوتې يوپه بل
 کې ننباسلې، الله جل جلاله به پرې اوويا ماران
 حواله کړي، که چيرې يوددې مارانو دنيا ته
 پوکې وکړي نو هيڅ شی به په ځمکه کې
 ترقيامته پورې راشين نه شي، داماران به
 يې دحساب ترورځې پورې چيچي اوخوري. رسول

الله ﷺ و فرمايل: بي شڪه قبر دجنت دباغچوڅخه يوه باغچه ده يا د دوزخ له ڪندوڅخه يوه ڪنده ده.

له حضرت عبدالله بن عمر ؓ څخه روايت دي

چي رسول الله ﷺ و فرمايل: **إِنْ أَحَدُكُمْ إِذَا مَاتَ عَرَضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ فَيَقَالُ هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ** ((صحيح البخاري - (5 / 173)

(كله چي په تاسو کي څوک مړ کيږي نو هغه ته چي کوم ځای او مقام له قيامته څخه وروسته په جنت يا دوزخ کي د خپلو کړو وړو له مخي ورکول کيږي نو هغه هر سهار او ماښام ورته وړاندي کيږي او هغه ته ويل کيږي چي داستا داوسيدو هغه ځای دي چي ته به ورته رسيږي)

رسول الله ﷺ يو ځل په خپل نصيحت کي د قبر او برزخ عالم د ازميشت او ددي د حالاتو يادونه وکړه نو ټولو حاضر و صاحبو کرامو په چغو چغو وژړل. په ډيرو احاديثو کي د قبر د حالاتو، پوشتنو او خوابونو اود هغه ځای د عذاب په تفصيل سره يادونه شوي ده. دلته موږ دلنډيز له امله يواځي ددغو دوو مبارکو احاديثو په يادولو سره کفايت کوو. اوس د قيامت په هکله څو نور مبارک احاديث واورئ. په يو حديث شريف کي راغلي دي چي:

« ثَمَّ يَنْفَخُ فِي الصُّورِ: « فَيَصْعَقُ ثُمَّ يَصْعَقُ النَّاسُ فَيُرْسِلُ اللَّهُ مَطَرًا كَأَنَّهُ الظَّلْ » قَالَ: « فَتَنْتَبِثُ أَجْسَادُهُمْ » قَالَ: « ثَمَّ يَنْفَخُ فِيهِ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ، فَيَقَالُ : هَلُمُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ » ((المستدرک علی الصحيحین للحاکم - (20 / 41)

رسول الله ﷺ د قيامت يادونه وکړه او ويي فرمايل: (کله چي د الله پاک په حکم قيامت

لومړۍ شپیلۍ پو کړل شي نو ټول خلک به بیهوشه شي او بې ساه به راولوئیري، بیا به الله پاک باران راولیري لکه دشبنم په شان نوددوی بدنونه به راژوندي شي، بیا به دویمه شپیلۍ پو کړل شي نو ټول به راژوندي او وبه دریري بیا به حکم وشي چې تاسو ټول دخپل رب په وړاندې د حاضریدو لپاره روان شئ، ملایکوته به حکم وشي دوی وځنډوئ اوویې دروئ، دلته به له هغوی څخه ددوی دژوند په هکله پوښتنې کیري)

په یوبل حدیث شریف کې راغلي دي چې:

(یو صحابي له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه ای دالله رسوله! الله پاک به دوهم ځل خپل مخلوق څنگه راژوندی کوي ایا په دې دنیا کې ددې کومه نښه اومثال شته؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل: ایا کله داسې نه دي شوي چې تاسې دخپل قوم پر کومه زمکه په داسې حالت تیر شوي یاست چې هغه وچه او له شینکو څخه خالي او تشه وي اوبیا په داسې حالت کې پر هغې ستاسو تیریدل شوي وي چې هغه راشین او ټوکیدلي وي؟ (صحابي رض وایي چې: ما وویل هو داسې شوي دي، نو رسول الله ﷺ وفرمایل: دبیا راژوندي کولو همدغه نښه او مثال دی، همداسې به الله پاک مړي بیرته راژوندي کړي)

یوبل حدیث شریف کې راغلي دي :

عن أبي هريرة قال قرأ رسول الله صلى الله عليه وسلم هذه الآية يومئذ تحدث أخبارها قال أتدرون ما أخبارها قالوا الله ورسوله اعلم قال فان أخبارها ان تشهد على كل عبد وأمة بما عمل على ظهرها ان تقول عمل كذا وكذا في يوم كذا وكذا فهذه أخبارها ((صحيح ابن حبان - (16 / 340)

له ابوهريرة (رض) څخه روایت دی چې

رسول الله ﷺ دقرآن مجید دا آیت ﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا﴾ (دقیامت په ورځ به زمکه خپل ټول خبرونه بیان کړي) تلاوت کړ، بیا نبی کریم ﷺ وفرمایل: تاسو پوهیږئ چې ددې څه مطلب دی؟ اصحابو کرامو وویل: الله اود هغه رسول ډیر ښه پوهیږي! رسول الله ﷺ وفرمایل: ددې مطلب دادی چې دقیاامت په ورځ به زمکه دالله په هر بنده اوهرې بندې باندې شاهدي اوگواهي ورکوي، دهغو کړو وړو او عملونو په اړه چې هغوی پر زمکې کړي دي، یعنې دالله پاک په حکم به زمکه په دغه ورځ خبرې پیل کړي او وبه وایي چې فلاني بنده یافلانی بندى په فلانى ورځ زما دپاسه دا عمل کړی دی).
په یو بل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ دقیاامت د یادولو په لړ کې وفرمایل:

فَيَقُولُ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكَاتِبِينَ شُهَدَاءَ قَالٍ فَيُخْتَمُ عَلَىٰ فِيهِ فَيَقَالُ لَأَرْكَانِهِ أَنْطَقِي قَالٍ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ
(صحيح مسلم - (14 / 220))

الله پاک به دقیاامت په ورځ بنده ته وفرمایي: نن ته پخپله پخپل ځان شاهد او گواه یي او زما لیکوونکي ملایکې هم موجودې دي او همدا شاهدان پوره دي. بیا به داسې وشي چې دالله په حکم به دبنده پر خوله مهر ووهل شي چې هغه به په ژبه څه ویلای نشي اود هغه نورو غړو (یعنې لاسونو، پښو او نوروته) به حکم وشي چې تاسې خبرې وکړئ بیا به دغه غړي دهغه د کړو وړو ټول حالات واوروي.

د یو حدیث مفهوم دادی چې:
عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَجُلًا قَعَدَ بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي مَمْلُوكِينَ يَكْذِبُونَنِي وَيَخُونُونَنِي وَيَعْصُونَنِي وَأَشْتُمُهُمْ وَأَضْرِبُهُمْ فَكَيْفَ أَنَا مِنْهُمْ قَالَ يُحْسَبُ مَا خَانُوكَ وَعَصَوْكَ وَكَذَبُوكَ وَعَقَابُكَ إِيَّاهُمْ فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ بِقَدَرِ ذُنُوبِهِمْ كَانَ كَفَافًا لَكَ وَلَا عَلَيْكَ وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ دُونَ ذُنُوبِهِمْ كَانَ فَضْلًا لَكَ وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ فَوْقَ ذُنُوبِهِمْ اقْتَصَصَ لَهُمْ مِنْكَ الْفَضْلُ قَالَ فَتَنَحَّى الرَّجُلُ فَجَعَلَ يَبْكِي وَيَهْتِفُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا تَقْرَأُ كِتَابَ اللَّهِ { وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالُ }
كَانَ مِثْقَالُ {

الْآيَةِ فَقَالَ الرَّجُلُ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَجِدُ لِي وَلِهَؤُلَاءِ شَيْئًا خَيْرًا مِنْ مُفَارَقَتِهِمْ أَشْهَدُكُمْ أَنَّهُمْ أَحْرَارٌ كُلُّهُمْ سَنَنْ التِّرْمِذِي - (10)
(442 /

يو سري د رسول الله ﷺ په خدمت كي حاضر شو اوويي ويل: اي د الله رسوله! زه څوتنه مريان لرم چې كله كله ناغيري اوشرارتونه كوي، كله ماته درواغ وايي، كله راسره ټكي كوي اوزه په دغو نيمگرتياوو له هغوى څخه خفه كيږم، بدي ردي ورته وايم، وهل ټكول وركوم، نو په قيامت كي به ددي پايله څه وي؟ رسول الله ﷺ وفرمايل: الله پاك به په قيامت كي پوره عدل او انصاف كوي.

كه چيرې ستا سزا دهغوى د نيمگرتياوو سره مناسب او برابره وي نو نه به تاته څه دركول كيږي اونه به څه وركوي او كه چيرې ستا سزا دهغوى له نيمگرتياوو څخه لږه وي نو ستا زياتي حق به تاته دركړاى شي او كه ستا سزا دهغوى له نيمگرتياوو څخه زياته وي نو له تا څخه به ددي بدله ستا مريانو ته وركول كيږي، ددي په اوريدلو سره هغه پوشتونكي سري ژړا او چغې پيل كړي اوويي ويل: اي دالله رسوله! نوبيا زمالپاره دا غوره ده چې زه هغوى اذاد كړم: زه تا گواه

کوم، زه تا گواه کوم چې ما هغوی ټول ازاد کړل؟ په همدې حدیث کې دا هم راغلي دي چې رسول الله ﷺ دغه سړي ته دقرآن مجید دا آیت شریف واورولو:

﴿وَضَعُ الْمَوَزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ

كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَسِيبِينَ﴾ (٤٧)

الأنبياء: ٤٧

د قیامت په ورځ به مونږ برابرېگ ټول کونکيگ تليگ کيگایو، بیا به پر هیگچایو بخگري ظلم نه وي د چا چيگ داوري ددانيگ په اندازه هم خگه کوه ووه وي هغه به مونږ ور مخيگ ته کوو او د حساب کولو له پاره مونږ کافي يو.

ددې آیت شریف مطلب دادی چې الله پاک فرمایي: مونږ به د قیامت په ورځ د انصاف تله ږدو او دهیچا سره به هلته هیڅ نا انصافي نه کيږي او که چیرې دچاکوم عمل یاحق دوري دداني برابرهم وي نو مونږ به هغه هر ورو حاضر کړو او مونږ پوره حساب اخستونکي يو.

الله پاک دې مونږ ته توفیق راکړي چې له مرگه پس او د قیامت په اړه چې قرآن پاک او رسول الله ﷺ کومې خبرې مونږ ته ښودلي دي مونږ له هغو څخه غافل او بي پروانه شو.

شپاړسم څپرکې

جنت او دوزخ

په تیر لوست کې یادونه وشوه چې د قیامت ورځ د فیصلې او پریکړې ورځ ده نو هغه کسان چې مومنان دي او په دنیا کې یې نیک اوبه عملونه ترسره کړي وي چې د عذاب وړ نه وي نو هغوی به د قیامت په میدان کې د الهي عرش په سیوري کې په ډیرې خوشحالی او آرام سره وي او ډیر ژر به جنت ته ولیږل شي او کوم وگړي چې د سزا موندلو وروسته وبښل شي نو هغوی به د قیامت او محشر په ورځ څه موده کړاونه او تکلیفونه ومومي یا به ترڅه مودې پورې په دوزخ کې دخپلو گناهونو سزا ومومي بیا به وبښل شي. په هر حال د چا په زړه کې چې دیوې ذرې په اندازه هم ایمان وي نو هغه به یو وخت جنت ته ورسېږي او په دوزخ کې به تل تر تله یواځې هغه کسان پاتې شي چې له دنیا څخه دکفر او شرک په حالت کې تللي وي. لنډه دا چې جنت دایمان، صالح عمل او الله پاک ته دوفادارۍ بدله ده. او دوزخ دکفر، شرک، او دالله پاک څخه دسرغړونې او نافرمانۍ سزا ده. دجنت دنعمتونو، راحتونو او د دوزخ دسختیو، کړاوونو او عذابونو بیان په قرآن مجید او احادیثو کې په ډیر تفصیل سره شوی دی، څو مبارک آیتونه او احادیث مونږ دلته ذکر کوو. په سورت آل عمران کې الله پاک فرمایي:

﴿ قُلْ أُوْنِيْكُمْ بِخَيْرٍ مِّنْ ذٰلِكُمْ ۖ لِّلَّذِيْنَ اٰتَقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّتْ تَجْرِيْ

مِنْ تَحْتِهَا اَلْاَنْهَارُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَاَزَوْجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ

وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿١٥﴾ آل عمران: ١٥

دهغو کسانو لپاره چې د الله څخه وډارشي د تل لپاره داسې باغونه دي چې و پالې به پکې روانې وي، پاکې کړای شوی ښځې اود الله رضا به یې په برخه وي او الله پاک خپل بنده گان ښه او پوره ویني.

په سورت (یس) کې الله پاک فرمایي:

﴿إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهُونَ﴾ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلِّ

عَلَى الْأَرْبَابِ مُتَكُونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدْعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَامٌ قَوْلًا

مِّن رَّبِّ رَجِيمٍ ﴿٥٨﴾ یس: ٥٥ - ٥٨

نن به جنتیان په خوندونو اخیستلو کې بوخت وي، هغوی او میرمنې به یې په گڼو سیورو کې پر تختونو تکیه کوونکي وي، په جنت کې به یې هر ډول میوې په برخه او دڅه هیله چې وکړي ورته به حاضر وي، دمهربان رب له لورې به ورته سلام ویل کیږي.

دالزخرف په سورت کې الله پاک فرمایي:

﴿وَفِيهَا مَا شَتَّهِهِ النَّفْسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

﴿٧١﴾ الزخرف: ٧١

او هلته به ټول هغه څیزونه وي چې زړه یې خوشوي اوسترگې پرې خوږیږي اوتاسې به تل ترتله هلته وي.

اوپه سورت محمد کې دجنت حال په دې ډول بیان شوی دی.

﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِّن مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ

يَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّرِبِ وَأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ

الْشَّرَّاتِ وَمَغْفِرَةً مِّن رَّبِّهِمْ كَمَن هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ

﴿ ۱۵ ﴾ محمد: ۱۵

هغه جنت چې له پرهیزگارانو سره یې وعده شوې په دې ډول به وي: د صافو نه بدلیدونکو اوبو ویالې به پکې روانې اودهغو شیدو ویالې به پکې بهیري چې په خوند کې یې هیڅ بدلون نه وي راغلي اوهم به پکې دڅښوونکو لپاره دخونده ورو شرابو ویالې اود صافو کړو شوو شاتو نهرونه، هرډول میوې اوددې دپاسه به د رب له لورې بشنه وي. او د الحجر په سورت کې دجنت یو صفت دابیان شوی دی.

﴿ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴾ ﴿ ۴۸ ﴾ الحجر:

۴۸

هلته به نه دستونخوسره مخ کیږي او نه به دجنت څخه ویستلای شي. یعنې په جنت کې به یواځې آرام، خوشحالي او ښه د خوشیو څخه ډک ژوند وي، هلته به هیڅ ډول تکلیف، درد، رنځ، کړاو او غم نه وي. دا خو دجنت او جنتیانو مختصر حال شو، اوس د دوزخ او دوزخیانو څه حال د قرآن مجید څخه واورئ په سورت المومنون کې الله پاک فرمایي:

﴿ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ

﴿ ۱۰۳ ﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿ ۱۰۴ ﴾ المؤمنون: ۱۰۳ - ۱۰۴

اودچاچې تلې سپکې شوې نوځانونه یې تاواني کړل او تل به په جهنم کې پاتي وي، مخونه به یې په اور کې سوزي او تل به چینګ داړي وي.

او د الکھف په سورت کې الله پاک فرمایي:

﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا

بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾
الکھف: ۲۹

مونږ د تیرې کونکو لپاره آور تیار کړی دی چې هغوی به په خپلو پردو کې گیر کړي او هلته که د کومک (اوبو) غوښتنه وکړي نو دويلي کړای شوو مسو په شان اوبه به ورکړای شي چې مخونه به وړیتوي، دا ډیر ناوړه څښاک او ډیر ناوړه استوگن ځای دی.

اود الحج په سورت کې الله پاک فرمایي:

﴿فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّنْ نَّارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمْ

الْحَمِيمُ ﴿١١﴾ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُمْ مَقْتَعٌ مِّنْ حَديدٍ

﴿٢١﴾ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ

الْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ الحج: ۱۹ - ۲۲

نو څوک چې کافران شوي دي دهغوی لپاره د آور لباس غوڅ شوی دی اود سرونو له پاسه به پرې خوتیدلي اوبه اړولای شي، په دې اوبو به یې په گیده کې دننه پراته ټول څیزونه اود بدن بیروني پوستکي هم خوړين او ویلي شي اود هغوی د وهلو لپاره به د اوسپنې گرزونه وي او چې کله هم د ډیر غم له لاسه د دوزخ نه د وتلو هڅه وکړي پکې ورتیل وهل کیږي به او ورته به ویل کیږي چې وڅکئ د سوزونکي عذاب خوند.

او د الدخان په سورت کې الله پاک فرمایي:

﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي

الْبَطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلِيِّ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَأَعْتَلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ

صَبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ الدخان: ٤٣ - ٤٨

بیشکه د زقوم و نه د گناه گار خوراک دی، چې د ویلي شوو مسو پشان به په خیتو کې خوتیږي، لکه جوش کړای شوي اوبه، وبه ویل شي چې ویی نیسي او د دوزخ مینځ ته یې کش کړي او په سړي د خوتیدلو او بو عذاب ورواړوي.

اود ابراهیم په سورت کې د دوزخي انسان په باره کې الله پاک فرمایي:

﴿مَنْ وَرَّأَيْهِ جَهَنَّمَ وَيُسْقَى مِنْ مَّاءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُ وَلَا

يَكَادُ يُسِيغُهُ، وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِحَيِّتٍ وَمِنْ

وَرَّأَيْهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾﴾ ابراهیم: ١٦ - ١٧

په مخ کې یې جهنم دی چې هلته به د زوو او وینو ډکې اوبه ورڅښل کیږي، هغوی به یې غړپوي خوله ستونې څخه به یې نه تیریږي، له هرلوري به ورته دمرګ مخه وي خو مري به نه او د یو سخت عذاب په لور به ور روان وي.

اود النساء په سورت کې الله پاک فرمایي:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَتَايَنَتُنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كَلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ

جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾﴾ النساء: ٥٦

بې شکه هغه کسان چې زمونږ په آياتونو کافر شوي ډیر ژر به یې آوړ ته ننه باسو، کله هم چې دهغوی پوستکې و سوځي نو مونږ به یې پوستکې وربدل کړو ترڅو عذاب وڅکي، بې شکه چې الله تعالی زورور اود حکمت

څښتن دی.

د قرآن کریم په ډیرو آیتونو کې ددوزخ د درد ناک عذاب ډیر زیات تفصیل بیان شوی دی، دلته مونږ ددغو څو آیتونو په یادولو سره اکتفاء کوو. اوس دجنت او دوزخ په باره کې څو مبارک احادیث هم واورئ.

((وَلَقَابُ قَوْسٍ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ أَوْ مَوْضِعٌ قَبْدٍ يَغْنِي سَوَطَهُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَوْ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَطْلَعَتْ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ لِأَضَاعَتْ مَا بَيْنَهُمَا وَلَمَلَأَتْهُ رِيحًا وَلَنَصِيفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا))

صحیح البخاري - (9 / 362)

دیوی لیندې (کمان) یادیوې قمچنې ځای ستاسې په جنت کې غوره دی له دنیا او هغه څه چې په دنیا کې دي، اوکه چیرې دجنت له حوروڅخه یوه حوره دنیا ته راښکاره شي نو دځمکې او اسمان منځ به هم روښانه کړي اوهم به یې له خوشبویي څخه ډک کړي، دحورو دسرپرونې او څادر له دنیا او هغه څه چې په کې دي غوره اوقیمتي دی.

په یو حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایي، چې الله پاک فرمایي:

((عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ اللَّهُ أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ))
(صحیح البخاري - (23 / 17))

(ماد خپلو نیکو بنده گانو لپاره (په جنت کې) هغه (نعمتونه) تیار کړي دي چې نه سترگو لیدلي، نه غوړونو اوریدلي اونه د کوم انسان په زړه کې دهغې خیال تیر شوی دی.

بې له شکه جنتیانو ته چې کوم ډیر خوندور، ښه خواړه او نعمتونه ورکول کيږي، کومې میوې چې دهغوی په برخه کيږي همدارنگه دڅکلو لپاره چې څومره ښایسته او

خوندور شيان ورکول کيږي اود اغوستن لپاره چې څومره ښکلي او اعلي جامې او لباس ورکول کيږي اوپه څومره لوړو ماڼيو او ښکلو باغونو کې چې به دهغوی هستوگنه وي اود جنت څومره زياتې ښکلي او ښايسته حورې چې دهغوی په برخه رسيږي او له دې سربيره چې هغوی له کومو بې شميره خوندونو، راحتونو، خوشحاليو او ډاډمنتياوو څخه برخمن کيږي لکه چې په پورتنۍ حديث شريف کې يې يادونه وشوه. حقيقت دادی چې يواځې الله پاک ته ښه معلوم دی چې پردغو ټولو زمونږ ايمان دی.

په يوحديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

يُنَادِي مُنَادٍ إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصْحُوا فَلَا تَسْقُمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيُوا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشْبُوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنَعَمُوا فَلَا تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ { وَنُودُوا أَنْ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ } (صحيح مسلم (476 / 13) -

(کله چې جنتيان جنت ته ورسيږي نود الله پاک له طرفه به يو آواز کونکې آواز وکړي چې اوس به تاسې تل ترټله روغ رمت او صحت مند ياست، هيڅکله به ناروغه نه شۍ، اوس به تل ترټله اوهميشه ژوندي ياست، نور ستاسو لپاره مرگ نشته، تاسې به تل ځوانان ياست، هيڅکله به بوډاگان نه شۍ، اوس به تاسې تل په ا سودگي او راحت کې ياست هيڅکله به غمژن نه شۍ). ترټولو ستر نعمت چې جنت ته د داخلیدو وروسته به جنتيانو ته په برخه شي هغه به دالله پاک ديدار وي، په حديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ثُرِيدُونَ

شَيْنًا أَرِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تَبَيِّضْ وَجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُخْرِجَنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ (صحیح مسلم - (1 / 423)

کله چې جنتیان جنت ته ورسیدي نواله پاک به هغوی ته وفرمایي: ایا تاسې دا خوشبوی کوم نعمتونه چې تاسې ته درکړای شوي دي له دې څخه زیات نور شیان هم تاسې ته درکړل شي؟ هغوی به ووايي. اي زمونږ ربه! تا زمونږمخونه ښکلي او روښانه کړل، له دوزخ څخه دې نجات راکړ او جنت دې راپه برخه کړ (چې په دې کې ټول نعمتونه شته نو اوس مونږ څه شي وغواړو؟ رسول الله ﷺ فرمایي: بیا به پرده لرې کړای شي او په دغه وخت کې به هغوی الله پاک وويني، نو جنت او ددې له ټولو نعمتونو څخه به ورته دالله پاک د دیدار نعمت تر ټولو زیات خوش او محبوب وي. الله پاک دې مونږ ټولو ته دغه ټول نعمتونه او خپل دیدار په خپل فضل او کرم سره راپه برخه کړي. آمین

په یوحدیث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ دجنت د خوشحالی او راحت او د دوزخ د کړاوونو او عذابونو یادونه وکړه نوویي فرمایي:

يُؤْتَى بِأَنْعَمِ أَهْلِ الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُصْبَغُ فِي النَّارِ صَبْغَةً ثُمَّ يُقَالُ يَا ابْنَ آدَمَ هَلْ رَأَيْتَ خَيْرًا قَطُّ هَلْ مَرَّ بِكَ نَعِيمٌ قَطُّ فَيَقُولُ لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ وَيُؤْتَى بِأَشَدِّ النَّاسِ بُؤْسًا فِي الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيُصْبَغُ صَبْغَةً فِي الْجَنَّةِ فَيَقَالُ لَهُ يَا ابْنَ آدَمَ هَلْ رَأَيْتَ بُؤْسًا قَطُّ هَلْ مَرَّ بِكَ شِدَّةٌ قَطُّ فَيَقُولُ لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ مَا مَرَّ بِي بُؤْسٌ قَطُّ وَلَا رَأَيْتُ شِدَّةً قَطُّ (صحیح مسلم - (13 / 411)

(دقیامت په ورځ به یو داسې انسان راوستل شي چې په دنیا کې به یې ترټولو زیات په عیش، آرام او خوشحالی او شان و

شوکت ژوند تیر کړی وي خو د خپلې بدمرغۍ له امله به هغه د دوزخ ورگرځیدلای وي نو د دوزخ په اور کې به یوه غوټه ورکړای شي، بیا به راو ایستل شي او پوښتنه به ترې وشي چې ایا تا کوم وخت په اسودګۍ او راحت سره ژوند کړی ؤ؟ هغه به ووايي: ای زما ربه! ستا په ذات مې دې قسم وي! ما هیڅکله هم هوسا ژوند او راحت نه دی لیدلې.

اویو بل سړی به راوستل شي چې په دنیا کې به یې په ډیرو سختیو او کړاوونو کې ژوند تیر کړي وي خو د جنت وړ به ګرځیدلې وي نو هغه ته به په جنت چکرورکړل شي اوبیا به راوایستل شي او پوښتنه به ترې وشي چې تا چیرې سختي او کړاوونه لیدلي وه؟ هغه به ووايي: نه زما ربه! ستا په ذات مې دې قسم وي! ماته هیڅکله هم کومه سختي او کړاو نه دی رسیدلې او نه مې لیدلې دی.

حقیقت دادی چې په جنت کې الله پاک داسې هوسا او ډاډمن ژوند او نعمتونه مومنانو ته تیار کړي دي چې د دنیا په سختو ستونزو او کړاوونو کې ژوند کوونکې انسان به یوه شېبه هم جنت ته درسیدلو وروسته د خپل ټول ژوند کړاونه او ستونزې هیرې کړي، او دوزخ د داسې سترو عذابونو او کړاوونو کور دی چې په دنیا کې د ټول عمر په هو ساینې او راحتونو کې ژوند کوونکې انسان به هم یوه شېبه په دوزخ کې دهغې دبدبویې او ناوړه عذابونو په لیدلو د خپل ټول دیناوي ژوند سوکالۍ، خوښۍ او راحتونه هیر کړي او داسې به وایي چې ما هیڅکله خوشحالي او راحتونه نه دي لیدلي.

د دوزخ د عذابونو د سختیو اندازه یواځې له دې یو مبارک حدیث څخه هم کیدای شي:

رسول الله ﷺ وفرمایل:

إِنَّ أَهْلَ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَرَجُلٌ تُوَضَّعُ فِي أَحْمَصٍ
قَدَمَيْهِ جَمْرَتَانِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاعُهُ (صحیح مسلم - (1 / 481)

(په دوزخ کې به تر ټولو کم عذاب هغه انسان ته وي چې دهغه خپلې به داور وي چې له دې امله به يې مازغه داسې خوتيري لکه څرنگه چې د نغري دپاسه ديگ ايشيري) دوزخيانو ته چې به دخوراک اوڅښاک لپاره څه شی ورکول کيږي نو دهغو يادونه د قرآن مجيد په آيتونو کې وړاندې وشوه. په دې لړ کې دوه مبارک احاديث نور هم واورئ: رسول الله ﷺ وفرمايل:

لَوْ أَنَّ دُلُومًا مِّنْ عَسَاقٍ يُّهْرَاقُ فِي الدُّنْيَا لَأَتَنَّ أَهْلَ الدُّنْيَا
(سنن الترمذي - (9 / 155)

(دوزخيان چې به کومې بدبويه وي ننې زوې څښي که چيرې له هغه څخه يوه بوکه اوډولچه دنيا ته راواچول شي نو ټوله دنيا به دهغې له بد او ناوړه بوې څخه ډکه شي) په يوبل حديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ دهغه زقوم يادونه وکړه چې د دوزخيانو خوراک به وي نو ښايي فرمايل:

لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِّنَ الزَّقُومِ قُطِرَتْ فِي دَارِ الدُّنْيَا لَأَفْسَدَتْ عَلَى
أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامَهُ (سنن الترمذي - (9 / 156)

(که چيرې دزقوم يو څاڅکي دې دنيا ته را وڅيږي نوپه نړۍ کې به په خلکوژوندتريخ اوخراب کړي،نوبياپه هغه انسان به څه تيريرې چې زقوم يې خوراک وي؟

ای الله! مونږ او ټول مومنان د دوزخ د هرډول عذاب څخه خوندي وساتي. آمين وروڼو! دبرزخ، قبر، قيامت، جنت او دوزخ په باره کې چې د الله پاک کتاب قرآن مجيد او دهغه رسول حضرت محمد صلی الله عليه وسلم مونږ ته کومې لارښوونې کړي دي (چې په تيرو

دوو لوستونو کې يې مونږ يادو نه وکړه (نوپه دې کې ديوې ذرې برابر هم شک او شبهه نشته. په الله قسم چې دغه ټولې خبرې حق او ريښتوني دي اوله مرگه پس به مونږ ټول داحالات دسر په سترگو ووينو.

په قرآن مجيد او احاديثو کې دقيامت، جنت او دوزخ يادونه په دومره تفصيل سره اوپه سلگونو ځله ددې لپاره شوې ده چې مونږ د دوزخ له عذاب څخه د ژغورنې اود جنت ور گرځيدلو له کوښښونو او هڅو څخه غافل اوبې پروانه شو.

ورونو! دا دنيا ژوند دخو ورځو دی، يوه ورځ به هرومرو مونږ ټول له دې فانې نړۍ څخه سترگې پټوو او مړه کيږوبه او قيامت په يقين سره راتلونکی دی او مونږ ټول به دحساب ورکولو لپاره هرومرو دخپل پالونکي رب په وړاندې حاضريږو او بيا به له دې څخه وروسته زمونږ تلپاتې هستوگن ځای ياپه جنت کې وي ياپه دوزخ کې. اوس ددې وخت دی چې له تيرو گناهونو څخه په اخلاص توبه وکړو او دراتلوونکي لپاره خپل ژوند سم کړو، له دوزخ څخه د ژغورلو اود جنت حاصلولو فکر او کوښښ وکړو. که خدای مکړه ژوند همداسې په غفلت اوبې پروايي کې تير شي نو له مرگه پس به ارمان اود دوزخ له عذاب پرته نور هيڅ په لاس رانه شي.

اولسم څپرکې

دالله پاک ذکر کول

څرنگه چې داسلام دسپيڅلي دين ښوونه او غوښتنه داده بلکې ښايي داسې وويل شي چې په حقيقت کې اسلام ددې نوم دی چې دالله پاک بنده خپل ټول ژوند دالهي احکامو لاندې تير کړي او په هر حال او هره معامله کې هغه دالله پاک حکم ته غاړه کيږدي. څرنگه چې داخبره په کامله توگه هغه مهال ترلاسه کيدای شي چې بنده هره شيبه الله پاک ته متوجه وي اود هغه ذات لويوالي، عظمت او محبت دده د زړه په ژورو کې ځای ونيسي.

نو له دې کبله داسلام يوه ځانگړې لارښوونه داده چې بنده ډير زيات دالله پاک ذکر وکړي اود الله په تسبيح (سبحان الله) تقدیس (پاکي بيانولو) حمد او ثنا سره دهغه ژبه تل لمدۀ وي، په زړه کې دالله پاک د ستروالي، عظمت او محبت پيدا کولو دا يوه ځانگړې وسيله او ازمويل شوی نسخه ده، دا يوه فطري خبره ده چې کوم انسان دجاد عظمت او کمال په فکر کې هروخت مشغول وي اود چادجمال او ښکلا صفتونه چې شپه ورځ بيانوي نو دهغه په زړه کې دهغه ذات عظمت او محبت هرومرو پيدا کيږي، پرلپسې پرمختگ او ترقي کوي. په هر حال دا يو حقيقت دی چې د ذکر ډيروالي او کثرت دعشق او مينې څراغ روشانه کوي او ددې شغلې نورې هم تيزوي او زياتوي او دا هم يو حقيقت دی چې دکامل اطاعت او بندگۍ هغه ژوند چې نوم يې اسلام دی دا يواځې له محبت څخه پيدا کيږي، يواځې محبت هغه شی دی چې ريښتوني محبت کونکي، دخپل رب کامل اطاعت کونکي او غاړه ايښودونکي جوړوي.

عاشقــي چيســت بگــو

بندهء جانان بودن .
عاشقې څه شی دی ووايه ؟ دخپل
محبوب مري او غلام کيدل .
نوله دي کبله په قرآن مجيدکې دالله پاک د
ډير ډير ذکر کولو په زيات زيندگار سره
لارښوونه شوې ده او رسول الله صلى الله عليه
وسلم هم د ذکر ډير زيات ثوابونه ، اجر و نه او غوره
والي بيان کړی دی . د مثال په ډول :
الله پاک فرمايې :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ (٤١) الأحزاب: ٤١

ای مومنانو! الله ډير ياد کړئ سهار مابښام
يې تسبيح ووايي
او الله پاک فرمايې :

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ (١٠) الجمعة: ١٠

او الله ډير يادوئ ترڅو مو برې په برخه شي
په ځانگړې ډول دوه شيان داسې دي چې په
هغې کې په مشغوليدو او ورننوتلو يا دهغي
په نشه کې په مست کيدو سره انسان خپل رب
هيروي چې يو يې مال او شتمني ده او دوه
نښه او اولادونه دي نو له دې کبله ددغو
دواړو شيانو په نوم اخيستلو سره يې په
ښکاره توگه مسلمانانو ته خبردارې ورکړې
او داسې لارښوونه يې کړې .

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ (٩) المنافقون: ٩

ای مومنانو! بايد مالونه او بچيان مو دالله
له ذکر نه غافل نه کړي او هر څوک چې په دې
کار اخته شو نو همدوې پوره زيانمن دي .
په اسلام کې پنځه وخته لمونځونه فرض دي
اوبې له شکه دا دالله پاک ذکر دی بلکې د

اعلی درجې ذکر دی خو هیڅکله دکوم مسلمان لپاره دا جایز نه دي چې هغه یواځې دلمانځه ذکر پوره او کافي وگڼي او بهر له لمانځه دالله پاک له ذکر او یادولو څخه بې فکره او غافل واوسي.

بلکې داسلام څرگند او روښانه حکم دادی چې دلمانځه برسیره هم چې په هر حال کې وي باید د الله پاک څخه غافل نه شي. الله پاک فرمایي:

﴿فَإِذَا قُضِيَتْهُمُ الصَّلَاةُ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ فِيمَا وَفَعَدُوا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ۝۱۰۳﴾ النساء: ۱۰۳

بیا کله چېگ له لمانځه څخه وزکگار شئ نوپه ولاړیگ، ناستیگ او ملاستیگ په هر حالت کشیگ الله یادوی او کله چېگ آاه شئ نو پوره لمونځ ادا کوئ لمونځگ په حقیقت کشیگ یوداسیگ فرض دی چېگ دوخت له پابنده سره پر مؤمنانو لازم کوی شوی.

تردې پورې چې کوم وگړي دالله په لاره کې دجهاد لپاره وتلي وي نو هغوی ته په ډیر ټینگار سره حکم شوی دی چې دالله پاک له ذکر او یادولو څخه غافل نه شي بلکې دالله پاک ذکر دې ډیر کوي. د الانفال په سورت کې الله پاک فرمایي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝۴۵﴾ الأنفال: ۴۵

ای مومنانو! کله چې د دشمن له کومې ډلې سره مخ شوئ نو پښې مو کلکې کړئ او الله ډیر یادوی ښایي چې برې موبه برخه شي له دې مبارک آیت څخه معلومه شوه اود

پورته یاد شوي ایت څخه هم (وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) څرگنده شوه چې د مومنانو بریالیتوب او کامیابی د الله پاک د ډیر ډیر ذکر کولو سره ځانګړی تړاو لري اود المنافقون سورت کوم آیت چې پورته نقل شوی دی نو له هغې څخه هم معلومه شوه چې د الله پاک له ذکر او یاد څخه غافل اوبې پروا خلک بدمرغه او په زیان کې لویدلي دي اود الرعد سورت په یو مبارک آیت کې د الله پاک د ذکر یو خاصیت او ځانګړتیا دا بیان شوې چې په دې سره د زړه ډاډ او اطمینان حاصلیږي. الله پاک فرمایي:

أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾ الرعد: ٢٨

خبرشئ چې په ذکر د الله سره ډاډمن کیږی زړونه

دقرآن مجید دپورتنیو مبارکو آیاتونو له لیکلو څخه وروسته د رسول الله ﷺ څو مبارک احادیث هم واورئ:

سُئِلَ أَيُّ الْعِبَادِ أَفْضَلُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ الذَّاكِرُونَ
الله كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (سنن الترمذي - (11 / 228)

(د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وشوه چې د قیامت په ورځ به کوم کسان د الله پاک له بنده ګانو څخه تر ټولو په اوچتو او هسکو درجو کې وي؟ نبي کریم ﷺ وفرمایي: د الله پاک ذکر کوونکي نارینه او ښځې)

په صحیح بخاري او صحیح مسلم کې روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایي:

مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ
(صحیح البخاري - (20 / 23)

(د الله پاک ذکر کوونکي او نه ذکر کوونکي

مثال د ژوندي او مړي دی) یعنې ذکر کونکې ژوندی اونه ذکر کونکې مړ بلکه مردار دی.

له حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم به فرمایل:

« **إِنْ هَذِهِ الْقُلُوبُ تَصْدَأُ ، كَمَا يَصْدَأُ الْحَدِيدُ إِذَا أَصَابَهُ الْمَاءُ** »
قیل : یا رسول الله ، وما جلاؤها ؟ قال : « كثرة ذكر الموت وتلاوة القرآن (شعب الإيمان للبيهقي - (5 / 26))

دازرونه زنگ نیسي لکه څرنگه چې اوسپنې ته اوبه ورسېږي نوزنگ نیسي، وویل شول !
 یارسول الله ! ددې صفایي په څه کیږي ؟ هغه وفرمایل: دمرګ زیات یادول او دقرآن مجید تلاوت (ذکر).

((مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ مِنْ عَمَلٍ أَنْجَى لَهُ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ))
موطأ مالك - (2 / 141)

اود الله پاک له عذاب څخه په ژغورلو کې دالله پاک له ذکر څخه بل زیات اغیزناک شی نشته .

د ذکر حقیقت:

دلته په دې خبره ځان په ښه توګه پوهول پکار دي چې د ذکر اصل حقیقت دادی چې انسان د الله پاک څخه غافل نه شي چې په کوم حال او څه مشغولتیا کې بوخت وي نو د الله پاک او دده احکامو ته متوجه وي، د هغه لپاره سره له دې چې دا اړین نه دي چې هر وخت او په هر حال کې په ژبه هم ذکر وکړي خو دا یو واقعیت دی، دالله پاک دکومو بنده ګانو چې دا حال وي نو دهغوی ژبې هم د الله پاک په ذکر سره لمدې وي او دا حال (چې هر وخت د الله پاک اودده د حکمونو طرف ته متوجه وي او هیڅ غفلت ونه کړي) په عمومي توګه د الله پاک دهغو بنده ګانو وي چې پر ژبې دډیر ډیر ذکر کولو په وسیله په خپل زړه او مغزو کې

د یاد او توجه مستقل کیفیت پیدا کول غواړي، په الله الله ویلو سره خپل د زړه اړیکې ټینګوي نو له دې امله لسانې ذکر (یعنې پر ژبه د ذکر ډیر ډیر کول په هر حال اړین دي). د دې عصراو زمانې ځینې لیک لوستي وګړي په ناسم فهم کې ټکیل دي چې هغوی په کثرت سره د الله پاک ذکر کول پر ژبه ګټور عمل نه ګڼي. حال دا چې د رسول الله ﷺ په مبارکو احادیثو کې په څرګنده ددې حکم موجود دی او نبي کریم ﷺ ددې ډیر فضیلتونه بیان کړي دي.

له حضرت عبدالله بن بسر τ څخه روایت دی وای چې (یوسړی د نبي کریم ﷺ په خدمت کې حاضر شو او عرض یې وکړ: ای د الله رسول! د اسلام احکام ډیر دي ماته د داسې څیز لارښوونه وکړئ چې په کلکه یې ونیسم، نبي کریم ﷺ ورته وفرمایل: ((لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا بِذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ)) مسند أحمد - (36) / 99

ستا ژبه دې تل د الله عزوجل په ذکر لمده وي. په یو قدسي حدیث شریف کې راغلي دي چې له حضرت ابو هريره τ څخه روایت شوی دی، الله پاک فرمایي: ((وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي)) (صحیح البخاري - (22) / 409)

(کله چې بنده ما یادوي او زما ذکر کوي نو زه د هغه سره یم).

درسول الله صلی الله علیه وسلم بنودلي

ځانکړي ذکرونه اواذکار

کوم مبارک آیتونه او احادیث چې تر دې

ځایه ذکر شول نو له هغو څخه دالله پاک د ذکر اهمیت او غوره والې معلوم شو او پورته یادونه وشوه چې د الله پاک په زیات ذکر کولو سره د الله پاک سره محبت پیدا او زیاتیري، اوس مونږ ته ښایي چې د رسول الله ﷺ خوښ او ښودلې ځانگړې کلمې او ذکرونه وپیژنو:

تر ټولو غوره ذکر (افضل الذکر):

له حضرت جابر رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایيل:

جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (سنن الترمذي - (239 / 11))

(په ټولو ذکرانو کې غوره د (لااله الاالله) ذکر دی.

په یو بل حدیث شریف کې دي چې له حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روایت شوی دی وایي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایيل:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا قَالَ عَبْدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَطُّ مُخْلِصًا إِلَّا فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ حَتَّى تُفْضِيَ إِلَى الْعَرْشِ مَا اجْتَنَبَ الْكِبَائِرَ (سنن الترمذي - (15 / 12))

کله چې کوم بنده په کامل اخلاص سره لااله الاالله ووايي نو ددې کلمې دپاره د آسمانونو دروازې برسيره کيږي تردې چې دا راساً عرش ته رسيږي، په دې شرط چې دغه بنده له غټواوکبيره گناهونو څخه ځان وساتي.

په یو حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایيل:

قَالَ مُوسَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : يَا رَبِّ عَلَّمَنِي شَيْئًا أَذْكُرُكَ بِهِ ، أَوْ أَدْعُوكَ بِهِ ، فَقَالَ : يَا مُوسَى ، قُلْ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، فَقَالَ : يَا رَبِّ ، كُلُّ عِبَادِكَ يَقُولُ هَذَا ، إِنَّمَا أُرِيدُ شَيْئًا تَخْصِنِي بِهِ ،

قَالَ : يَا مُوسَى لَوْ أَنَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعَ وَضَعْنَ فِي كِفَّةٍ ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فِي كِفَّةٍ ، لَمَأَلَتْ بِهِنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ " (شرح السنة (احاديث فقط) - (1 / 313))

(يوئل موسی ﷺ پاک ته عرض وکړ چې ماته داسې کلمه راوښايه چې په هغې ستا ذکر او دعا کوم، الله پاک ورته وفرمايل: له طرفه ځواب ورکړل شو چې د لاله الله په وسيله زما ذکر کوه، حضرت موسی عليه السلام عرض وکړ چې دا ذکر خو ستا ټول بندگان کوي، زه د کومې ځانگړې کلمې غوښتنه کوم، نوالله پاک وفرمايل: ای موسی! که چیرې اووه آسمانونه او اووه زمکې د تلې په یوه پله کې کيښودل شي او لاله الله د تلې په بله پله کې نو د لاله الله پله به پرې درنه شي).

په حقیقت کې لاله الله ډیره ستره او عظیمه کلمه ده خو خلک دا یواځې یوه ساده او اسانه کلمه گڼي. دې عاجز (مؤلف) دالله پاک له یوه مخلص او ریښتوني بنده څخه اوریدلي دي چې په یو خاص حالت کې دی ناچیز (مؤلف) ته مخاطب شو او راته یې وویل: (که چیرې دکوم انسان سره دنیا ډیرې خزانې وي ماته دا ووايي چې دا ټولې خزانې ته واخله او ددې په بدل کې ستا یو ځل د لاله الله ذکر ماته راکړه، نو الحمدلله دافقیر به په دې باندې راضي اوخوښ نه شي. کوم ناخبره ښايي داد مبالغې څخه ډکه دعوی وگڼي خو ریښتوني خبره دا ده دالله پاک په وړاندې چې لاله الله کوم قدر، عظمت او ارزښت لري هغه ډیر زیات دی. که چیرې الله پاک خپل بنده ته ددې ریښتوني یقین په برخه کړي نو د هغه به دغه حال وي چې دټولې نړۍ دخزانو په بدل کې به ديو ځل لاله الله د ویلو په ورکولو هیڅکله راضي او خوښ نه وي.

کلمه تمجید یا دریمه کلمه:
عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ أَرْبَعٌ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ
 (صحیح مسلم - (11 / 77)

له حضرت سمره بن جندب رضی الله عنه څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: (په ټولو کلمو او خبرو کې غوره او افضل دا څلور کلمې دي: (سبحان الله والحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر.

او د حضرت ابوهريره رضي الله عنه په روايت کې دي وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ
 (صحیح مسلم - (13 / 205)

(دا کلمات: سبحان الله، والحمد لله، و لا اله الا الله والله اکبر) ماته له ټولو هغو شيانو څخه زیات خوښ او محبوب دي چې لمر پرې راڅیږي.

په حقیقت کې دا کلمه ډیره هر اړخیزه او جامع کلمه ده اود الله پاک د ثناء، ستاینې او صفت ټول اړخونه په دې کې داخل دي. په ځینو روایتونو کې د **(الله اکبر)** څخه وروسته **(لا حول ولا قوة الا بالله)** هم راغلی دی. زمونږ

یواستاز او مرشد به ددې کلمې مختصره تشریح داسې کوله: چې **(سبحان الله)** الله تعالی له هر عیب او نقصان څخه پاک دی اوله هغو ټولو شيانو څخه (منزه) دی چې دهغه د شان مناسب نه دي.

(الحمد لله) ټولې ښیګنې اود کمال ټول صفتونه په هغه کې موجود دي نو ځکه ټولې ستاینې یواځې دهغه لپاره دي **(الحمد لله)** څرنگه چې دهغه دا شان دی چې له هرې نامناسبې خبرې څخه پاک او منزه دی او ټولې ستاینې، ښیګنې او کمالات په هغه کې موجود دي نو یواځې همغه

ذات د عبادت وړ، معبود او مطلوب دی.
(لااله الا الله) مونږ یواځې او ایکې یواځې دهغه عاجز او کمزوري بنده ګان یو او د هغه ذات ډیر لوی دی **(الله اکبر)** مونږ په هیڅ ډول دهغه د بندګۍ حق نه شو ادا کولای اود هغه لور او اوچت دربار ته نه شو رسیدلای خو داچې هغه زموږ سره مرسته او کومک وکړي **(لا حول ولا قوة الا بالله)**.

دبي بي فاطمي رضي الله عنها تسبيحات:
سَأَدْلُكُنَّ عَلَى مَا هُوَ خَيْرٌ لَّكَ مِنْ ذَلِكَ تُكَبِّرُنَّ اللَّهَ عَلَى إِشْرَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ تَكْبِيرَةً وَثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ تَسْبِيحَةً وَثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ تَحْمِيدَةً وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
 (سنن أبي داود - (8 / 219))

مشهور حديث دی چې بي بي فاطمي رضي الله عنها به خپل دکور ټول کار پخپله کاوه تردې چې پخپله به يې میچن کوله. یوځل هغې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض وکړ چې ددغو کارونو لپاره ورته کوم خادم ورکړي نو رسول الله صلی الله علیه وسلم هغې ته وفرمایل ((زه تاته له خادم څخه ښه او غوره څیز ونه ښایم ؟ هغه دادي: چې ته دهر لمانځه نه وروسته او دويده کیدو پروخت ۳۳ ځله سبحان الله ۳۳ ځله الحمد لله او ۳۳ ځله الله اکبر وایه اوپه اخرکې داووايېه: **(لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)** داستا لپاره له خادم څخه په ډیرو درجو غوره اوبهتر دی)).

په یو بل حديث شریف کې ددغو کلمو فضيلت، غوره والې او خاصیت دا بیان شوی دی:

((مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَتِلْكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ وَقَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ))
(صحيح مسلم - (3 / 262))

(ڇوڪ چي دهر لمانڇه ڇخه وروسته ۳۳ ڇله سبحان الله ۳۳ ڇله الحمد لله او ۳۴ ڇله الله اڪبر وائي اوپه آخر ڪي پوڄل ڊاڪلمه ووايي: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) ٽول گناهونه به ڀي وبڻيل شي ڪه ڇه هم دسمندر دڄڪ په اندازه وي.

سبحان الله وبحمده

له حضرت ابوهريره رضی الله عنه ڇخه روايت دی وائي چي رسول الله ﷺ وفرمايل :
مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ حُطَّتْ خَطَايَاهُ
وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ
(صحيح البخاري - (20 / 20))

(ڇوڪ چي سهاراو ماشام ۱۰۰ ڇله (سبحان الله وبحمده) ووايي نودهغه گناهونه به محوه شي ڪه دبجر دڄڪ په اندازه هم وي.
اود حضرت ابوهريره رضی الله عنه په يوبل روايت ڪي راغلي دي چي رسول الله ﷺ وفرمايل:
كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ -
(صحيح البخاري - (20 / 21))

(دوه ڪلمي دي پرڙبه ڏيري اساني، دميزان په تله ڪي ڏيري درني او رحمن ذات ته ڏيري خوشي دي چي هغه (سبحان الله وبحمده سبحان الله العظيم) دي.

سره له دي چي له رسول الله ﷺ ڇخه دالله پاڪ

د ذکر په باره کې نور هم ډیر الفاظ او کلمات روایت شوي دي خو مونږ چې ددغو څو کلمو پورته یادونه وکړه که چیرې د الله پاک کوم بنده ددغو یا له دغو کلمو څخه ځینې خپل ورد او ذکر وگرځوي نو پوره اوکافي دي. د ذکر په لړ کې یوه بله خبره هم په ځانګړي ډول دیادولو وړ ده او هغه دا چې ترکومه پورې چې د آخرت د اجر او ثواب تر او دې نو ددې لپاره کومه ځانګړې قاعده او قانون نشته، د الله پاک کوم بنده چې د ذکر کومه کلمه هم په اخلاص او د ثواب په نیت سره په کوم وخت او کوم مقدار ولولي نو انشاء الله هغه به ددې دپوره اجر او ثواب څخه برخمن کیږي.

خو ښاغلیو مشایخو په زړه کې د یو ځانګړي کیفیت پیدا کولو دپاره، د مثال په توګه د الله پاک د محبت د زیاتولو لپاره یا په زړه کې د حاضریدو او بیدارۍ د کیفیت پیدا کولو دپاره یاد کوم ځانګړي روحاني او قلبي رنځ د علاج او درملنې لپاره په ځانګړیو طریقو د کوم ذکر ښوونه کوي نو په هغې کې د ښودلې شمېر او طریقي پابندي کول اړین دي چې ښوونه یې ورته کړي وي ځکه د کوم مقصد او موخې لپاره چې هغه ذکر کیږي هغه په دغه طریقه لاس ته راتلای شي. ددې یو مثال دادی که چیرې کوم انسان یواځې د اجر او ثواب لاسته راوړلو دپاره د الحمد شریف یا د قرآن شریف د کوم سورت تلاوت وکړي نو په دې کې کوم حرج نشته چې یوځل دسهار مهال ددې تلاوت وکړي یو ځل د غرمې او یوځل ماسپښین او یو ځل ماشام او په همدې ډول درې ځلور ځله د شپې مهال خو که چیرې هغه ددغه سورت یادول (حفظ کول) غواړي نو هغه به پرلپسې شل ځله ځله پرته له ځنډه په یو ځل ناستي

کې لولي له دې پرته یې هغه نشي زده کولای نو توپیر یواځې همدومره دی، په هغه عمومي ذکر کې چې یواځې داجر او ثواب لپاره کیږي او په خاص ذکر کې چې مشایخ یې دتصوف دلارویانو (اهل سلوک) لپاره دعلاج او تدبیر په ډول وړاندیز کوي. ډیر وګړي د ذکر ددغو ډولونو ترمنځ دتوپیر په هکله د معلوماتو دنه درلودلو په اړه د علمي اوفقهي ستونځو سره مخامخ کیږي ځکه (ددغه لنډې خبرې دلته یادونه وشوه).

دقرآن مجید تلاوت:

دقرآن مجید تلاوت هم دالله پاک ذکر دی بلکه د ډیر اعلی او د اوچتې درجې ذکر دی، په یو حدیث کې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

وَفَضْلُ كَلَامِ اللَّهِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ

(سنن الترمذي - (10 / 169)

(دالله پاک دکلام غوره والی دنورو کلامونو په مقابله کې داسې دی لکه د الله پاک فضلیت او غوره والی دهغه پر مخلوق). په یو بل حدیث شریف کې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا لَا أَقُولُ الْم حَرْفٌ وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ وَلَا م حَرْفٌ وَمِيمٌ حَرْفٌ

(سنن الترمذي - (10 / 153)

(څوک چې دالله تعالی دکتاب یو توري (حرف) ولولي نو دهغه لپاره یوه نیکي ده او ددې یوې نیکي اجراو ثواب دلسو نیکو برابر دی، بیایې وفرمایل: زه دانه وایم چې (الم) یو حرف دی بلکه الف یو حرف لام بل حرف او میم بل حرف دی).

په یو بل ځای کې رسول الله صلی الله علیه وسلم

و فرماییل:
**وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ
 وَيَتَذَكَّرُونَ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ
 وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ**
 (صحيح مسلم - (13 / 212)

((کله چې یو قوم اوډله دالله پاک په کوم کور کې راجمع شي او دالله پاک د کتاب تلاوت او تدریس کوي نوپه هغوی ډاډاوسکینه نازلېږي، رحمت هغوی رانغاړي اودرحمت پرېشتي له هغوی څخه راتاویږي، او الله پاک هغوی په خپل مجلس کې یادوي))

دنن سبا دځینو نویو تعلیم یافته وگړو دا خیال دی او هغوی په ډیره بې باکی او زور سره ددې خپراوي کوي چې د قرآن مجید په معنی او مفهوم د پوهیدو پرته تلاوت کول څه گټه نه لري، دغو خوارانو شایي داسې انگیرلې وي چې څرنگه دقانون یا اخلاقو نور کتابونه دي نو قرآن مجید هم ددې په څېر کوم کتاب دی اوڅنگه چې دقانون یا اخلاقو د کوم کتاب لوستل پرته له معنی پوهیدلو بې گټې دي نو په همدې ډول دغه وگړي د قرآن مجید تلاوت پرته د معنی پوهیدلو بې گټې گڼي حال دا چې قرآن مجید د نورو ټولو کتابونو څخه توپیر لري، دالله پاک ددې سپیڅلي کتاب ځانگړتیا داده چې دا دالله پاک کتاب دی نو له دې کبله په ادب او عظمت سره یواځې ددې تلاوت هم دالله سره دمحبت او بندگی د اړیکودڅرگندولو یو عمل دی نو دا پخپله یو مستقل عبادت دی. که چیرې دقرآن مجید دتلاوت مقصد یواځې پوهیدل وای نو په یو لمونځ کې به څلور ځله د سورت فاتحي دلوستلو حکم نه وای شوې ځکه په معنی او مطلب د پوهیدو لپاره خو یوځل تلاوت کول

پوره وي. ددغه ډول تيروتونو سره يواځې هغه وگړي مخ كيږي چې الله پاک ددنيا د حاکمانو په څير يواځې يو حاکم گڼي اود الله پاک له مقام سره ناشنا دي يا داسې وگڼي کومو وگړو چې يواځې په دماغو سره الله پاک پيژندلي او منلي دي او په زړه سره منل تر اوسه پورې دهغوی نه دي په برخه شوي. ددې سره ښايي دې لورته هم کلکه توجه وشي چې دقرآن کریم کوم اصل مقصد (هدايت اونصیحت) دی نو داله پوهې او پوهيدلو سره تړلې دی نوځکه په دې باندې پوهيدل،په تفکر او تدبر سره يې تلاوت کول د نيکمر غی لوړه درجه او اوچت مقام دی، همدا په دې مسئله کې دااعتدال ټکي او حق خبره ده. **(ولکن اکثرالناس لايعلمون).**

د ذکر په اړه څو وروستۍ خبرې

۱- په ډير ذکر کولو سره چې الله پاک د کومو بنده گانو په زړونو کې پوخ ځای نيولي دي اود هغوی د ژوند برخه گرځيدلي نو هغوی ته د ذکر لپاره د کومې ځانگړې پابندۍ او اهتمام اړتيا نشته،خو که چيرې زمونږ په څېر عام وگړي د ذکر په وسيله د الله پاک سره خپلې اړيکې ټينگول او د ذکر له برکتونو او ښيگڼو څخه برخمن کيدل غواړي نو بيا دا اړين دي چې د خپلو حالاتو په لحاظ سره د ذکر شمير او ددې لپاره وخت مقرر کړي او غوره داده چې د ذکر د کلماتو په ټاکلو کې د کوم ذکر کوونکي څخه مشوره يا د پورته يادو شويو کلماتو څخه د خپل ذکر کولو لپاره اندازه وټاکي همدارنگه د

قرآن مجید د تلاوت لپاره هم وخت مقرر کړي.
۲- تر څو پورې چې امکان لري نو د کومې کلمې په واسطه چې د الله پاک ذکر کوئ نو معنی ته یې هم په غور او دقت سره توجه کوئ او د الله پاک د عظمت او محبت د شعور او احساس سره ذکر وکړئ او په دې یقین او باور وساتئ چې الله پاک زما سره دی او زما هر لفظ اوري.

۳- د ذکر لپاره اودس شرط نه دی نو ځکه د اودس نه لرلو په حالت کې هم ذکر کولاى شئ ، انشاء الله تعالى د کوم اجر او ثواب وعده چې شوې ده هغه به درته پوره پوره درکول کيږي خوله اوداسه سره د ذکر تاثیر او نورانیت ډیر زیاتيږي.

۴- پورته یادونه وشوه چې د ذکر په ټولو کلماتو کې کلمه تمجید (سبحان الله والحمدلله ولا اله الا الله والله اکبر) ډیره بشپړه کلمه ده، که چیرې دا خپل ذکر او ورد وگرځوئ نو په دې کې هرڅه شته او مونږ خپل زیاتره مشران لیدلي دي چې هغوی پوهانواوډده کوونکوته دپرلپسې ذکر او ورد لپاره همدا کلمه او ددې سره د استغفار او درود شریف ښوونه کوله چې ددې بیان د راتلونکي لوست څخه وروسته راځي. الله پاک دې مونږ ټولو ته توفیق راکړي چې د هغه په ذکر سره زمونږ زړونه ودان او ژبې لمدې وي او ددې انوار، اغیزې، برکتونه او گټې مو په برخه شي.

زمونږ بوختیا دې ټوله شپه د خپل محبوب په یاد ژریدل وي او زمونږ خوب دې د خپل محبوب په خیال او فکر کې قربان شي.

اتلسم څپرکې

دُعا

هرکله چې دا خبره يقيني، باوري او منل شوې ده چې د دنيا ټول نظام د الله په حکم سره چلېږي او هرڅه د هغه په لاس او واک کې دي نو په هرې کوچنۍ او لويه اړتيا کې الله پاک ته سوال کول او دعا غوښتل په کامل ډول فطري خبره ده. نو له دې کبله د هر مذهب پيروان په خپلو اړتياوو او ضرورتونو کې د الله پاک څخه دعا غواړي خو اسلام په ځانگړي توگه او خاص ډول ددې لارښوونه او په دې بې ټينگار کړۍ دی. الله پاک فرمايي:

(وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ﴿٦٠﴾ غافر: ٦٠)

او ستاسي رب فرمايي: ما وبلئي زه به مو غوڻيٽني ومنم

(قُلْ مَا يَعْبُدُوا إِلَهُكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ﴿٧٧﴾ الفرقان: ٧٧)

ووايه! كه ستاسي دعاء او عبادت نه وای نو زما رب ستاسي پروا نه لري. بيا پر دعا د حكم ڪولو سربيره دا ڊاڊ هم ورڪراي شوى دى چي:

(وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۗ)

البقرة: ١٨٦ ﴿١٨٦﴾

ڪله چي بندگان زماپه هڪله پوڻيٽنه وڪري نوورته ووايه چي الله پاڪ خپلو بنده گانو ته ڊير نژدي دى او د هغوى دعاگاني اوري او قبلوي يي . او رسول الله ﷺ مونبر ته دا لارڻوونه هم ڪري ده چي په خپلو اړتياوو ڪي د الله پاڪ ڇخه غوڻيٽل او دعا ڪول د اعلى اولوري درجي عبادت دى بلڪي د عبادت روح او ددي مغز دى لکه چي په حديث شريف ڪي راغلي دي چي:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الدُّعَاءُ مَخُّ الْعِبَادَةِ ((سنن الترمذي - (220 / 11))

دعا د عبادت مغز او جوهر دى.
عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ ((سنن أبي داود - (278 / 4))

دادعاخپله عبادت دى.

په يوبل حديث ڪي راغلي دي چي رسول الله ﷺ وفرمايل:

لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنَ الدُّعَاءِ ((سنن الترمذي - (11 / 218))

(د الله پاڪ په وړاندي له دعا څخه زيات بل ڪوم څيزمڪرم اومعزز نشته). او له همدې

کبله دي چې الله پاک له هغه انسان څخه خفه کيږي چې خپلې اړتیاوې له هغه څخه نه غواړي.

لکه چې په یو حدیث کې راغلي دي.

مَنْ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهَ يَغْضَبْ عَلَيْهِ (سنن الترمذي - (11 / 223))

څوک چې له الله پاک څخه سوال او غوښتنه نه کوي هغه پرې په غضب کيږي.

يعني الله تعالى له هغه انسان څخه ناراضه کيږي چې خپلې اړتیاوې او حاجتونه له هغه څخه نه غواړي.

سبحان الله! که چیرې په دنیا کې کوم انسان د خپل نژدې او خور دوست یا خپل نژدې خپلوان څخه پرلپسې د خپلو اړتیاوو په اړه سوال وکړي نو هغه ورڅخه تنگيږي او خفه کيږي خو الله پاک پر خپلو بنده گانو دومره مهربان دی چې په سوال او دعا نه کولو خفه او ناراض کيږي.

په بوبل حدیث شریف کې راغلي دي:

مَنْ فُتِحَ لَهُ مِنْكُمْ بَابُ الدُّعَاءِ فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الرَّحْمَةِ

((سنن الترمذي - (11 / 459))

(کوم انسان ته چې د دعا دروازې پرانستل شوې (يعني د الله پاک له طرفه چې چاته د دعا کولو توفیق ورکړای شي او اصلي دعا کول یې په برخه شي) نو د هغه لپاره د الله پاک د رحمت دروازې پرانستل شوې). په هر حال د کومي اړتیا، موخې او مقصد لپاره الله پاک ته دعا کول د پورته اولوړې درجې یو عبادت هم دی چې الله پاک پرې ډیر راضي او خوشحالیږي او له دې امله د رحمت دروازې ورته برسيره کيږي.

دا حیثیت او مقام د هرې دعا دی که د هر دیني مقصد یا دنیاوي اړتیا لپاره وکړای شي خو شرط دا دی چې د کوم بد او ناروا کار لپاره نه وي، د ناروا کار

لپاره دعا کول هم ناروا او گناه ده. دلته یوه خبره د یادولو وړ ده چې هر څومره دعا د زړه له تل او ژورو څخه او د خپل ځان عاجز، کمزوری او ناتوانه گڼلو او د الله پاک په قدرت او رحمت د څومره باور او یقین سره وکړای شي نو په هماغه اندازه به د هغې د قبولتیا هیله او امید زیات وي، کومه دعا چې د زړه له تل څخه ونه کړای شي بلکې یواځې په رسمي توګه په ژبې سره وشي نو هغه په اصل کې دعا نه وي. په حدیث شریف کې راغلي دي چې:

ادْعُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ مَنْ قَلْبٍ غَافِلٍ
(سنن الترمذی - (383 / 11))

تاسې الله پاک ته داسې دعا کوئ چې دقبولتیا یقین درسره وي ځکه الله پاک هغه دعا نه قبلوي چې په غافل زړه سره وکړای شي. سره له دې چې الله پاک د هر وخت دعا اوري خو له احادیثو څخه معلومیږي چې په ځینو خاصو او ځانګړیو وختونو کې دعا ډیره قبلېږي. د مثال په ډول د فرض لمونځونو څخه وروسته او د شپې په وروستی برخه کې یا د روژه ماتې پر وخت یا د کوم نیک کار د سرته رسولو څخه وروسته یا د سفر په حالت کې، په ځانګړی توګه چې سفر د دین لپاره او د الله پاک د رضا په خاطر وي، دا خبره هم یاد لرل پکار ده چې د دعا د قبولتیا لپاره د انسان ولي کیدل یا متقي او پرهیزګاره کیدل شرط نه دي. سره له دې چې په دې کې هیڅ شک او شبهه نشته چې د الله پاک د نیکانو او پرهیزګارو بنده ګانو دعاګانې زیاتې قبلېږي.

خو دا سمه نه ده چې وویل شي دعامو وګړو او گناهګارو په دعا هیڅ نه کیږي، رحیم او کریم خدای چې څه ډول گناهګارو ته خوراک

څښاک ورکوي نو په همدې توگه د هغوی دعا گانې هم اوري، نو ښايي چې ټول د الله پاک څخه دعا وغواړي. مخکې یادونه وشوه چې دعا ځانگړې او مستقل عبادت هم دی، نو له دې کبله به دعا کونکې ته په هر حال اجر او ثواب ورکول کيږي او که چېرې په څوځله دعا کولو سره مقصد حاصل نه شي نو بیا هم نهيلي کيدل او دعا پريښودل پکار نه دي، الله پاک زمونږ د غوښتنو پابند نه دی کله کله د هغه د حکمت دا غوښتنه وي چې دعا وروسته قبوله شي او د بنده ښيگڼه هم په دې کې وي خو انسان د خپلې ناپوهۍ له امله په دې نه پوهيږي نو ځکه بیره او جلتې کوي او په نهيلي کيدو سره دعا کول پريږدي. لنډه دا چې بنده ته ښايي چې د خپلو اړتياوو او مقصدونو د پوره کولو لپاره پرلپسې دعاگانې وکړي معلومه نه ده چې الله پاک يې په کومه ورځ او کومه شپه کې قبلوي. رسول الله (ص) د دعا په باره کې يوه لارښوونه دا هم کړې ده چې:

مَا مِنْ رَجُلٍ يَدْعُو اللَّهَ بِدُعَاءٍ إِلَّا اسْتَجَبَ لَهُ فَمَا أَنْ يُعَجَّلَ لَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِمَّا أَنْ يُدَخَّرَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ وَإِمَّا أَنْ يُكَفَّرَ عَنْهُ مِنْ ذُنُوبِهِ بِقَدْرِ مَا دَعَا مَا لَمْ يَدْعُ بِإِثْمٍ أَوْ فَطِيْعَةٍ رَحِمَ أَوْ يَسْتَعِجَلَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ يَسْتَعِجَلُ قَالَ يَقُولُ دَعَوْتُ رَبِّي فَمَا اسْتَجَابَ لِي ((سنن الترمذي - (40 / 12))

(دعا هيڅکله هم نه ضايع کيږي، کله داسې هم کيږي چې الله پاک يو بنده ته دغه څيز ورکول غوره نه گڼي نو ځکه دغه په لاس نه ورځي خو ددې پرځای کوم بل نعمت هغه ته ورکوي يا کوم راتلونکې مصيبت او بلا له هغه څخه دفع کوي يا دغه دعا د هغه دگناهونو کفارو گرځوي (خو څرنگه چې بنده له دغه راز او حکمت څخه خبر نه وي نو ځکه

هغه داسې انگيري چې زما دعا بیکاره شوه) او کله داسې هم کيږي چې الله پاک د خپل بنده لپاره دعا د آخرت تويشه او ذخيره گرځوي يعنې بنده چې د کوم مقصد لپاره دعا کوي الله پاک يې په دې دنيا کې نه ورکوي خو د هغه ددغي دعا په بدله کې د آخرت ډير لوی اجر او ثواب د هغه لپاره ليکل کيږي).

ځينې خلک چې ډيرې دعاگانې يې په دنيا کې نه قبليري کله چې په آخرت کې د خپلو دعاگانو په بدل کې د ثوابونو او نعمتونو ذخيره (پانگې او تويشې) وويني نو په ارمان سره به ووايي چې کاشکې! په دنيا کې زمونږ يوه دعا هم نه وای قبوله شوی، او د ټولو بدله مونږ ته دلته راکړی شوی وای. په هر حال په الله پاک باندې ايمان لرونکي هر بنده ته ښايي چې د الله په قدرت او مهرباني په پوره باور او يقين د کامل اميد او توکل سره د خپلې هرې اړتيا د پاره د الله پاک څخه دعا وغواړي او په دې باندې دې پوخ يقين او باور ولري چې دعا هيڅکله نه ضايع کيږي، تر کومه پورې چې امکان لري دعا په داسې ښو او غوره الفاظو سره کول پکار دي چې د خپل ځان عاجزي، کمزوري، بې چاره گي او د الله پاک عظمت او لويوالي ترې ښکاره او څرگند وي. قرآن مجيد مونږ ته د ډيرو دعاگانو لارښوونه کړې ده او له دې برسیره په مبارکو احاديثو کې هم د رسول الله (ص) په سلگونو دعاگانې راغلي دي. تر ټولو غوره د قرآن پاک او احاديثو دعاگانې دي، له دغو دعاگانو څخه څلوېښت ځانگړې او جامع دعاگانې ددې کتاب په آخر کې هم ليکل شوي دي.

نولسم څپرکې

درود شریف

درود شریف هم په اصل کې یوه دعا ده چې مونږ بنده گان یې د رسول الله ﷺ په حق کې د الله پاک څخه غواړو. دا واقعیت دی چې د الله پاک څخه وروسته پرمونږ تر ټولو زیات احسان او لورینه د رسول الله ﷺ نبي کریم ﷺ د پيرو سختو کړاوونو په زغملو سره د الله پاک دین او لارښوونې مونږ بنده گانو ته را رسولې دي، که هغوی د الله په لاره کې دغه ستونځې او کړاوونه نه وای زغملې نو د دین رڼا به مونږ ته نه وای رارسیدلې او موږ به د کفر او شرک په تړميو کې ټکيل پاتې شوي وای او له مرگه پس به د تل لپاره دوزخ ته تللي وای ! لنډه دا چې د دین او ایمان

دولت ددې نړۍ ترټولو زیات لوی نعمت دی او دا مونږ ته د رسول الله ﷺ په وسیله را رسیدلي دي نو له دې کبله د الله پاک څخه وروسته رسول الله ﷺ زموږ سره ترټولو زیات احسان کوونکی دی، مونږ د نبی ﷺ ددغه احسان کومه بدله او عوض نه شو ورکولای نو یواځې زیات نه زیات چې زموږ په توان کې څه دي هغه دا دي چې د الله پاک څخه د نبی کریم ﷺ لپاره دعا وغواړو او په دې ډول د خپلې اړتیا او شکر اداء کولو ثبوت ورکړو.

زموږ له لوري د نبی کریم ﷺ د لوړ شان او مقام وړ دا دعا کیدای شي چې الله پاک نبی کریم ﷺ د خپلو ځانگړو رحمتونو او برکتونو څخه برخمن کړي او د هغه درجې ترټولو زیاتې لوړې او اوچتې کړي. نو همدې ډول دعا ته درود شریف ویل کیږي. په قرآن مجید کې په ډیره څرگنده توگه او ډیر عجیب انداز مونږ ته ددې حکم شوی دی الله پاک فرمایي:

﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا

عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (الأحزاب: ٥٦)

الله او دهغه پرشگنېگ پر پیغمبر درود وايي ، اة مومنانو ! تاسیگ هم پر هغه درود او سلام وایئ .

په دې آیت شریف کې لومړې دا بیان شوی دی چې الله پاک د خپل پیغمبر پخپله عزت، اکرام اودرناوې کوي او پر هغه مهرباني او شفقت کوي او د هغه د ملایکو هم له پیغمبر سره همدغه سلوک دی چې د پیغمبر ﷺ درناوی او احترام کوي او د الله پاک څخه د هغه لپاره د رحمت غوښتنه او دعا کوي له دې نه پس مونږ مومنانو ته حکم شوی

دی چې تاسې هم د هغه لپاره له الله پاک څخه د رحمتونو دعا کوئ پر هغه سلام ولیږئ. گواکې د حکم کولو څخه مخکې مونږ ته لارښوونه شوې ده چې د کوم کار تاسې ته حکم درکول کیږي هغه الله پاک ته په ځانگړي ډول محبوب او خوښ دی او د ملایکو ځانگړي بوختیا او مشغولیت دی. له دې معلومیدلو څخه وروسته به هغه کوم مسلمان وي چې دا خپله وظیفه جوړه نه کړي. د درود شریف په فضیلتونو کې ډیر احادیث راغلي دي چې دلته د څو مبارکو احادیثو یادونه کوو:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ إِنَّ الدُّعَاءَ مَوْقُوفَ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهُ شَيْءٌ حَتَّى تُصَلِّيَ عَلَى نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

((سنن الترمذي - 2 /

(307

له عمر بن خطاب (رض) څخه روایت دی وایي چې: دعا د اسمان او ځمکې ترمنځ ولاړه وي او هیڅ شی ورڅخه نه پورته کیږي ترڅو پورې چې په خپل نبي (ص) باندې درود ونه لیږئ. د رسول الله ﷺ ډیر مشهور حدیث دی چې نبي

کریم ﷺ وفرمایل:

مَنْ صَلَّى عَلَى وَاحِدَةٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرًا (صحيح مسلم - 2)

(376 /

(څوک چې په ما باندې یوځل درود ووايي الله پاک پر هغه لس رحمتونه نازلوي).

په یو بل روایت کې ددې سره داهم راغلي

دي چې : مَنْ صَلَّى عَلَى صَلَاةٍ وَاحِدَةٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَحُطَّتْ عَنْهُ عَشْرُ خَطِيئَاتٍ وَرُفِعَتْ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ ((سنن

النسائي - (5 / 75)

څوک چې پر ما باندې یوځل درود ووايي نو الله پاک په هغه لس رحمتونه نازلوي، د هغه لس

ګناهونه بشل کيږي او لس درجې يې اوچتېږي.
مَنْ صَلَّى عَلَى صَلَاةٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا وَكَتَبَ لَهُ بِهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ
 ((سنن الترمذي - (305 / 2))

څوک چې پرما يوځل درود ووايي نوالله پاک پري لس رحمتونه نازلوي اولس نیکي ورته ليکل کيږي.

په يوبل حديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ فِي الْأَرْضِ يُبَلِّغُونِي مِنْ أُمَّتِي السَّلَامَ
 ((سنن النسائي - (5 / 51)

(د الله پاک ډيري ملايکي دي چې د هغوی خاص کاردادي چې په زمکې باندې گرځي او زما کوم امتي چې پرما درود او سلام وايي نو هغه يې ماته رارسوي).

سبحان الله! څومره ستر دولت دی چې زمونږ درود او سلام د ملايکو په واسطه رسول الله ﷺ ته رسيږي او په دې توګه زمونږ يادونه هلته کيږي:

په يوبل حديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

أَوْلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَى صَلَاةٍ ((سنن الترمذي - (305 / 2))

(په قيامت کې به ترټولوماته نژدې هغه څوک وي چې په ما باندې ډير زيات درودونه وايي).

په يو حديث کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

الْبَخِيلُ الَّذِي مَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَىَّ ((سنن الترمذي - (11 / 456))

(هغه انسان ډير بڅيل دی چې د هغه په وړاندې زما نوم واخستل شي او هغه په ما باندې درود ونه وايي). په يوبل حديث کې

راغلي دي چې: رَغِمَ أَنْفٌ رَجُلٍ تَكْرُتُ عَنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ ((سنن الترمذي - 11) / 455)

(د هغه انسان پزه دې په خاورو ککړه شي)
(يعنې خوار او ذليل دې وي) چې زما نوم د هغه په وړاندې ياد شي او هغه په ما باندې درود ونه وايي). په هرحال په رسول الله ﷺ درود او سلام ليرل پر موږ د نبي کریم ﷺ يو لوی حق دی او زمونږ لپاره د اوچتې درجې سعادت او نيکمرغي ده او په دنيا او آخرت کې زمونږ لپاره د بې شميره رحمتونو او برکتونو سرچينه ده.

د درود شريف الفاظ او کلمات:
عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكَيْفَ الصَّلَاةُ عَلَيْكَ قَالَ قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ((صحيح البخاري - 14 / 484))

له كعب بن عجره څخه روايت دی چې ماله رسول الله څخه وپوښتل: (مونږ په تا باندې څنگه درود ووايو؟ نو رسول الله ﷺ وفرمايل چې تاسې ووايي: اومونږته يې د ابراهيمي درود لارښوونه وکړه).

چې په لمانځه کې لوستل کيږي او ددې کتاب په دوهم څپرکي د لمانځه په بيان کې ليکل شوی دی، دې ته نژدې او لږ مختصر د يو بل درود شريف هم نبي کریم ﷺ مونږته ښوونه کړې ده:

چې په حديث کې دارنگه راغلي دي:
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ

إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ
إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ
(155) (صحیح البخاری - 11 /

ای الله! پر نبي امي حضرت محمد ﷺ او د هغه
پر ازواجو مطهراتو (سپيڅلو بيبيانو)
امهات المومنين او د هغه پر اولاد او
كورنۍ رحمتونه نازل كړئ لكه چې تا
رحمتونه نازل كړي دي په كورنۍ د ابراهيم
بې له شكه ته ستايلى شوى او د لويي خښتن
يې.

كله چې مونږ د نبي كريم ﷺ خور نوم اخلو
او د هغه يادونه كوو يا يې له نورو څخه
اورو نو په نبي كريم ﷺ هرومرو درود ويل
پكار دي او په دغه وخت كې صل الله عليه وسلم
ويل پوره دي.

درود شريف د وظيفې او ورد په توگه:

ځينې د ځانگړي ذوق او همت درلودونكي
مسلمانان خو هره ورځ څوڅو زره ځله د درود
شريف وظيفه كوي خو زمونږ په څېر كم همته
وگړي كه چېرې سهار مابام په ادب او محبت
سره يواځې سل ځله درود شريف ووايو نو
انشاء الله چې څه به ومومو او د نبي كريم ﷺ د
داسې شفقتونو څخه به برخمن شو چې په دې
نړۍ كې د هغو اندازه نه شي كيدای، كوم
ورونه چې د لنډ او مختصر درود لوستل
غواړي نو هغوي دې دا مختصر درود زده
كړي: ((اللهم صل على محمد النبي الامي واله))

شلم څپرکې

توبه او استغفار

الله پاک خپل رسولان او پیغمبران ددې لپاره رالیرلي او خپل کتابونه یې نازل کړي دي ترڅو انسانانو ته خپل نیک، بد، گناه او ثواب هرڅه معلوم شي او هغوی له ناوړه خبرو او د گناه له کارونو څخه ځانونه وساتي او د نیکۍ او ثواب په لپاره رهي شي او د الله پاک رضامندي او له مرگه پس ژوند یعنې په آخرت کې نجات ومومي، نو کومو وگړو چې د الله پاک په رسولانو، پیغمبرانو او د هغه په نازل کړیو کتابونو ایمان نه دی راوړې او منلې یې نه دي نو د هغوی معامله داده چې د هغوی ټول ژوند گواکې د بغاوت او سرغړونې ژوند دی او د الله پاک د نازل

کړي هدايت او لارښوونې سره هيڅ اړيکې او تړاو نه لري.

نو له دې کبله ترڅو پورې چې هغوی د الله پاک په راليرلو رسولانو او پيغمبرانو او د هغه پرنازل کړيو کتابونو او په ځانگړي ډول پر اخري پيغمبر حضرت محمد ﷺ او د هغه په راوړل شوي اخري کتاب قرآن مجيد باندې ايمان رانه وړي او د هغه لارښوونو او هدايت ته غاړه کينږدي نو هغوی د الله پاک خوښي، رضامندی او له مرگه وروسته ژوند کې د کاميابۍ او نجات څخه نشي برخمن کېدای. ځکه چې د الله پاک، د هغه د رسولانو او پيغمبرانو او د هغه له کتابونو څخه انکار کول داسې ستر جرم دی چې د بشنې وړ نه دی. د الله پاک هر پيغمبر په خپل خپل عصر او وخت کې ددې خبرې ډير څرگند او ښکاره اعلان کړی دی. په هرحال د کفر او شرک کوونکو د نجات او ژغورنې لپاره اړين دي چې هغوی ترټولو مخکې له شرک او کفر څخه توبه وکړي او ايمان او توحيد د خپل اصل او بنسټ په توگه د زړه له کومې قبول کړي، ددې څخه پرته نجات او ژغورنه هيڅ امکان نه لري خو کوم وگړي چې په رسولانو او پيغمبرانو ايمان راوړي او د هغوي د لارښوونو او هدايت سره سم د پيروي او تلو اقرار او اراده وکړي نو هغوی کله کله د شيطان په لمسونه او د خپل نفس د ناوړه غوښتنو له کبله د گناه کار کوي نو د داسې ټولو گناهکارانو د پاره الله پاک د توبې او استغفار دروازه برسیره او خلاصه پرې ايشي ده. د توبې او استغفار مطلب دا دی چې کله له بنده څخه د الله پاک د سرغړونې او د گناه کوم کار وشي نو هغه په دې باندې پښیمانه او وشرميري او په راتلونکې وخت کې ددغه

گناه د نه کولو او ځان ساتلو پوخ عزم او اراده وکړي او د الله پاک څخه د خپلې کړې گناه بښنه او معافي وغواړي. په قرآن او احادیثو کې دا ښوونه شوې ده چې په دغه ډول توبې کولو سره الله پاک د خپل بنده څخه راضي کیږي او د هغه گناه بښي. باید دا خبره په یاد ولرو چې توبه یواځې په ژبې سره نه کیږي بلکې پر کړې گناه له زړه نه پښیماني، غم او افسوس کول هم اړین دي او په راتلونکې کې ددغه گناه د نه کولو او ځان ساتلو اراده او عزم په زړه سره کول اړین دي.

د توبې مثال داسې دی چې کوم انسان د قهر یا خپګان په حالت کې د ځان وژنې په اراده زهر وڅوري او کله چې ددې له اغیزې څخه کولمې سوزیدل او سخت تکلیف او درد شروع شي نو پخپله په دغه ناسمه کړنه او کار غم او افسوس کوي او د درملنې او علاج لپاره لاس پېښې وهي او حکیم او ډاکټر چې ورته کوم درمل ورکړي هغه څښي، په دغه وخت کې به ددې انسان دزړه پریکړه په قطعي ډول دا وي که چیرې زه له مرګه وژغورل شوم نو په راتلونکې وخت کې به هیڅکله هم داسې بې عقلي او حماقت نه کوم، نو له گناه څخه د توبه کوونکي انسان د زړه کیفیت هم دغه شان پکار دی، یعنې د الله پاک د ناراضتیا او د آخرت د عذاب فکر دې وکړي او پرخپله کړې گناه دې ښه غمژن، دردمن او افسوس وکړي او د راتلونکې ژوند لپاره دې د هغه د زړه پریکړه او عزم دا وي چې هیڅکله به دغه گناه نه کوم او څه چې ترې شوي د هغې لپاره د الله پاک څخه د بښنې او معافۍ دعاغواړي. که چېرې الله پاک په کومه درجه دغه خبره ستاسې په برخه کړي نو باور او

یقین کول پکار دي چې د گناه اغیزه بیخي له مینځه ځي او د الله پاک د رحمت دروازه ورته پرانستل کیږي، له دغه ډول توبې څخه وروسته گناه کونکي د گناه له اثر څخه په کامل ډول پاکيږي بلکې د الله پاک خوښ او محبوب بنده گرځي او کله کله له گناه څخه وروسته د ریښتونې توبې په ذریعه بنده هغه درجې ته رسیږي چې د ډیرو کلونو په عبادت، ریاضت اومجاهدې ورته رسیدل ستونځمن وي. تردې ځای چې څه ولیکل شول دا ټول د آیتونو او احادیثو مضمون وو. اوس د توبې او استغفار په باره کې څو مبارک آیتونه او احادیث لیکل کیږي.

الله پاک فرمایي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُم سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتِمِّمْ لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝٨﴾

التحریم: ۸

ای مومنانو ! الله ته توبه وباسئ ، خالصه توبه ، کیږدای شي چېگ الله ستاسیگ بدي له تاسیگ نه لري کوی او تاسیگ داسیگ جنتونوته ننباسي چېگ تر هغو لاندیگ به ویالیگ بهیایي، دابه هغه ورځگ وي چېگ الله خپل پیغمبر او هغه کسان چېگ له هغه سره بیگ ایمان راووی دی رسوانه کوي، دهغو رنگابه دهغو مخکیگ مخکیگ او دهغو شگي پلوته حگفلي او هغوي به وایي چېگ ای زموږ ربه ! زموږ رنگا زموږ لپاره بشپوه کوه او موږ ته بشگنه وکوه ته دهر څگه وس اوواک لري .

او د المائده په سورت کې د گناهگارو او خطاء کوونکو بنده گانو په هکله الله پاک فرمایي:

﴿ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾

﴿ المائدة: ٧٤ ﴾

نو ایا دوی الله ته توبه نه باسي او له هغه نه بشگنه نه غواوي؟ الله
اير بښوونکي
او رحم کوونکی دی .
او په سورت الانعام کې څومره خوړ او
ښکلي ارشاد دی :

﴿ وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ
عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَن عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا ابْجَهَلَ ثُمَّ تَابَ مِنُ

بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ (الأنعام: ٥٤)

او کله چې تاته زمونږ پر آيتونو مومنان
راغلل نو ورته ووايه چې پرتاسې دې سلام
وي، ستاسې رب پر خپل ځان مهرباني لازمه
کړې ده، ستاسې هر يو چې په ناپوهۍ سره
کوم بدکار وکړي او ژر ورپسې توبه وباسي
او خپلې کړنې روغې کړي نو بې له شکه چې الله
پاک ښه بښونکي خورا مهربان دی.

د الله پاک د مهرباني او رحمت نه قربان!
هغه رحيم او کریم ذات د توبې دروازه خلاصه
او برسيره کړې او زمونږ په څېر د
گناهگارو انسانانو ستونزه يې ډيره اسانه
کړې ده کله زمونږ د اوسيدوځای به چيرې
واي ؟ له دغو آيتونو څخه وروسته د رسول الله
ﷺ څو مبارک احاديث هم واورئ:

په مسلم شريف کې يو اوږد قدسي حديث دی،
ددې حديث پوه برخه داده چې الله پاک فرمايي:

يَا عِبَادِي اَنْتُمْ تَخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَاَنَا اُغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا
فَاسْتَغْفِرُونِي اُغْفِرْ لَكُمْ
(صحيح مسلم - (12 / 455))

(ای زما بنده گانو! تاسې شپه ورځ

گناهونه کوئ او زه ټول گناهونه بشم نو تاسې له ماڅخه معافي او بشنه غواړئ زه به تاسې ته بشنه وکړم).

په یو حدیث شریف کې رسول الله ﷺ وفرمایل :
إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا
((صحيح مسلم - (13 / 322))

(الله پاک هره شپه د خپل رحمت او بشنې اومغفرت لاس غزوي چې د ورځې پر مهال گناه کوونکي توبه وکړي اود ورځې لاس غزوي چې د شپې پروخت گناه کوونکي توبه وکړي او د الله پاک دا حالت به ترهغه وخته پورې جاري وي ترڅو چې قیامت ته نژدې لمر د لويديځ لورې څخه نه وي راختلی).

په یو حدیث شریف کې رسول الله ﷺ وفرمایل:
 (د الله پاک یو بنده کومه گناه وکړه بیا یې الله ته عرض اوسوال وکړ، ای زما پالونکيه ربه! ما گناه کړې ده ماته بشنه وکړې نو الله پاک فرمایي: زما بنده په دې پوهیږي چې د هغه رب شته چې په گناهونو نیول هم کولای شي او بشنه هم کولای شي! ما د خپل بنده گناه وبشله، بیا چې ترڅو پورې الله غوښتل هغه بنده له گناه څخه ځان ساتلو، بیا یې کوم وخت گناه وکړه. او بیا یې الله پاک ته سوال وکړ ای زما ربه!

له ما څخه بله گناه وشوه نو ماته بشنه وکړي، الله پاک وفرمایل: زما بنده په دې یقین لري چې د هغه مالک او رب شته چې گناه بشي او سزا هم ورکولای شي، ما خپل بنده ته بشنه وکړه څه چې غواړي ودې کړي).

په یو حدیث شریف کې نبی کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ ((المعجم الكبير للطبراني - (8 /

(490)

(له گناه څخه توبه کونکي انسان د داسې انسان په څېر کيږي لکه چې هغه گناه نه وي کړي)

په دې مبارکو احاديثو کې د الله پاک د پيرې زياتې بشنې، مغفرت او رحمت بيان دی. ددې احاديثو په اوږدو پرگناهونو زړور کيدل يعنې د توبې او بشنې غوښتنو پر اعتماد نور ډير گناهونه کول د مؤمن کاراو صفت نه دی. د بشنې او رحمت له دغو مبارکو ايتونو او احاديثو څخه بايد د الله پاک محبت نور هم د مسلمانانو په زړونو کې زيات شي او چې دا درس ورڅخه واخلي چې د داسې مهربان او کریم رب څخه سرغړونه کول ډيره ستره ناپوهي او بې عقلۍ ده. لږ غوندې فکر وکړئ که چيرې د يو نوکر بادر د هغه سره د پيرې خواخوږۍ او ښيگڼې چلن وکړي نو ايا دغه نوکر ته دا ښايي چې نور هم زړه ورشي او له هغه څخه سرغړونه وکړي؟ په اصل کې ددغو مبارکو ايتونو او احاديثو مقصد دا دی: که چيرې کوم وخت له يو مؤمن بنده څخه گناه وشي نو هغه دې د الله پاک د رحمت څخه نهيلې کيږي نه بلکې په توبې سره دې ددغه گناه تور داغ ووينځي او د الله پاک څخه دې بشنه و غواړي، الله پاک به پخپلې مهربانۍ سره هغه وبشې او د ناراضتيا او قهر پرځای به له هغه څخه نور هم زيات خوښ شي.

په يو حديث شريف کې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلَّهِ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ حِينَ يَتُوبُ إِلَيْهِ مِنْ أَحَدِكُمْ كَانَ عَلَى رَأْسِهِ بِأَرْضٍ فَلَاةٌ فَأَنْفَلَتْ مِنْهُ وَعَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَأَيَسَ مِنْهَا فَأَتَى شَجَرَةً فَاضْطَجَعَ فِي

ظَلَّهَا قَدْ آيَسَ مِنْ رَاحِلَتِهِ فَبَيْنَا هُوَ كَذَلِكَ إِذَا هُوَ بِهَا قَائِمَةً عِنْدَهُ
فَأَخَذَ بِخِطَامِهَا ثُمَّ قَالَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ اللَّهُمَّ أَنْتَ عَبْدِي وَأَنَا رَبُّكَ
أَخْطَا مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ

((صحيح مسلم - (13 / 296))

(رسول الله (ص) وفرمايل: كله چې بنده له گناه څخه وروسته الله پاک ته ورگرځي او په رېښتوني زړه توبه کوي نو الله پاک ددغه بنده په توبې باندې له هغه چانه هم ډیر خوشحاليږي چې د هغه د سورلي څاروې په يوه ستره دښته او صحرا کې ترې ورک او وتښتي او د هغه د خوراک څښاک سامان هم پرسورلي بارورک شي او هغه له دې څخه بيخي نهيلي شي او د مرګ په انتظار کې د کومې ونې سيوري ته ډډه ووهي او بيا په همدغه حالت کې هغه ناڅاپه ووينې چې د هغه څاروې د ټول سامان سره ده ته نژدې ولاړ دی هغه يې ونيسي او بيا له ډيرې خوښي او مستي څخه د هغه له ژبې څخه ووځي: ای الله! ته زما بنده او زه ستا رب یم. (1)

نو رسول الله ﷺ وفرمايل: چې څومره دغه سړی د خپلې سورلي په موندلو خوشحاليږي الله پاک د خپل گناهگار بنده په توبه له ده څخه هم زيات خوشحاليږي.

ددغو آيتونو او احاديثو د معلوميدو څخه وروسته چې کوم انسان له گناهونو څخه توبه ونه کړي او د الله پاک د رضامندۍ او رحمت څخه بې برخې پاتې شي نو بيشکه هغه انسان ډير لوی مجرم او بدمرغه دی، ډير خلک په

¹ - مطلب دادی چې دغه بنده دومره زيات خوشحاله شي چې له ډيرې خوښۍ څخه د هغه ژبه خطا شي او کومه خبره چې کول غواړي سرچپه يې له خولې څخه ووځي.

دې گمان په توبه کولو کې بیرته نه کوي چې اوس خولا وخت شته له مرگه مخکې به څه وخت توبه وکړم.

ورونو! زمونږ او ستاسې د دښمن شیطان دا لوی فریب اودوکه ده، شیطان چې څنگه پخپله د الله پاک د رحمت څخه لرې او تل تر تله دوزخي شوی دی نو په دې ډول مونږ هم د خپل ځان سره ملگري کول غواړي، هیچاته دا معلومه نه ده چې څه وخت به ورته مرگ راځي نو له دې کبله هره ورځ داسې وگنئ چې ښايي نن ورځ زما د ژوند وروستی ورځ وي نو کومه گناه چې درڅخه وشي نو په بیرته له هغې څخه توبه کول عقلمندي ده.

په قرآن شریف کې په ښکاره او څرگند ډول لارښوونه شوې ده لکه چې الله پاک فرمایي:

(إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ

قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾)

النساء: ۱۷

الله پاک یوازې د هغو خلکو توبه مني چې په ناپوهۍ سره بد کار وکړي او بې له درنگه ترې توبه وباسي نو د همدغو خلکو توبه الله پاک مني او الله پاک په هرڅه ښه پوه او د حکمت څښتن دی.

نو کومې شیبې او ساه گانې چې پاتې وي ښايي مونږ دغه غنیمت وگڼو او په توبې کولو او خپل حالت سمولو کې هیڅ ځنډونه کړو معلومه نه ده چې مرگ څه وخت را رسیږي او هغه مهال به مونږ ددې توفیق ومومو یا نه؟ ورونو! مونږ او تاسې په خپل ژوند کې سلگونه وگړي د مړینې په حال کې لیدلي دي او زمونږ د ټولو عمومي تجربه داده چې څوک په کوم حالت کې ژوند کوي نو په همغه حالت

کې مړ کېږي یعنې داسې نه چې یو انسان ټول عمر د الله پاک څخه غافل وي له هغه څخه پرلپسې سرغړونه کوي خو له مرګه یواځې یو دوه ورځې مخکې ناڅاپه توبه وکړي او ولي ترې جوړ شي. نو له دې کبله کوم انسان دا غواړي چې د نیکۍ په حالت کې ورته مرګ راشي نو د هغه لپاره دا اړینه ده چې په خپل ژوند کې نیک وګرځي.

د الله پاک له فضل او مهربانۍ څخه هیله ده چې د هغه پایله اوځاتمه به هر وروسته وي او په قیامت کې به د نیکو سره د هغه حشر کېږي.

د توبې په هکله یوه اړینه خبره:

که چېرې انسان له کومې گناه څخه توبه وکړي او بیا ورڅخه دغه گناه وشي نو بیا دې هم د الله پاک له رحمت څخه نه نهیلې اونه نا امیده کېږي بلکې بیا دې هم توبه وکړي او که بیا توبه ماته کړي نو بیا دې هم توبه وکړي، په دې ډول که ډیر کرته هم توبه ورڅخه ماته شي نو نه دې نهیلې کېږي هر کله چې هغه په ریښتوني زړه توبه وکړي د الله پاک وعده ده چې د بنده توبه قبلوي او بشپړه ورته کوي د الله پاک رحمت او جنت ډیر زیات وسیع او پراخه دی.

د توبې او استغفار کلمات:

د توبې او استغفار کوم حقیقت چې پورته بیان کړای شو نو په دې به تاسو پوهیدلي یاست چې بنده په کومه ژبه او کومو الفاظو الله پاک ته توبه وکړي او بشپړه وغواړي الله پاک د هغه اوریدونکې او قبلوونکې دی خو رسول

الله ﷻ خپلو اصحابو کرامو (رض) ته د توبې او استغفار د ځانگړيو کلمو لارښوونه هم کړې ده او رسول الله ﷺ به پخپله هم دغه لوستلې. په دې کې هيڅ شک نشته چې دغه کلمې ډيرې برکتناکې او ډيرې قبلیدونکې او الله پاک ته ډيرې خوښې دي، له دغو کلمو څخه څو دلته لیکو تاسې يې زده کړئ او ددې په وسيله توبه او استغفار کوئ.

۱- استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم واتوب اليه.

زه معافې او بښنه غواړم د هغه الله پاک څخه چې د هغه نه پرته بل هيڅوک د عبادت وړ او لایق نشته، هغه تل ژوندې او د ټول عالم انتظام کوونکی دی، زه هغه ته توبه کوم.

په حديث شريف کې راغلي دي چې:
مَنْ قَالَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ غُفِرَ لَهُ وَإِنْ كَانَ قَدْ فَرَّ مِنَ الرَّحْفِ (سنن أبي داود - (4 / 313))

څوک چې ددې پورته کلمې په وسيله توبه او استغفار وکړي نو الله پاک به د هغه گناه وبښي که چېرې هغه د جهاد له ډگر څخه د تېښتې گناه هم کړي وي چې د الله په وړاندې ډيره لويه گناه ده).

په بوبل حديث کې راغلي دي چې:
مَنْ قَالَ حِينَ يَأْوِي إِلَى فِرَاشِهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ غُفِرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبُهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ رَمْلِ عَالِجٍ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ عَدَدِ وَرَقِ الشَّجَرِ

((مسند أحمد - (22 / 197))

(څوک چې د شپې د ویده کیدو په مهال ددې کلمې په وسيله درې ځله الله پاک ته توبه او استغفار وکړي نو الله پاک به د هغه ټول گناهونه وبښي، که چېرې د هغه گناهونه د سمندر د څک په اندازه، د سمندر د شگوپه کچه

اویا دونو دپاتوپه شمیروي.

۲- رسول الله ﷺ کله کله یواځې (استغفرالله) زه د الله پاک څخه معافې غواړم (استغفرالله) زه د الله پاک څخه بشنه غواړم هم ویل. دا ډیر لنډ اومختصر استغفار دی چې هر وخت پر ژبه ویل او جاري ساتل پکار دي.

۳- سید الاستغفار: په حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمایيل: سید الاستغفار دا دی:

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

(صحيح البخاري - (19 / 363)

ای الله ! ته زما رب یې، ستانه پرته بل معبود نشته، تازې پیداکړی يم او زه ستا بنده يم او د خپل وس او توان تر بریده ستا پر ژمنه او وعده ټنګ ولاړ يم، پناه غواړم په تاسره له خپلو بدو کړنو څخه، زه پر خپل ځان ستا د نعمتونو اقرار کوم او هم د خپلو گناهونو اقرار کوم، نو ته ماته بشنه وکړي، بیشکه گناهونه ستا نه پرته بل هیڅوک نشي بشلای.

ددې استغفار په هکله رسول الله ﷺ فرمایلي دي:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّدُ الْإِسْتِغْفَارِ أَنْ تَقُولَ اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ قَالَ وَمَنْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مَوْقِنًا بِهَا فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهِ قِيلَ أَنْ يُمْسِيَ فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَمَنْ قَالَهَا مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ مُوقِنٌ بِهَا فَمَاتَ قَبْلَ أَنْ يُصْبِحَ فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ((صحيح البخاري - (19 / 363)

(کوم بنده چې ددې کلمې په وسیله او ددې پر مضمون د غور او یقین سره الله پاک ته استغفار وکړي او په دغه ورځ له شپې راتلو څخه مخکې مړ شي نو هغه به جنت ته ولاړ شي او کوم بنده چې ددې کلمې پر مضمون د غور او یقین سره د الله پاک څخه د خپلو گناهونو بشپړه وغواړي او له سهار کیدو څخه مخکې د شپې مړ شي نو هغه به جنتي وي. دلته د استغفار یواځې دغه درې کلمې نقل کړای شوی، ددې یادول او زده کول څه ستونځمن او مشکل نه دی.

په حدیث شریف کې راغلي دي چې (زیرې او خوښي ده د هغه چا لپاره چې د هغه په عملنامه کې استغفار ډیر لیکل شوی وي).

د الله پاک د رضا کیدو او جنت موندلو عوامي نصاب

ددې کوچني کتاب په شلوڅپرکو کې چې څه لیکل شوي دي په دې عمل کول د الله پاک د رضامندی او د جنت د حاصلولو لپاره انشاء الله په بشپړ ډول کافي دي، په اخر کې دا اړینه بریښي چې په څو کرښو کې یوځل بیا ددې لُباب لُباب او لنډیز وړاندې کړای شي:

د اسلام ترټولو لومړنې شرط دا دی چې د **(لا اله الا الله محمد رسول الله)** په کلمه ایمان راوړي (چې ددې تفصیل او تشریح په لومړي څپرکي کې تیر شوی دی) بیا د ضرورت په اندازه د دین د احکامو معلومولو او یادولو فکر وکړي، بیا کوښښ وکړي چې د الله پاک فرایض او د بنده گانو د حقونو، آدابو او اخلاقو په باره کې چې د الله پاک کوم احکام او د اسلام کومې لارښوونې دي (چې ددې تفصیل په ورستیو څپرکو کې شوی دی) پرځای راوړي او عمل

ورباندي وکړئ او کله چې نیمګړتیا او سرغړونه وشي نو په ریښتوني زړه الله پاک ته توبه وکړئ او بښنه وغواړئ او د راتلونکي لپاره د خپلي اصلاح کوښښ وکړئ او که چېرې له کوم بنده سره زیاتې وشي او تېری ورباندي وکړئ نو له هغه نه معافي وغواړئ یا هغه ته بدله او عوض ورکړئ. د الله پاک، د هغه د رسول ﷺ او د دین محبت باید د دنیا له هر شي څخه زیات وي او په هرحال کې په کامله توګه ښه محکم او ټینګ په دین باندې و درېږئ او د دین په خدمت او بلنې کې هرومرو برخه واخلي دا ډیره لویه نیکمرغي او د پیغمبران وځانګړې وراثت دی او په خاصه توګه په دې عصر کې ددې (د دین خدمت او بلنه) درجه له نورو نفلي عبادتونو څخه په ډیرو درجو زیاته ده. او ددې په برکت خپلې اړیکې او تړاو له الله، رسول ﷺ او دین سره زیاتېږي. که توان لرئ نو په نفلونو کې پر تهجد (د شپې لمونځ) اداء کولو د مداومت کوښښ وکړئ، ددې برکتونه ډیر زیات دي. له ټولو ګناهونو په ځانګړي ډول له کبیره ګناهونو څخه تل ځان وساتئ لکه زنا، غلا، درواغ، د شرابو څښل په معاملاتو کې ټکي کول، او داسې نور. هره ورځ د ذکر کولو لپاره هم وظیفه مقرر کړئ، که چېرې ډیر وخت او فرصت نه وي نو لږ تر لږه دومره خو وکړئ چې سهار ماښام سل ځله کلمه تمجید^(۱) یا یواځې (سبحان الله وبحمده) او سل ځله استغفار^(۲) او سل ځله درود شریف و وایاست.

۱ - سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر

۲ - استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم و اتوب اليه، یا

یواځې استغفر الله، استغفر الله

د قرآن شریف د تلاوت لپاره هم یو وخت وټاکئ او په پوره ادب او درناوي سره تلاوت وکړئ. د هر فرض لمانځه څخه وروسته اود دویده کیدو پر وخت تسبیحات فاطمه ؑ ولولئ او کوم مسلمانان چې له دې څخه د زیاتو اذکارو ویل غواړي نو هغوی دې د الله پاک داسې بنده ته رجوع وکړي او مشوره دې ورسره وکړي چې ددې کار اهلیت ولري او وروستنی خبره په دې لړ کې داده چې: د الله پاک د نیکو او صالحو بندگانو سره اړیکې، مینه او د هغوی ملګرتیا په دې لپاره کې ترټولو ښه علاج دی، که دا درته په برخه شي نو پاتې شيان به په تاسې کې پیدا کړي. الله پاک دې توفیق راکړي.

شو همدم پروانه تا سوختن
آموزی

با سوختگان بنشین شاید که تو هم سوزی
له پتنگ سره ملګری شه چې سوزیدل زده کړي
له سویو سره کښینه ښایې چې ته هم وسوزیږي.

د ورځې او شپې لوستلو لپاره د قرآن او

احادیثو څلویښت دعاګانې

دا هغه څلویښت دعاګانې دي چې یادونه یې د اتلسم څپرکې (دعا) په آخره کې شوې وه.

۱- بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ① الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ② الرَّحْمَنِ

الرَّحِيمِ ③ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ④ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ⑤ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ

الْمُسْتَقِيمَ ⑥ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ⑦ ﴿

الفاتحة: ۱ - ۷

تولي ستاينې يوازې هغه الله لره دي چې د
تولو کایناتو پالونکی دی، ډیر زیات
مهربان او ښه بشونکی دی، د حساب او کتاب
د ورځې څښتن دی، مونږ یوازې ستا عبادت
کوو او یوازې له تا څخه کومک غواړو، مونږ
ته روغه او سمه لپاره وښايه ! د هغو خلکو
لیار چې تا پرې لورینه کړې ده، رټل شوي
نه دي او لیاری یې نه ده ورکه کړې.

۲- ﴿رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقَنَا

عَذَابُ النَّارِ﴾ البقرة: ۲۰۱

ای پالونکيه ربه ! مونږ ته په دنیا کې
ښيگنه راکړه او په آخرت کې هم او د اور
له عذاب څخه مو وژغوره.

۳- ﴿رَبَّنَا إِنَّا أَمَمْنَا فَأَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ (۱۶)

آل عمران: ۱۶

ای زمونږ ربه ! مونږ ایمان راوړی دی،
گناهونه مو وبښه او د اور له عذاب څخه مو
وژغوره.

۴- ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا

عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ آل عمران: ۱۴۷

ای زمونږ ربه ! زمونږ گناهونه او د ژوند
په اوږدو کې له پولو څخه او وښتنه مو
وبښه، زمونږ قدمونه کلک او پرکافرانو مو
برلاسي کړه.

۵- ﴿رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ

فَعَامَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ﴾ (۱۱۳)

رَبَّنَا وَءَاثِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ



آل عمران: ۱۹۳ - ۱۹۴

ای زمونږ ربه! مونږ ديو بلونکي بلنه واوريدله چې بلنه يې کوله: په خپل رب ايمان راوړئ، مونږ ايمان راوړو نو ای زمونږ ربه! زمونږ گناهونه وبشه او بدي راڅخه ورژوه او له نيکانو سره مو مړه کړه. ای زمونږ ربه! مونږ ته هغه څه راکړه چې تا راسره د خپلو رسولانو په خوله وعده کړی ده او د قيامت په ورځ مومه رسوا کوه بې شکه چې ته له وعدې څخه نه اورې.

﴿قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

﴿الأعراف: ۲۳﴾

ای زمونږ ربه! مونږ په خپلو ځانو تیرې کړی دی، که ته راته بښنه ونه کړې او را باندې مهربان نه شې نو مونږ به خامخا له زیان کارانوڅخه وو.

۷- ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ ﴿۸۵﴾ وَخِنَا بِرَحْمَتِكَ مِنْ

﴿الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿۸۶﴾ یونس: ۸۵ - ۸۶

ای زمونږ ربه! مونږ د ظالمانو لپاره ازمیښت مه گرځوه او په خپل رحمت سره مونږ ته له کافرانو نه نجات راکړه.

۸- ﴿رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ﴾

﴿فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا﴾

وَالْحَقِّي بِالصَّلَاحِ ﴿١٠١﴾ يوسف: ١٠١

ای د اسمانونو او ځمکې پیدا کوونکيه!
همدا ته مې په دنیا او آخرت کې سرپرست يې،
مسلمان مې مړ او د صالحانو سره مې يوځای کړه.

۹- ﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ

دُعَاءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴿٤١﴾



ابراهيم: ۴۰ - ۴۱

ای زما ربه! ما لمونځ ودرونکې وگرځوه
او زما اولادې ته هم همدا توان ورکړه ای
زمونږ ربه! دعا مې ومنه! پروردگاره! ما،
زما مور، پلار او ټول مومنان په هغه ورځ
وبښه چې حساب کتاب روان وي.

۱۰- ﴿رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾﴾ الإسراء: ۲۴

پروردگاره! پر هغوی رحم وکړه څنګه چې
يې په کوچنيوالي کې زه په مهرباني سره
لوی کړی يم.

﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿١١٤﴾﴾ طه: ۱۱۴

ای زما ربه! زیات کړې علم زما.

۱۲- ﴿وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّحِيمِينَ ﴿١١٨﴾﴾ المؤمنون: ۱۱۸

ای زما ربه! ما وبښه او را باندي
مهربان شه او ته له ټولو مهربانانو څخه
غوره مهربان يې.

۱۳- ﴿رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَلَدَيَّ

وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ

اَلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ ﴿١٥﴾ الأحقاف: ١٥

ای زما ربه! ماته الهام وکړه او وس راکړه چې ستا د هغو لورینو شکر پرځای کړم چې پرما او زما پرمور او پلار دې کړي دي او هغه نیک کارونه وکړم چې ته یې خوشوې او زما اولاده نیکه کړه ما تاته پناه دروړی او په رشتیا چې زه له پوره غاړه ایښودونکو څخه یم.

١٤- ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا

تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٥﴾ ﴿الحشر: ١٥﴾

ای زمونږ ربه! مونږ وبښه او زمونږ هغه وروڼه وبښه چې له مونږ نه وړاندې یې ایمان راوړی دی او زمونږ په زړونو کې د مومنانو کینې ته ځای مه ورکوه، ای زمونږ ربه! ته ډیر زیات مهربان او رحم والا یې.

١٥- ﴿رَبَّنَا آتِنَا لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

﴿٨﴾ ﴿التحریم: ٨﴾

ای زمونږ ربه! زمونږ رڼا بشپړه کړه او بښنه راته وکړه بې شکه چې ته په هرڅه توانایی.

١٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَرَّبَهُ أَمْرٌ قَالَ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ (سنن الترمذي - (430 / 11)

ای حی او قیوم ربه! ستا رحمت ته فریاد کوم زما ټول کارونه سم کړه.

١٧- كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا

مَعَاشِي وَأَصْلَحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي وَاجْعَلْ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ وَاجْعَلْ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ ((صحيح مسلم - (249 / 13)

رسول الله (ص) به داسې دعا كوله: اى الله! زما دين سم كړه چې په دې سره زما ټول كارونه ترلې دي او دنيا مې سمه كړه چې په دې كې مې د ژوند سامان دى او آخرت راته سم كړه چې هلته زما تگ او تل ترته اوسيدل دي او زما ژوند د نيكي او ښيگڼې د زياتوالي وسيله وگرځوه او مرگ راته له هرې بدۍ او شر څخه د نجات وسيله وگرځوه.

۱۸- اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

((سنن ابن ماجه - (31 / 9)

اى الله! زه له تانه سوال كوم د گناهونو د ښيښې او د عافيت په دنيا او آخرت كې.

۱۹- (اللهم انى اسئلك الهدى والتقى والعفاف والغنى)

اى الله! زه له تانه سوال كوم د لارښوونې، هدايت، پرهيزگاري، پاك لمنۍ، عفت او دغنى (قناعت).

۲۰- (اللهم انى اسئلك رزقا طيبا وعلما نافعا و عملا متقبلا)

اى الله! زه له تانه سوال كوم د پاكي روزى او د فايده وركوونكې علم او د قبليدونكې عمل.

۲۱- (اللهم افتح لنا ابواب رحمتك وسهل لنا ابواب رزقك)

اى الله! زمونږ لپاره د خپل رحمت دروازې برسيره كړه او د روزى دروازې زمونږ لپاره اسانې كړه.

۲۲- (اللهم اكفنى بحلالك عن حرامك و اغنى بفضلك

عمن سواك) اى الله! ستا حلال كړي شيان زما لپاره پوره كړه او له حرامو څخه مې وساته او په خپل فضل او كرم سره مې پرته له تا له نورو ټولو څخه بې نيازه كړه.

۲۳- (اللهم الهمني رشدی وقنی شر نفسي) ای الله! د نیکي او خیر ښیگنې خبرې زما په زړه کې واچوی او د نفس له شر څخه مې وساته.

۲۴- (اللهم اعنی علی ذکرک وشکرک وحسن عبادتک) ای الله! ستا د ذکر او شکر او ښه عبادت په کولو کې له ماسره کومک او مرسته وکړه او ستا ذکر کوونکې شکر کوونکې او عبادت کوونکې بنده مې جوړ کړه.

۲۵- (اللهم وفقنی لما تحب وترضی واجعل اخرتی خیرا من الاولی) ای الله! د هغو کړو وړو او خبرو توفیق را کړې چې تاته خوښ وي او آخرت زما لپاره له دنیا څخه غوره وگرځوه.

۲۶- (یا مقاب القلوب ثبت قلبی علی دینک) ای د زړونو اړونکې ذات! زما زړه پر خپل دین ټینګ او کلک وساته.

۲۷- (اللهم احنی مسلما وامتنی مسلما) ای الله! ماته د اسلام سره ژوند په برخه کړی او د اسلام په حالت کې مې مړ کړی.

۲۸- (اللهم انی اسئلك حبک وحب من یحبک وحب عمل یقرب الی حبک اللهم اجعل حبک احب الی من نفسي ومن اهلی ومن الماء البارد)

ای الله! زه ستانه ستا د محبت سوال کوم او ستا کوم بنده ګان چې له تاسره محبت کوي د هغوی محبت مې په برخه کړې او کوم کړه وړه چې ستا محبت ته مانژدې کوي د هغو محبت راکړه، ای الله! ستا محبت ماته له خپل ځان، اهل اولاد او یخو اوبو څخه زیات محبوب او خوښ کړه.

۲۹- (اللهم غشینی برحمتک وجنبنی عذابک) ای الله! ما په خپل رحمت کې ونغاړه او د خپل عذاب څخه مې وژغوره.

۳۰- (اللهم ثبت قدمی یوم تزل فیه الاقدام) ای الله! په

هغه ورځ زما قدمونه ټينگ او کلک کړه چې د خلکو قدمونه ښويږي.

۳۱- (اللهم حاسبني حسابا يسيرا) اى الله! د قيامت په ورځ راسره آسان حساب وکړه.

۳۲- (رب اغفر لي خطيئتي يوم الدين) اى الله! د قيامت په ورځ زما گناه او خطاء وښيي.

۳۳- (اللهم قتي عذابك يوم تبعث عبادك) اى الله! ستا له عذاب څخه مې وساتي په هغه ورځ چې خپل بنده گان را ژوندي کوي (يعني د قيامت له عذاب څخه مې وساتي)

۳۴- (اللهم ان مغفرتك اوسع من ذنوبي ورحمتك ارجى عندي من عملي)

اى الله! ستا رحمت زما له گناهونو څخه ډير زيات پراخ او وسيع دى او د خپل عمل څخه زيات ستا رحمت ته هيله لرم.

۳۵- (اللهم انى اسئلك رضاك والجنة و اعوذ بك من غضبك والنار) اى الله! زه ستا د رضا او جنت له تانه سوال کوم او پناه غواړم ستا له ناراضتيا او د دوزخ له عذابه.

۳۶- (اللهم انى اعوذ برضاك من سخطك وبمعافاتك من عقوبتك و اعوذ بك منك لا احصى ثناء عليك انت كما اثنيت على نفسك)

اى الله! زه ستا له ناراضتيا څخه ستا په رضا سره پناه نيسم او ستا له عذاب څخه ستا په ښه سره پناه نيسم او پناه غواړم په تاسره ستا له عذابه، زه ستا صفتونه بيانولای نشم لکه څنگه چې تا خپل صفتونه بيان کړي دي.

۳۷- (اللهم اغفر لي وارحمني وتب علي انك انت التواب الرحيم) اى الله! ماته ښه وکړې، پرما رحم وکړې، پرما لورينه او مهربانې وکړې، توبه مې قبوله کړې، بې شکه ته توبه قبلونکې او

مهربان یی.

۳۸- (اللهم انت ربی لا اله الا انت انت خلقتنی وانا عبدک
وانا علی عهدک و وعدک ما استطعت اعوذبک من شرما صنعت
ابوءک بنعمتک علی و ابوء بذنبی فاغفر لی ذنوبی انه لا یغفر
الذنوب الا انت)

ای الله! ته زما رب یی، ستانه پرتنه بل
هیڅوک د عبادت وړ نشته، زه دې پیدا کړي یم
او زه ستا بنده یم او ترخپل وس او توانه
ستا پر وعده او ژمنه ولاړ یم، زه له خپلو
بدو کړنو څخه ستا پناه غواړم، پر خپل ځان
ستا د نعمتونو اقرار کوم او د خپلو
گناهونو اقرار هم کوم، زما گناهونه وبښی،
بې له شکه ستا نه پرته د گناهونو بشپړونکي
بل هیڅوک نشته.

۳۹- (اللهم انی اعوذبک من شر سمعی ومن شر بصری
ومن شر لسانی ومن شر قلبی ومن شر منی و اعوذبک من
عذاب جهنم ومن عذاب القبر ومن فتنة المسيح الدجال و
اعوذبک من فتنة المحيا والممات)

ای الله! زه پناه غواړم په تاسره د خپلو
غوږونو له شر څخه او د خپلو سترگو له شر
څخه او د خپلې ژبې له شر څخه او د خپل
زړه له شر څخه او دخپل نفساني شهوت
(منیو) له شر څخه او زه پناه غواړم په
تاسره د دوزخ له عذاب څخه او د قبر له
عذاب څخه او د دجال له فتنې څخه او پناه
غواړم په تاسره د ژوند او مرګ له ټولو
فتنو څخه.

۴۰- (اللهم انی اسئلك من خير ما سئلك منه نبيك محمد
صلى الله عليه وسلم و اعوذبک من شر ما استعاذ منه نبيك
محمد صلى الله عليه وسلم)

ای الله! زه له تانه د هغو ټولو ښیګڼو
سوال کوم چې د هغو سوال ستا پیغمبر له

تانه کړی دی او زه له هغو ټولو بډیو او شرونو څخه په تا سره پناه غواړم چې ستا پیغمبر ورڅخه پناه غوښتي ده.

۱- ۴) (اللهم صل على محمد وعلى آل محمد كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم انك حميد مجيد) اللهم بارک على محمد وعلى آل محمد كما بارکت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم انک حميد مجيد اللهم انزلہ المقعد المقرب عندک يوم القيامة و ابلغه الوسيلة والدرجة وابعثه مقاما محمود ن الذی وعدته وارزقنا شفاعته يوم القيمة انک لا تخلف الميعاد)

ای الله! پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه پر اهل اولاد رحمتونه نازل کړي لکه څنګه چې تا پر حضرت ابراهیم و او د هغه پر اهل اولاد رحمتونه نازل کړي دي، ای الله! پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه پر اهل اولاد برکتونه نازل کړي لکه چې تا پر حضرت ابراهیم و او د هغه پر اهل اولاد برکتونه نازل کړي دي، ته د ستاینې وړ او د بزرګۍ او لویوالي خاوند یې. ای الله! د قیامت په ورځ پخپل نژدې مقام کې ځای ورکړی او د وسیلې او درجې مقام ته یې ورسوي او مقام محمود یې په برخه کړې چې تا یې د هغه لپاره وعده کړې ده او د قیامت په ورځ زمونږ لپاره د هغه شفاعت نصیب کړي، بې له شکه ته د خپلې وعدې څخه خلاف نه کوي. آمین

د ځانګړیو وختونو ځانګړې دعاګانې

رسول الله صلی الله علیه وسلم د ځانګړیو وختونو او خاصو ځایونو لپاره د ډیرو دعاګانو لوستلو لارښوونه کړې ده، له هغو څخه هغه دعاګانې چې آسانې دي او هره ورځ لوستل کيږي دلته لیکل کيږي، د الله پاک په

توفیق او مرسته دغه دعاگانې زده کړئ او په خپل وخت او موقع یې ولولئ:

۱- کله چې سهار شپې نو وویاست:

(اللهم بک اصبحنا وبک امسینا وبک نحیی وبک نموت والیک المصیر)

ای الله! ستا په حکم سره موسهار کړ او ستا په حکم سره مو مابام کړ او ستا په حکم ژوندي یو او ستا په حکم به مړه کیږو او ستا طرف ته درگرځیدل دي.

۲- همدارنگه چې کله ماښام شپې نو وویاست:

(اللهم بک امسینا وبک اصبحنا وبک نحیی وبک نموت والیک النشور)

ای الله! ستا په حکم سره مو مابام کړ او ستا په حکم مو سهار کړ او ستا په حکم مونږ ژوندي یو او ستا په حکم به مړه کیږو او بیا ستا طرف ته راپورته کیدل دي.

۳- کله چې د ویده کیدو په اراده پرېستړه څملئ نو وویاست:

(اللهم باسمک اموت واحیی) ای الله! ستا په نوم سره زما مړه کیدل او ژوندې کیدل دي.

۴- کله چې له خوبه را وینښ شئ نو وویاست:

(الحمد لله الذی احيانی بعد ما اماتنی والیه النشور)

ټول صفتونه او ستاینې الله لره دي هغه ذات چې له مرګه پس یې زه ژوندې کړم او د هغه په لوري راپورته کیدل دي.

۵- کله چې د اودس ماتولو لپاره بیت الخلا ته ځئ نو وویاست:

(بسم الله اللهم انی اعوذبک من الخبث والخبائث) د الله په نوم! ای الله! زه په تاسره پناه غواړم د نارینه او شځینه شیطانانو څخه.

۶- کله چې له اودس ماتې څخه وزګار شئ او راوځئ نو

ووایاست:

(الحمد لله الذي اذهب عني الازي وعافاني) ټول صفتونه
اوستاينې الله لره دي چې له ما څخه تكليف
(پليتي) لري شوه او عافيت يې راته راكړه.
۷- كله چې اودس كوئ:

نو په پيل كې **بسم الله الرحمن الرحيم** ولولئ او د
اودس په مينځ مينځ كې دا دعاتكراروئ .
(اللهم اغفر لي ذنبي ووسع لي في داري وبارك لي في رزقي)
اى الله! زما گناه وبښې او زما لپاره زما
كور پراخ كړې او زما په روزى كې بركت
واچوې.

۸- كله چې اودس پاى ته ورسوئ نو ووایاست:
**(اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له واشهد ان محمدا
عبده ورسوله اللهم اجعلني من التوابين واجعلني من
المتطهرين)**

زه شاهدي وركوم چې د الله نه پرته بل
حقدار د بنده گى نشته، هغه يو دى هيڅ
شريك نلري او شاهدي وركوم چې محمد(ص) د
هغه بنده او رسول دى، اى الله! ما د توبه
كوونكو او پاكانو څخه وگرځوې.

۹- كله چې جومات ته لاړ شئ نو لومړې بڼې پښه دننه
كړئ او ووایاست:

(رب اغفر لي وافتح لي ابواب رحمتك) زما پالونكيه
ربه! ماته بښنه وكړې او زما لپاره د خپل
رحمت دروازې برسيره كړې.

۱۰- كله چې له جومات څخه راوځئ نو كيڼه پښه لومړې را
بهر كړئ او ووایاست:

(رب اغفر لي وافتح لي ابواب فضلك) اى زما ربه!
ماته بښنه وكړې او زما لپاره د خپل فضل او
كرم دروازې برسيره كړې.

۱۱- كله چې خوراك شروع كوئ نو ووایاست:

(بسم الله وعلى بركة الله) د الله په نوم او د هغه په برکت سره .

۱۲- کله چې له خوراک څخه فارغ شئ نو ووايست:

(الحمد لله الذي اطعمنا وسقانا وجعلنا من المسلمين)

ټول صفتونه او ستاینې الله لره دي چې خوراک او څښاک یې راکړ مونږ ته او مونږ یې له مسلمانانو څخه وگرځولو.

۱۳- که دچا په کور کې د میلستیا ډوډۍ وخورئ نو دا دعا هم وکړئ:

(اللهم اطعم من اطعمنی واسق من سقانی) ای الله! چا

چې پرما خوراک وکړ هغه ته خوراک ورکړې او چا چې پرما څښاک وکړ څښاک ورکړې.

۱۴- کله چې پرسورلی کښیښئ نو دا دعا ولولئ:

(الحمد لله! سبحان الذي سخر لنا هذا وما كنا له مقرنين و انا

الى ربنا لمنقلبون)

ټول صفتونه او ستاینې الله لره دي، پاک دي هغه ذات چې دا سورلی یې زمونږ لپاره مسخره کړې ده او مونږ پخپله ددې په واک کې درواستلو توان نلرو او مونږ ټول خپل رب ته ورگرځیدونکي یو.

۱۵- کله چې د سفر لپاره روانیږئ نو د الله پاک څخه داسې دعا وغواړئ:

(اللهم هون علينا هذا السفر واطوعنا بعده، اللهم انت

الصاحب في السفر والخليفة في الاهل اللهم اني اعوذبك من

وعشاء السفر وكابة المنظر وسوء المنقلب في المال والاهل

والولد)

ای الله! په مونږ باندې دا سفر اسان کړې او لرې والي یې لنډ کړې، ای الله! ته په سفر کې زما ملګري یې او زما د کور حفاظت کونکي او ساتونکي یې، ای الله! زه پناه غواړم په تاسره د سفر له کړاو څخه او ددې

حالت د لیدلو څخه او له بیرته راگرځیدو وروسته د بد حالت له لیدلو څخه په مال، او کور او اولاد کې.

۱۶- کله چې د سفر څخه راستانه شئ نو دا دعا ولولئ:

(أَبُيْنَ تَأْيِيْنَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ) مونږ له سفر څخه راستنیدونکي یو، توبه کوونکي یو، عبادت کوونکي یو او د خپل رب حمد او ثنا ویونکي یو.

۱۷- کله چې څوک رخصتوئ او خدای په امانې ورسره کوئ نو دا دعا وکړئ:

(استودع الله دينك وامانتك وخواتم اعمالك) زه الله پاک ته سپارم ستا دین او ستا دساتنې وړ شیان او ستا د عملونو خاتمې.

۱۸- کله چې کوم مصیبت وهلې ووينئ نو دا دعا وویاست:

(الحمد لله الذي عافاني مما ابتلاك به وفضلني على كثير ممن خلق تفضيلا)

ټول صفتونه او ستاینې الله لره دي چې زه یې په عافیت کې وساتلم له دې مصیبت څخه چې ته یې پکې اخته کړی یې او پر خپلو ډیرو مخلوقاتو یې ماته غوره والې را کړی، دا ټول د هغه فضل او کرم دی زما کوم کمال نه دی.

۱۹- کله چې کوم ښار ته ننوځئ نو دا دعا وویاست:

(اللهم بارک لنا فيها) ای الله! زمونږ د پاره په دې ښار کې برکت واچوې او دا زمونږ لپاره نیمکرغه وگرځوې.

۲۰- کله چې له کوم مجلس څخه پاڅیږئ نو دا دعا ولولئ:

(سبحانک اللهم وبحمدک لا اله الا انت استغفرک واتوب الیک)

ای الله! زه ستا پاکې بیانوم، او ستا حمد

اوښنا وایم، ستانه پرته بل هیڅوک د عبادت
 لایق نشته، له تانه بښنه غواړم او تاته
ومن الله التوفیق توبه کوم.